

ΝΕΟ-ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1929 ΔΡ. 2 (14)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Α. ΛΟΥΝΑΤΣΑΡΕΚΙ: Μαρξισμός και Τέχνη.—«Ν. Έπιθ.»: Ό Φρανσι Άντρι, ένας χωριάτης ποιητής ως χιές άγνοημένος. Μερικά από τή «Χωριάτικα Τραγούδια» του μεταφρασμένα από τόν Π. Σιλβανό.—Ε. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Ό Θεοκρατική αντίληψη στην Ιστορία. (Μελέτη. Β' μέρος).—ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΚΡΟΥ: Στο φώς τής Διαλεκτικής. (Μία έκλαϊκευτική προσπάθεια σάν εισαγωγή.—ΓΙΑΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ: Ό Ρόκος Χοιδάς εϊταν σοσιαλιστής; (Ιστορικά Σημειώματα).—ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: Άπό τή βιβλία του Μοναχοθ. (Πρόζες).—Η ΚΛΕΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ: Σ. ΝΙΚΟΚΑΒΟΥΡΑ: Λένιν.—ΓΙΩΡΓΗ ΚΟΡΝΕΛΛΟΥ: «Πρός τήν έξορία».—Δ. ΓΑΛΑΝΗ: Στόν Παναίτ Ιστράτι.—ΡΩΜ. ΜΑΝΑΡΑ: Έπίγραμμα στόν Άγνωστο Στρατιώτη. (Ποήματα). — — Ο ΜΗΝΑΣ: Ό Πορεία μας: Οί προλετάριοι τής Τέχνης.—ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: Α. Ζεργά: «Ταξείδια» του Φ. Κόντογλου, «Άίγα Τραγουδία» του Κ. Βελμούρα, «Ό τελευταία ώρα του σονέτου» του Φ. Γιοφύλλη, «Σόπνια Όνσιρα» του Π. Χρονόπουλου, «Πένθιμη συνοδεία» του Κ. Ρομάντζα.—ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Πρεβελάκη: «Ένας άνθρωπος άνιστορτάι τή περασμένα του» του Μ. Κονσταντίν Βεγί.—Τό Θεάτρο. από τούς Π. και Ζ.—Ό Κινηματογράφος, από τόν Ζ.—Άπ' τής Έκδόσεις: Ό δεύτερη χιουμοριστική έκθεση του Συνδέσμου τών Σχισσογράφων, άπ' τόν Π. Π.—Παγκόσμιο Ρεπουτάζ.—Έπίλογοι.—Βιβλιογραφικό Δελτίο.—Άλλοιλογραφία.— — — Ένα hors-texte του Άλ. Χόροβιτς: «Οί πωλήτριες τής ήδονής», (linoleum).

SOMMAIRE: A. LOUNATCHARSKY: Le marxisme et l' Art.—«R.N.»: Francis André un poète paysan inconnu. Quelques de ses «Poèmes Paysans» traduits par P. Silvanos.—E. DÉMETRIOU: La Conception théocratique dans l' Histoire. (Étude 2me partie).—PIERRE PICROS: Dans la lumière de la Dialectique. (Essai de vulgarisation.—Une introduction).—JEAN CORDATOS: Roccus Choidás, était-il socialiste? (Notes historiques).—NICOS NICOLAÏDÈS: Extraits des son «Livre du Moine». (Proses).—Notre Héritage: SP. NICOCAVOURAS: «Lénine».—G. CORNELOS: «Vers l' «Éxile».—D. GALANIS: A Panait Istrati.—R. MANARAS: Épigramme. Au Soldat Inconnu. (Poèmes). — — LES FAITS DU MOIS: Notre Directive: Les Proletaires de l' Art.—LA CRITIQUE DES LIVRES: A. Zevgas: «Voyages» de F. Contoglou, «Quelques Poèmes» de C. Velmyras, «La Dernière Heure du Sonnet» de F. Yafyllis, «Rêves éveillés» de P. Chronopoulos, «Convoi funèbre» de C. Romantzias.—Bibliographie Étrangère: P. Prevelaki: «Un homme se penche sur son passé» de M. Constantin Weyer.—Chronique Théâtrale, par P. et Z.—Le Ciné, par Z.—Salons: La deuxième exposition humoristique.—par P.P.—Réportage de Partout.—Épilogues.—Memento Bibliographique.—Correspondance.— — — Un hors-texte de A. Horowitz: «Les vendeuses du plaisir» (linoleum).

"NEW REVIEW,"

("NEA EPITHEORISSI,")

MONTHLY, of STUDY, CRITIC and ART
Published in ATHENS — GRECE (P. O. B. 255).

Subscription payable in advance:

For England & Colonies £ 0. 6. 0.
For U. S. A. . . . \$ 2.

Each number pens — 25 cents.

"REVUE NOUVELLE,"

("NEA EPITHEORISSI,")

MENSUELLE, LITTÉRAIRE et CRITIQUE
Publiée à ATHÈNES — GRÈCE (Bolte P. 255).

Souscription payée d' avance:

France 40 fr., Turquie 6 sh., Égypte
6 sh., Russie 2 dol.

Le numéro 3 1/2 fr. — 5 piastres.

== ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1929 — Αρ. 2 (14)

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΚΑΤ., ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:
"ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ", ΤΑΧ. ΚΙΒ. 255. ==

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ: ΑΝΤΡΕΑΣ ΖΕΒΓΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Α. ΛΟΥΝΑΤΣΑΡΣΚΙ:

ΜΑΡΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Μ' όλο που από την εποχή του Μαρξ
Ίσαμε σήμερα πολύ λίγα έργα υπάρχουν
άφηρευμένα ειδικά στα ζητήματα της
Τέχνης, είν' όστόσο αναμφίβολο πως
υπάρχει μιá βασική μαρξιστική μέθοδος
άνιμετώπισης και εξέτασης του ζητή-
ματος αυτού. Θά προσπαθήσω, στο ση-
μείωμα τούτο, να χαράξω τις γενικές
εξοραμίες αυτής της μεθόδου.

Πρώτα-πρώτα, σύμφωνα με τó μαρ-
ξιμό ός κοινωνική θεωρία, ή τέχνη εί-
ναι ένα καθωρισμένο εποικοδομημα,
προερχόμενο από ένα καθωρισμένο σκε-
λετό κοινωνικών παραγωγικών σχέσεων
έπίσης καθωρισμένων από τις κυριαρ-
χούσες μορφές εργασίας μιáς δεδομένης
εποχής.

Η τέχνη ός εποικοδομημα έν σχέσει
με την οικονομική αυτή βάση μπορεί
νά εμφανίζεται κατά δύο τρόπους: α) ός
έκφραση της βιομηχανικής ζωής αυτής
καθ' αυτής, και β) ός συγκεκριμένη
έκφραση μιανής ιδεολογίας.

Η τέχνη έπαξε σπουδαίο ρόλο στην
ιστορία της ανθρωπότητας, από την πε-
ρίοδο της αγριότητας Ίσαμε την εποχή
μας, εμφανίζοντας, με την εξέλιξή της,
την πρόοδο της ανθρώπινης παραγωγής.
Είναι Ίσως αδύνατο νά βρούμε πολλά
προϊόντα της ανθρώπινης εργασίας,
των όποιών ή μορφή και τó χρώμα καθω-
ρίζονταν άποκλειστικά και μόνο από την
ώφελιμότητα. Πάρτε ένα όποιοδήποτε
άντικείμενο: μιá οικοδομή, ένα βιβλίο,
ένα πιάτο, τή βάση μιανής λυχνίας
και διερωτηθείτε τί είναι εκείνο που
καθορίζει τις βασικές αναλογίες του. Θά
προκύψει ότι οι αναλογίες αυτές, καθός
τό άπόδειξε ό Φέγγος, δέν έκεινούν ά-
ναπόφευχτα, από ώφελμιστική βάση.
Μπορούμε όμως νά διαπιστώσουμε σα-
φέστατα (στις περιπτώσεις, φυσικά, που
δέν πρόκειται γι' αντικείμενα χοντρο-

φτιαγμένα από άμαθους ή άδέξιους) ότι πολλές ποι-
κίλιες αναλογιών προκαλούν δυσάρεστη αντίδραση.
Καλές, τούναντίο, αναλογίες δημιουργούν μεγάλη
ευχαρίστηση, άνεξάρτητα από την ώφελιμότητά τους.

Είναι σχεδόν αδύνατο νά βρούμε προϊόντα βγαλ-
μένα από ανθρώπινα χέρια που νά μη φέρουν τά
σημάδια της επιθυμίας γιά τή διακόσμηση τους (λεία
επιφάνεια, λογής στολίδια και χρωματισμοί, συνδυα-
σμοί χρωμάτων κλπ.). Είναι φανερό πως υπάρχουν
στόν άνθρωπο μιá σταθερή κλίση τού νά δίνει
στά δημιουργημάτά του άξία αισθητική πλάί στην
καθαρά ώφελμιστική τους άξία, μιá προσ-
πάθεια νά τά καταστήσει ευχάριστα στις αισθήσεις.
"Όλος ό κόσμος έαίρει πως υπάρχουν ήχοι και χρώ-
ματα ευχάριστα και δυσάρεστα.

Είναι φυσικό γιά τόν άνθρωπο νά καθιστά τά
προϊόντα του κομψά, ώραία, έκανοποιητικά και έν-
διαφέροντα.

Οί αισθητικές άξίες διαφέρουν από λαό σέ λαό,

"ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ (ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ)

Συνδρομές: Έσωτερικού χρονιάτικη Δρ. 50. — Έξάμ. 30.
Άγγλιας, Αιγύπτου, Κύπρου, Τουρκίας χρον. Σελ. 6.
Γαλλίας φρ. 40., Άμερικής και Ρωσίας Δολάρια 2.
Διαφημίσεις: Η σελίδα Δρ. 00. Μισή και τέταρτο σελ.
ανάλογως. Ό στίχος Δρ. 5.

Γράμματα, έμβάσματα νι ότι άφορά τó περιοδικό, στη
δ/ση: Ταχυδρ. Κιβώτιο 255. Άθήνα.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΜΑΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ:

Γιά τήν ΑΜΕΡΙΚΗ ό Γιάννης Θύμιος, 101, W. 38th St. NEW-YORK (City)
,, ΑΙΓΥΠΤΟ τó Βιβλιοπωλείο "Γράμματα,, B. P. 1146 ALEXANDRIE
,, ΚΥΠΡΟ ό Ίάκωβος Νικολάου, Γεωργίου Γενναδίου Άρ. 16 - LIMASSOL

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ. Μην. περιοδικό. Σταδίου 24. Άθήνα.
ΕΛΛΗΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ. Δεκαπενθήμερο περιοδικό.
Μάγερ 28, Άθήνα.
ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ. Δεκαπενθήμερο φιλολογικό περιοδικό.
Ρόμβης 22, Άθήνα.
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ. Δεκαήμερη
έκδοση "Ακαδημαϊκού".
ΙΟΝΙΟΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ. Μηνιαίο φιλολογικό περι-
οδικό. Ζάκυνθος.
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ. Μηνιαίο λογοτεχνικό πε-
ριοδικό. 10 Rue Lepsius. Άλεξάνδρεια.
Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ. Λογοτεχνική και καλλι-
επιθεωρ. 831 Harrison St. Chicago U.S.A.
ΔΕΣΒΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ. Περιοδική έκδοση. Poste re-
stante, Μυτιλήνη.
ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ. Μηνιαία καλλιτεχν. Έπιθεω-
ρησης. Ταχ. Κιβ. 230 Άθήνα.
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ. Λογοτεχνικό και καλλιτ. περιοδικό.
Βερανζέρου 133, Άθήνα.
ΝΕΟΣ ΔΡΟΜΟΣ. Δεκαπενθήμερο Δελτίο Έκπ. Ό-
μίλου. Σταδίου 24, Άθήνα.
ΠΝΟΗ. Λογοτεχνικό περιοδικό. Πιπίνου 40α Άθήνα.
ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ. Εβδομήμερο 6, Άθήνα.
LIBRE. L. Roussel, Faculté des Lettres, Montpellier.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΠΡΟΣΕΧΩΣ
Η "ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΚΕΨΗ,"
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

"ΑΘΗΝΑ,"

A. I. ΡΑΛΛΗ = ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 6 Α.

ΟΛΕΣ ΟΙ ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

"ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,"

ΤΕΥΧΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ - ΔΡ. 5

Πουλιέται στο Σοσιαλιστικό Βιβλιοπωλείο (Άθηνάς 129)

MONDE

Έβδομαδιαίο φιλολογικό, καλλιτε-
χνικό και κοινωνιολογικό περιοδικό.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:
HENRI BARBUSSE

Συνδρομή χρονιάτικη Δολ. 2 1/2 (Δρχ. 195)
,, έξάμηνη ,, 1 1/2 (,, 115).

Τό τελευταίο φύλ. πουλιέται στο ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ Δρ. 4 1/2

από εποχή σε εποχή. Από την άποψη αυτή είναι ενδιαφέρον να εξετάσουμε τις ρίζες του στυλ. Γιατί, λ.χ., η κινεζική τέχνη διαφέρει ριζικά από την αρχαία ελληνική; Η αλλαγή του στυλ της επίπλωσης στη Γαλλία δεν είναι λιγότερο ενδιαφέροντα καθώς επίσης η πολυτέλεια του Λουδοβίκου XIV, οι στιμιμένοι και επίπλοιοι ρυθμοί του Λουδοβίκου VX, ή απιστότητα του Λουδοβίκου VXI κι' αργότερα η άρμονία του επαναστατικού στυλ.

Μόνο ο μαρξισμός μπορεί να ανακαλύψει τις πραγματικές αιτίες της μεγάλης ποιότητας των ρυθμών. Αναζητώντας τις αιτίες αυτές ο μαρξισμός έχει ανάγκη να γνωρίσει κατά βάση όχι μόνο το κοινωνικό καθεστώς της δεδομένης εποχής, αλλά, ακόμη και τα χρησιμοποιούμενα υλικά, τα εργαλεία της δουλειάς.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Όσο ο άνθρωπος δεν είναι μόνο η έκφραση της βιομηχανικής ενεργητικότητας ενός λαού, αλλά και μια ιδεολογία. Τι είναι ιδεολογία, από μαρξιστική άποψη; "Αραγε είναι η συστηματοποιημένη εκείνη έννοια στη συνείδηση του ατόμου που γεμίζει τη συνειδητή ζωή της ανθρώπινης;

Ο μαρξισμός αποδέχεται ότι οι ιδεολόγοι είναι προϊόντα της πραγματικότητας και ότι ενσαρκώνουν όλη την απόδειξη της πραγματικότητας αυτής. Ο ιδεολόγος εξαρτάται από την πραγματικότητα, όχι μόνο καθ' όσον αφορά τις υλικές ανάγκες, αλλά, ακόμη και σε μια βαθύτερη έννοια, γιατί δε μπορεί ποτέ ν' απαλλαγεί από όρισμένα κοινωνικά συμφέροντα που τον δεσμεύουν. Δε δουλεύει ποτέ στην κενουράδι χρησιμοποιεί τις υλικές δυνάμεις του προς ώριμο σκοπό.

Κατά το μαρξισμό η κοινωνία διαρείται σε ανταγωνιζόμενες τάξεις. Οι τάξεις αυτές είναι ομάδες λαού στο φαινόμενο της παραγωγής. Ανάλογα με τις θέσεις που κατέχουν ή καθιερώνονται από τις τάξεις αυτές, τα συμφέροντά τους διαφέρουν βαθειά. Είναι φανερό ότι οι ευγενείς, ή μουζουράζια απ' τη μια μεριά και οι εργάτες και αγρότες απ' την άλλη, έχουν ελάχιστα κοινά συμφέροντα.

Φυσικά, όταν ο μαρξισμός μιλάει για τον ταξικό χαρακτήρα μανής ιδεολογίας, δεν εννοείται διόλου στο να παρουσιάσει κάθε ιδεολογία ως απάντασμα μιας ιδιαίτερης τάξης, άρχουσας ή άγωνιζόμενης για την απολύτρωσή της. Η μαρξιστική ανάλυση είναι πολύ βαθειά: δείχνει τον υφιστάμενο συσχετισμό μεταξύ των διαφόρων θεωριών (νόμων, φιλοσ. συστημάτων, θρησκευτικών διδασκαλιών, σχολών τέχνης κλπ.) και μερικών καθορισμένων κοινωνικών ομάδων, εσωτερικών ή εξωτερικών.

Η διάρθρωση της κοινωνίας είναι πολλές φορές εξαιρετικά πολύπλοκη. Θα ήταν ως να απλοποιούσαμε πολύ τα πράγματα ανάγοντας τα ιδεολογικά φαινόμενα κι' εύθιβα σε μια βασική τάξη. Η ιστορία της ιδεολογίας βασίζεται στην ιστορία της κοινωνίας. Και η ιδεολογία είναι τόσο ποιητική και πολύπλοκη όσο και η ανθρώπινη κοινωνία. Μ' όλο που ο μαρξισμός δεν παραδέχεται τον καθαρικό ρόλο της ιδεολογίας στην εξέλιξη της κοινωνίας, δεν άρνείται διόλου τη σημασία της ιδεολογίας. Όταν οι τάξεις πλάθουν τους νόμους των, τη θρησκεία τους, την ηθική τους, τη φιλοσοφία και την τέχνη τους, δεν ξεδύουν μάτια την ενέργεια τους. Οι δεσμοί αυτοί που δημιουργούν οι τάξεις, δεν είναι μόνο αντανάκλασης της πραγματικότητας σε διάφορους καθόριστες. Είναι κάτι περισσότερο. Είναι κοινωνικές δυνάμεις μεγάλης σημασίας είναι οι σημαίες, τα εμβλήματα που γύρω τους συστειρώνεται μια όρισμένη τάξη. Οι θεσμοί αυτοί είναι τα βλαπτικά που χρησιμοποιεί μια τάξη για να χτυπήσει τους αντίπαλους της. Μια τάξη θα προσπαθήσει να καταδυναστεύει την έχθρική τάξη με τη θρησκεία της, τη φιλοσοφία της και την ηθική της. Ανάμεσα σ' όλες αυτές τις ιδεολογίες ή τέχνη παίζει σημαντικό ρόλο. Είναι η όργανωση της κοινωνικής σκέψης. Είναι η σύλληψη του παρόντος. Το ενστικτώδες μπορεί να διερμηνευθεί δια της επιστήμης που προσπαθεί να είναι ακριβής και αντικειμενική, αλλά η επιστημονική σκέψη είναι άφρονη και ξένη στα ανθρώπινα αισθήματα. Για να αντιληφθούμε ένα δεδομένο φαινόμενο, πρέπει να το νοιώσουμε όχι μόνο με τη διάνοια αλλά και με το αίσθημα. Δυο στοιχεία είναι αναγκαία για την πραγματική κατανόηση ενός αντικειμένου: η διάνοια και η συγκίνηση. Για τους ρώσσους χωρίς ύς μπορούμε να μάθουμε όρισμένα πράγματα δια των στατιστικών δεδομένων, αλλά είναι κάτι εντελώς διαφορετικό το να μαθαίνουμε γι' αυτούς από τα γραφτά του Ουσσίνσκι και των άλλων μυθιστοριογράφων.

Η ΤΕΧΝΗ ΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Όπως τα στατιστικά δεδομένα για την αγροτική τάξη είναι δυνατό, θεληματικά ή άθελτα, να παραμορφωθούν, το ίδιο και μια καλλιτεχνική παραγωγή μπορεί να είναι συνειδητά ή άσυνειδητα υποκειμενική, δεδομένου ότι αντανάκλα τα συμφέροντα της τάξης προς την οποία συμπαθεί ο τεχνίτης. Στο γεγονός αυτό έγκειται η μεγάλη σημασία της τέχνης. Η τέχνη μπορεί να είναι το όργανο της πραγματικότητας με τον ίδιο τρόπο που μπορεί να είναι και όργανο μανής προπαγάντας που επιδιώκει όρισμένους αντικειμενικούς σκοπούς. Ο καλλιτέχνης μπορεί να εκ-

φράζει με την καλλιτεχνική του δημιουργία την όψη της πραγματικότητας που του φαίνεται αληθινότερη. Έπειτα είναι φανερό πως αν η τέχνη είναι ο όργανωτής της σκέψης, την όργανώνει αναπόδραστα, ανάλογα με τις συγκινήσεις. Φυσικά είναι δυνατό να είναι εξ ολοκλήρου όργανωτής της σκέψης. Άλλα η μουσική, λ.χ. ή η αρχιτεκτονική (ως τέχνη κι' όχι ως εκτέλεση που έναπόκειται στους μηχανικούς) δεν εκφράζουν ποτέ ιδέες. Είναι σχεδόν αδύνατο να διερμηνέψει κανείς τη γλώσσα τους σε λόγια, τόσο άπειρα μεγάλη είναι η εντύπωση της μουσικής και της αρχιτεκτονικής. Στοιχεία μουσικής και αρχιτεκτονικής, (ή μουσική και η αρχιτεκτονική είναι πολύ συγγενείς) συναντώνται σε κάθε τέχνη. Αν η γλυπτική εκφράζεται σε μνημεία, αν μās συγκινεί με τις αναλογίες τους, δεν είναι με το περιεχόμενό της αλλά με το στυλ που διεγείρει το θυμασμό μās. Η μορφή και ο όγκος μās κάνουν εντύπωση και από την άποψη αυτή η γλυπτική προσεγγίζει στην αρχιτεκτονική. Αν ένα άγαλμα είναι γιομάτο χάρη, αν οι γραμμές του είναι λεπτές και κανονικές, διεγείρουν σε μās την ανατοχία της ευχαρίστησης, και λέμε πως το άγαλμα είναι γιομάτο μουσική. Με τα παραδείγματα αυτά, μπαίνουμε στον κύκλο της όργανωσης του αισθηματος, της όργανωσης του ύπνουβίδητου. Φυσικά όλα αυτά είναι ακόμη αληθινότερα για τη ζωγραφική. Η σύνθεση ενός πίνακος, αν είναι καλά ίσοροπημένη, τον προσεγγίζει στην αρχιτεκτονική. Η λεπτότητα των χρωματισμών, τουναντίο, ανακαλεί συσχετισμούς με τη μουσική. Το ίδιο συμβαίνει και με τη λογοτεχνία. Η γενική κατασκευή ενός έργου τέχνης (λ.χ. ή «Θεία Κομωδία» του Ντάντε) είναι τόσο επιβλητική όσο και ένας καθεδριτικός ναός. Ο ρυθμός, η όρμα, η παρήχηση κι' άλλα μετρικά μέσα, δίνουν στη λογοτεχνία μάν άλλη μουσική μορφή που αμιλλάται την εσωτερική μουσική.

Φυσικά, εκεί όπου η τέχνη είναι μια όργανωση της σκέψης είναι πολύ εύκολο να χαράξουμε μάν ιδεολογική γραμμή μέχρι της κοινωνικής ομάδας που την παρήγαγε, τουναντίο, εκεί όπου πρόκειται για όργανωση αισθηματος, που εινε ή πιο χαρακτηριστική λειτουργία της τέχνης, το έργο αυτό είναι δυσχερόστατο. Να γιατί η ιστορία και η θεωρία της τέχνης μένουν ίσαμε σήμερα με τόση επιτυχία μακριά από το μαρξισμό. Τελευταία προπαγοποιήθηκε μια μεγάλη πρόοδος με μερικά έργα του ιστορικού και θεωρητικού της μαρξιστικής τέχνης Hausenstein. Κατόρθωσε να πραγματοποιηθεί τα θέματά του από γωνία μαρξιστική.

Η ΤΕΧΝΗ ΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΤΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ

Δεξάμε τι είναι η μαρξιστική θεωρία της ανθρώπινης κοινωνίας και της εξέλιξής της. Όσο ο μαρξισμός δεν είναι μόνο θεωρία. Είναι ένα καθορισμένο πρόγραμμα. Ο μαρξισμός είναι η ιδεολογία μιας όρισμένης τάξης, του προλεταριάτου. Είναι η μόνη ιδεολογία που δεν παραμορφώνει την πραγματικότητα. Το προλεταριάτο είναι η τάξη στην οποία ανήκει το μέλλον. Βρίσκεται σε συμφωνία με την επιστήμη που δείχνει τις αδθεντικές τάσεις του μέλλοντος. Οι σκοποί του προλεταριάτου μακριά από το να είναι εγωιστικοί, είναι ευρωγετικοί για όλη την ανθρωπότητα. Το προλεταριάτο, η κατώτατη τάξη, η πιο καταπιεζόμενη τάξη, ελευθερώνει όλη την ανθρωπότητα από το σύστημα των τάσεων, ελευθερώνει η ίδια. Δεν υπήρξε ποτέ τόσο ριζική μεταμόρφωση όσο αυτή, δημιουργός της οποίας είναι το προλεταριάτο. Οι σκοποί του προλεταριάτου βρίσκονται σε άρμονία με τους πόθους όλης της ανθρωπότητας.

Οι θεωρητικοί του προλεταριάτου όφείλουν να εξετάσουν την τέχνη των παρακινμένων εσχών για ν' αποδείξουν πως εξέφρασε την ιδεολογία της άρχουσας τάξης. Θα άνεύρουν τα έργα τέχνης που φέρνουν όλοφάνερα τα ίχνη του σημερινού πνεύματος της εκμετάλλεψης. Θα άνεύρουν έργα τέχνης που εκφράζουν τα παθητικά μαρτίρια των μαζών, ή τη δουλική ύποταγή τους. Θα άνεύρουν δημιουργήματα διαπνεόμενα από το πνεύμα του σκεπτικισμού και της αμφιβολίας και άλλα που ζητούν στο ρομαντισμό καταφύγιο από την πραγματικότητα. Το προλεταριάτο θα άνεύρει επίσης στην τέχνη των άρχουσών τάσεων του παρελθόντος, εύρητα σχεδιών, την επιστοσύνη του ανθρώπου στις δυνάμεις του και τον πόθο του καλού και του όφαιου, ουσώδεις ιδιότητες κάθε άναρσίας.

Οι φωνές, οι κραυγές, τα γέλια των τραγουδιών του παρ λθόντος είναι ποιητικά, αλλά υπόκεινται όλα σε μια καθορισμένη κοινωνική εξέλιξη. Μερικά απ' αυτά εκφράζουν τις έννοιες του προλεταριάτου και μορούνε να χορηγηθούν και στην εποχή της. Άλλα ενδιαφέρουν ως κοινωνικά και χαραχτηριστικά φαινόμενα. Άλλα επίσης είναι άπορουστικά.

Έξετάσαμε την τέχνη από την άποψη της οδσίας της, ο προλεταριος όμως θεωρητικός μπ' ει να την εκτιμήσει επίσης και από την καλλιτεχνικότητα της μορφής της. Ο μαρξισμός υποδείχνει αλάνθαστα τις τάξεις που δημιουργούν νέες ιδέες και που όργανώνουν βαθειά αισθήματα, που αισθανόνται και παρρίουν μεγαλειώδη τέχνη. Έξάλλου επίσης υποδείχνει τις τάξεις εκείνες που αρχίζοντας να παραμάζουν, χωρίς ιδεολογία ούτε έλπίδα

ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ

ΜΙΑ ΕΚΛΑΓΚΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΑΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

4* Όπως ο καθένας θα το παρατήρησε, στις κριτικές μελέτες που δημοσιεύσαμε ίσαμε τώρα στη «Ν.Ε.», κινήσαμε, ή τουλάχιστο προσπαθήσαμε να κρατήσουμε μίαν ώριμην και συγκεκριμένη μέθοδο ανάλυσης. Συμφωνά με το φετινό πρόγραμμα της «Ν.Ε.» θα πρέπει κιόλας ν' αρχίσουμε μίαν ανάλυση της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, μίαν ανάλυση με τη διαλεκτική μέθοδο, με τη διαλεκτική λογική. Κ' επειδή η εργασία μας αυτή δεν πρόκειται να είναι ένα άλλο αναμέτρηση από τα όσα είπαθησαν και γραφθηκαν πάνω στη νεοελληνική παραγωγή, επειδή προπαντός θα θέλαμε να δώσουμε έναν όσον το δυνατό εκλαϊκευτικότερο χαρακτήρα, συνυπόλογτας έτσι την προσπάθειά μας ώστε να μην ύστερει η ουσία, γι' αυτό από τώρα κιόλας θα πρέπει να πούμε, όσο το δυνατό απλούστερα, στους προλετάριους αναγνώστες μας, τι πάει να πεί Διαλεκτική. Δέ θα οροθούμε πως «κομίζουμε γλαυκά εις Ἀθήνας» με τη σημερινή μας παρακάτω δουλειά. Ούτε τίποτα καινούργιο πρόκειται να μάθουμε στους πραγματικά αναπυγμένους διανοούμενους. Ἀκόμη λιγότερο πρόκειται να διαφωτίσουμε τους ημιμαθείς. Οί τελευταίοι αὐτοί, οὔτε ἀπό τῆ δικῆ μας ἐργασία ἔχουν ἀνάγκη οὔτε ἀπό κανένου εἴδους καμμιᾶν ἐργασία. Ὅπως μορφώνουν γνῶμη γιά ὅλα—καί γιά πολλά ἄλλα ἀκόμη—εἶσι ἔχουν ἤδη μορφωμένη γνῶμη καί γιά τούτα δῶ. Σκοπός τῆς πῶ κάτω ἐκλαϊκευτικῆς μας προσπάθειας, πῶ πρόκειται νὰ χρησιμεύει σάν εἰσαγωγή στή γενική μας δουλειά, εἶναι νὰ δώσουμε στόν προχωρημένο προλετάριο νὰ καταλάβει. Ἄν τὸ καταφέρουμε αὐτό, πετόχαμε κιόλας τὸν ἀντικειμενικό μας στόχο]. π. π.

Ἡ ἀνθρώπινη διάνοηση βασίστηκε καί βασίζεται πάνω σέ νόμους (1). Ἡ ἐπιστήμη τῶν νόμων τῆς διάνοησης πῶ δίνει τοὺς κανόνες τοῦ ὄρθου νοεῖν, ἀποτελεῖ τῆ λογική.

Ἄραγε παντοῦ καί πάντα ἡ Ἀνθρώπινη σκέψη με τῆν ἴδια λογική; Ὅχι.

Ἄπ' τῆ Ἀρχαιότητα κιόλας εἶναι γνωστή ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἡράκλειτου: Τά πάντα ρεῖ—δηλ. ὅλα κυλοῦν.

Μιά καί ὅλα κυλοῦν, φυσικά δέ μπορεί παρά νὰ κυλά καί τὸ περιεχόμενο τῆς σκέψης. Ὅχι μόνο τὸ περιεχόμενο ἀλλά καί τὸ περιεχόν, τὰ καλοῦσιν, οἱ τύποι τῆς σκέψης. Κυλοῦν λοιπόν καί ἀλλάζουσι οἱ ἀντιλήψεις μας γιά τὸς νόμους τῆς διάνοησης. Μ' ἄλλα λόγια, κυλά, ἀλλάζει, ἐξελίσσεται κ' ἡ λογική.

Ἐπίσης γνωστός, πρὶν ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες, εἶναι ὁ λόγος τοῦ γάλλου σοφοῦ Πασκάλ: «Ἀλήθεια πέραν

(1) Νόμος εἶναι ἡ σταθερὴ σχέση πῶ συνδέει αἰτία καί ἀποτέλεσμα.

τῶν Πυρηναίων, ψεύδος ἔνθεν αὐτῶν». Θέλει νὰ πεί: πρῶτα πῶ εἶναι σωστὸ ἀπ' τῆ μιά ράχη τοῦ βουνοῦ, μπορεί νὰ εἶναι λαθεμένο ἀπ' τῆν ἄλλη πλαγιά. Ὅ, τι εἶναι λογικὸ ἐδῶ, μπορεί νὰ εἶναι παράλογο ἄλλοῦ.

Γιὰ νὰ συνοψίσουμε: Μιά κρίση πῶ μπορεί νὰ εἶναι ὄρθη σ' ἕναν ὀρισμένο τόπο καί σέ μίαν ὀρισμένη ἐποχὴ, μπορεί ν' ἀποδειχθεῖ θεοστραβὴ π' ἕναν ἄλλον τόπο, ἢ σέ μίαν ἄλλην ἐποχὴ. Κι' ἀπόδειξη, ὅτι: ἄλλοιῶς ἔκρινε ὁ πρόπαππος σου κι' ἄλλοιῶς σκέφτηκε ἐσύ, ἄλλοιῶς κρίνει ὁ ἡμιαίγιος στή Χορολοιοῦ καί' ἄλλοιῶς ὁ ἐπιστήμονας στή Νέα Ὑόρκη. Αὐτὸ δίχως παραπάω ἐξηγήσεις τὸ καταλαβαίνει ὁ καθεὶς.

Τώρα: γιατί οἱ κανόνες τῆς ὄρθης διάνοησης ἀλλάζουσι; Πότε ἀλλάζουσι; Πῶς ἀλλάζουσι;

Κι' ἀκόμη καλύτερα: πῶς καί γιατί ἡ Ἀνθρώπινη μεταχειρίστηκε πῶτε ἕνα σύστημα νόμων γιὰ νὰ σκεφετῆ καί πῶτε ἄλλο; Πῶς διανοήθηκε στά περασμένα, πῶς διανοεῖται σήμερα; Αὐτὸ προσπαθοῦμε νὰ ἐξηγήσουμε.

**

Μιά λογική πῶ ἐπὶ δεκάδες αἰῶνες κυβέρνησε τῆν ἀνθρώπινη νόηση, εἶναι ἡ λογική πῶ διατύπωσε ὁ Ἄριστοτέλης. Ὁ μέγας αὐτὸς σοφὸς τῆς Ἀρχαιότητος—ἄνκι πρώτοι οἱ Στωικοὶ μεταχειρίστηκαν τὸν ὄρο λογική—διέκρινε τῆν ἐπιστήμη τῶν νόμων τῆς διάνοησης ὡς αὐτετελὲς μέρος τῆς «καθόλου φιλοσοφίας». Αὐτὸς μελέτησε τῆς νοητικῆς μορφῆς τῆς σκέψης καί διδάξε τὸν τρόπο τῆς «ὄρθης διάνοησης». Ἐξηγήσε τὸ νοεῖν πῶ τὸ θεωροῦσε ἕμυτο στόν ἄνθρωπο, καί διδάξε τὸ ὄρθως νοεῖν(1) εἶναι ὁ ἰδρυτῆς τῆς λεγόμενης τυπικῆς λογικῆς(2) Τι εἶναι ἡ τυπικὴ λογική; Εἶναι ἡ λογική πῶ στηρίζεται τοὺς κανόνες τῆς σκέψης, πάνω στοὺς ἀρχικούς τύπους τῆς διάνοησης. Ἄς ἐξηγήσομε: Ἡ τυπικὴ λογικὴ ἐξηγεῖ τι πάει νὰ πεί ἔννοια (3). Ἡ τυπικὴ λογικὴ κατατάσσει τῆς ἔννοιες κατὰ εἶδη(4), ξεχω-

(1) Τὰ συγγράμματα τοῦ ὄρου πραγματεύεται ὅλα τὰ σχετικὰ με τῆ λογική, τὰ κάλεσαν οἱ κατωῖνοι «Ὅργανο». Τὸ κυριώτερο σύγγραμμα τοῦ Ἄριστοτέλη πάνω σ' αὐτὸ εἶναι τὰ «Ἀναλυτικά».

(2) Πρὶν ἀπ' αὐτὸν ὁ Σωκράτης καί ὁ Πλάτωνας μεταχειρίζονταν μιὰ τέχνη τὸν διανοεῖσθαι πῶ τῆν ἔλεγαν διαλεκτική. Ἐτσι ὀνομάζαν οἱ ἀρχαίοι τὸ λόγο καί τῆν ἀντιλογία δταν γιά νὰ τεθεῖ ἐκποδῶν ὁ ἀντίπαλος ἔπρεπε νὰ βγοῦν στά φῶρα οἱ ἀντιθέσεις πῶ ἔκρυβε μέσα τῆς ἡ σκέψης του. Εἶτανε σά νὰ λέμε, ἡ τέχνη τῆς συζήτησης.

(3) Ἐννοια λέμε μιὰ ἰδεατὴ εἰκόνα πῶ διακρίνεται με μίαν ὀρισμένη ὀνομασία, ὅπως λ.χ. ἄνθρωπος, δέντρο, ποῦλι, τρίγωνο—καί πῶς σχηματίζεται δταν συνενώσομε ὅλα τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικά μιᾶς μόνης παραστάσεως, λ.χ. με τῆν ἔννοια ἄνθρωπος δέν ἔχομε σὲ τὸν ὡς μας ὀρε τὸν ἔανθῶ, ὀρε τὸν ἀράπη, ὀρε τὸν ἀρσενικό, ὀρε τὸν θηλυκό, ὀρε τὸν Κῶστα, ὀρε τῆν Ἀσπασία' ἀλλὰ τὸ ζῶο, τὸ γῆινο, τὸ λογικό, τὸ δίχειρο—οὐσιώδη χαρακτηριστικά τῆς παραστάσεως «ἄνθρωπος».

(4) Α'. Κατὰ σημασία: α') σέ ἔννοιες «συγκεκριμένες»—ὅπως λ.χ. κεφάλι, πέτρα, μάτι, β') σέ ἔννοιες «ἀφηρημένες» πῶς σημαίνουσι ποιότητες καί ἰδιότητες ἀντικειμένων, λ.χ. μικρός, ἄσπρος, σιμεῖός, μέγεθος, πλάτος κλπ. γ') σέ ἔννοιες κατάστασης ἢ ἐνεργείας, λ.χ. βαδίζω, μάχομαι, γράφω, κρῶνω.

Β'. Κατὰ πῶν: α') σέ θετικῆς ἢ καταφατικῆς πῶ διατυπῶνουν δηλαδὴ θετικὴ τῆν ὑπαρξὴ ἔνους ἀντικειμένου, λ.χ. φυτὸ, ζῶο, τίμος' ζωντανός, β') σέ ἀρνητικῆς ἢ ἀποφατικῆς λ.χ., ὄχι φυτὸ, ὄχι ζῶο κλπ.

ρίζει τὰ γνωρίσματα τῶν ἔννοιῶν(1), ὀρίζει τὸ βάθος τῶν ἔννοιῶν καί τὸ πλάτος τοὺς(2). Κι' ὄχι μόνο αὐτὸ ἀλλὰ διατυπῶναι καί τὸ πῶς οἱ σχηματιζόμενες ἔννοιες συνδέονται καί πρῆπει νὰ συνδέονται ἀναμεταξύ τοὺς γιά νὰ σχηματίσουν Κρίσεις(3) καί Συλλογισμοὺς(4).

Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν καλοῦσια ἢ τύπους τῆς ἀνθρώπινης σκέψης. Οἱ ἔννοιες εἶναι στοιχειώδεις νοητικῆς μορφῆς. Οἱ κρίσεις καί οἱ συλλογισμοὶ εἶναι σύνθετες νοητικῆς μορφῆς. Γι' αὐτὸ καί ἡ λογικὴ τοῖτη πῶ μελετᾶ τῆς ἔννοιες, εἶναι φῶρμος τοὺς σταῖς κρίσεις τοὺς συλλογισμοῦ, πῶ παρέχει τοὺς ἀρχικούς τύπους πῶ ρυθμίζουν τῆν «ὄρθη διάνοηση»—τῆς τυπικῆς δηλαδὴ μορφῆς τῆς σκέψης—καλεῖται τυπικὴ λογική.

Νὰ δοῦμε τώρα πῶθε ξεκινοῦν καί πῶ βασίζονται οἱ φῶρμες αὐτῆς νόησης. Ξεκινοῦν λοιπὸν ἀπὸ τρεῖς ἀρχικούς νόμους, πῶ γάρη σ' αὐτοὺς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐνότητα τῆς νόησης:

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἀρχικοὶ νόμοι εἶναι: Α') ὁ νόμος τῆς ταυτότητας, Β') ὁ νόμος τῆς ἀντίφασης, Γ') ὁ

Γ'. Κατ' ἀναφορὰ: α') ἔννοιες πῶ δέ μποροῦν νὰ νοηθοῦν μόνες τοὺς ἀλλὰ κατ' ἀναφορὰ πρὸς ἄλλες ἀντίστοιχες λ.χ. πατέρας—ἔννοια ἀντίστοιχη με τὸ παιδί, δάσκαλος καί μαθητῆς, τσοπάκος καί κοπάδι κλπ. Ἐννοιες συστοιχῆς ἢ σχετικῆς, β') ἔννοιες «ἀπλῶτες» ἢ ἀνεξάρτητες λ.χ. φυτὸ, ζῶο κλπ.

Δ'. Κατὰ περιεχόμενος: α') σέ ἔννοιες μαθηματικῆς λ.χ. ἕνα, δυὸ, τρία, δεκάδα, χιλιάδα. β') φυσικῆς λ.χ. μάρμαρο, δέντρο, ἀέρας (πῶ ἀναφέρονται σέ φαινόμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου) γ') πρακτικῆς ἢ «ἠθικῆς» λ.χ. νοῦς, διαίσθησις, κοινωνία, πάλη.

(1) Α'. Σέ οὐσιώδη, πῶ ἀνήκουσιν στήν οὐσία τῆς ἔννοιας καί εἶναι ἀναγκαῖα γιά τὸ σχηματισμὸ τῆς λ.χ. ζῶο, γῆινο, λογικὸ εἶναι ἀπαραίτητα γνωρίσματα τῆς ἔννοιος: ἄνθρωπος. Καί σέ ἐπουσιώδη, λ.χ. ἔανθῶς, ἀρσενικό.

Β'. Σέ θεμελιώδη, δηλαδὴ τὰ οὐσιώδη ἔκπεινα δ-ποῦ στηρίζεται ἡ διαμόρφωση τῆς ἔννοιος—καί σέ παραγωγή, πῶ προκύπτουν ἀπὸ τῆν ἔρευνα τῶν θεμελιώδων.

Γ'. Σέ γνωρίσματα κοινὰ σέ πολλῆς ἔννοιες, ὅπως ζῶο θηλαστικὸ κλπ. καί σέ ἴδια, πῶ ἀφοροῦν μόνο μίαν ἔννοια, ὅπως δίχειρο κλπ.

(2) Τὸ σύνολο ὄλων τῶν γνωρισμάτων ἀποτελεῖ τὸ βάθος μιᾶς ἔννοιος. Πλάτος εἶναι τὸ σύνολο τῶν κοινῶν γνωρισμάτων, λ.χ. μῆλο, σύκο, κυδῶνι κλπ. εἶναι τὸ πλάτος τῆς ἔννοιος: καρπός.

(3) Κρίση πάει νὰ πεί ἡ διανοητικὴ ἐνέργεια δ-ταν συγκρίνομε δυὸ ἔννοιες τῆ μιὰ με τῆ ἄλλη καί λέμε ὅτι ἡ μιὰ ὀποδίνει τῆν ἄλλη σὰ γνωρίσμα τῆς. λ.χ. Τὸ τετράγωνο εἶναι ἐδύγρονομο. Ἡ ἔννοια ἐδύγρονομο—πῶς λέγεται κατηγορούμενο—εἶναι τὸ γνωρίσμα τοῦ τετράγωνου—πῶ λέγεται ὑποκείμενο. (Τὸ ρῆμα εἶναι—θετικὸ—ἢ δέν εἶναι, ἀποφατικὸ—τὸ λέμε συνδεδεικό).

(4) Ὅταν δυὸ κρίσεις ἔχουν ἕνα ὄρο κοινὸ καί εἶναι ὄρο ξεχωριστὸ, καί συνδεδῶται οἱ δυὸ ξεχωριστοὶ ὄροι με τὸν κοινὸ, τότε, γθαίνει μιὰ τρίτη κρίση ὡς συμπέρασμα. Αὐτὸ λέγεται συλλογισμός. λ.χ. Ἡ ἄστικὴ τάξη εἶναι κυρίαρχη. Ὁ κυρίαρχος εἶναι καταπιεστής. Ἡ ἄστικὴ τάξη εἶναι καταπιεστρία.

Ἡ ἀκόμη: Κάθε πλανήτης εἶναι ἐτερόφωτος Ἡ γῆ εἶναι πλανήτης Ἡ ἄρα: Ἡ γῆ εἶναι ἐτερόφωτη.

Ἐγάρουν διάφορα εἶδη κρίσεων καί συλλογισμῶν. Ἐγάρουν διάφορα εἶδη κρίσεων καί συλλογισμῶν. Ἐγάρουν διάφορα εἶδη κρίσεων καί συλλογισμῶν. Ἐγάρουν διάφορα εἶδη κρίσεων καί συλλογισμῶν. Ἐγάρουν διάφορα εἶδη κρίσεων καί συλλογισμῶν.

τοῦ τρίτου ἀποκλειόμενου(1). Ἄς τοὺς πάρουμε ἔναν ἕναν.

1.—Τι εἶναι ὁ νόμος τῆς ταυτότητας; «Πῶς ἔννοια εἶναι ἡ αὐτὴ πῶς τὸ σύνολο τῶν ἐπὶ μέρους ἔννοιῶν, τῶν συναποτελουμένων τὸ πλάτος αὐτῆς» Αὐτὸ λέει ὁ σχολαστικὸς ὄρισμός. Ἄς μὴ σπάσομε τὸ κεφάλι μας ὅθ' αὐτὸ καταλάβομε ἀλλοίως:

Ἄς πῶμε: Θέλω ν' ἀγοράσω ἀπ' τὸν ἀνάβη λεμόνια. Πρὶν ἀγοράσω, πρὶν ἀκόμη διαλέξω καλὰ ἢ ἄσχημα, ἀγούρα ἢ σάπια, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἐξετάζω πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ ἴδῶ: αὐτὸ πῶς θέλω νὰ ἀγοράσω εἶναι λεμόνι; τότες κάνω τῆ σκέψη—σύμφωνα βέβαια με τῆν τυπικὴ λογική: (2)—τὸ λεμόνι εἶναι πάντα τὸ ἴδιο με τὸν ἕαντό του καί δέ μπορεί νὰ νοηθεῖ ἀλλοίως παρά μόνον ἕνας εἶναι τώρα. Συνεπόμενα αὐτὸ εἶναι λεμόνι καί ὄμως λεμόνι. Δηλαδὴ ἡ ἔννοια τοῦ λεμονιοῦ ἔκρινε σὲ τὸ νόμο τῆς ταυτότητας. Ἡ Σχολαστικὴ(3) ὄμως πῶ δέν καταδέχτηκε ποτῆς νὰ πάει ὡς τὸν ἀνάβη καί νὰ νταραβαρθεῖσθεῖ με λεμόνια—ἔξεν ὄταν τῆς τὰ πετοῖν ὡς λεμονόκοιτες—καί πῶ δέ χασομερᾶ με τέτοιου εἶδους σκέψεις, γὰ τὰ πεί δ'αὐτὰ εἶναι μιὰ πῶδ καθῶς πρῆπει ἑλῶσσα. Δηλαδὴ: «Πῶς ἔννοια νοεῖται πάντοτε ἡ αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν καί δέν δύναται νὰ νοηθεῖ ἄλλως ἢ μόνον ὡς αὐτὴ εἶναι».

Αὐτὸ τὸ λέει νόμο τῆς ταυτότητας. Ἐνα ἄλλο παράδειγμα:

Ὅταν μὰς πῶνουν οἱ χαφιέδες. Πῶ μὰς κυβερνοῦν; Στὸν Ἀνακριτῆ. Τι ὀρχίζεαι νὰ κάνε πρῶτο καί κύριο ὁ Ἀνακριτῆς; Ἐξακριβῶναι τῆ ταυτότητα μας. Ρωτᾶ δηλαδὴ νὰ πειθεῖ ἄν πραγματικῶς εἶμαστε ἐμεῖς ἐκεῖνοι πῶ γράφει τὸ ἔνταλμα. Γιὰ τὸ κάνει αὐτὸ: Γιά ν' ἀπορίγει καθε ἀμφιβολία, κάθε σύγχισι, κάθε πλάνη. Καί νὰ μὴ εἶναι ἀναγκασμένους ὄταν σκαρῶσει ὀλόκληρη κατηγορία, δταν καταστῶσει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνοχῆς, νὰ ἀνακαλύπτει ἔπειτα ὅτι ὁ κατηγορούμενος δέν εἶναι κατηγορούμενος, ἀπῶ δέν εἶναι ὁ ἴδιος πῶ γράφει τὸ ἔνταλμα. Ἐτσι ἡ σχολαστικὴ. Πρὶν ἀπ' ὅλα ἔξακριβῶναι τῆ ταυτότητα τῆς ἔννοιος. Ἀρχίζεαι δηλαδὴ ἀπὸ τὸν νὰ διαπιστῶναι ἡ γῆ, ὅτι ἡ γῆ εἶναι γῆ, τὸ κουκοῖται εἶναι κουκοῖται, τὸ αὐτὸ εἶναι αὐτὸ κλπ.

Ξεκινᾶ δηλαδὴ ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ νόμο τῆς ταυτότητας: κάθε ἔννοια νοεῖται πάντα ἡ ἴδια με τὸν ἕαντό της, ὡς διάφορη ἀπὸ κάθε ἄλλην καί δίχως νὰ συγχίεται με καμμιᾶν ἄλλην ἔννοια. Δέ μπορεί νὰ νοηθεῖ ἀλλοίως παρά μόνον ὡς εἶναι. Δηλαδὴ Α=Α. Γ=Γ.

**

2.—Ἄς δοῦμε τώρα τὸ δεύτερο ἀρχικὸ νόμο, τὸ νόμο τῆς Ἀντίφασης. Αὐτὸς εἶναι μιὰ προέχτασι τοῦ πρώτου. Συγκεκριμένα:

(1) Εἶναι κ' ἕνας τέταρτος νόμος: τοῦ ἀποκρῶντος λόγου. Αὐτὸς δέ συντελεῖ στήν «ἐνότητα» ἀλλὰ στή συνοχῆ τῆς νόησης. Λέμε παρακάτω:

(2) Στῆν πραγματικότητα ἀγοράζω φυσικὰ τὸ λεμόνι δίχως φασαρία, καί πάει λέγοντας... Ἄλλα ὡς τὸ πῶμε ἔτσι...

(3) Σχολαστικὸς εἶπανε σὲ Μεσαίονα τῆς συνειδητῆς μεθόδου πῶ μ' αὐτὴ διδασκότανε ἡ φιλοσοφία στῆς Σχολῆς—ὅπως ὁ Ἄριστοτέλης διδάσκει σὲ Ἀλέξιο—καί κατὰ προέχταση σχολαστικὸ ὄλο τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ μεσαίονα. Ἡ Σχολαστικὴ ἀνάδειξε περιλάμπρους καί σοφοὺς Δασκάλους ὅπως λ.χ. τὸν Σκότ, Ἐριγγῆν, τὸν Ἄγιο Ἀνσέλμο, τὸν Ἄγιο Θωμᾶ ντ' Ἀκέν, τὸ Ροζέ Μπακόν. Μὲ τὸν καιρὸ ἔεπεσε κ' ἔβγινε περιγέλιο τοῦ κόσμου. Ἀκόμη καί σήμερα δταν ὁ κοσμικῆς θέλει νὰ κοροιδεῖται κανένα ἀνόητο διανοούμενο τὸν λέει: σχολαστικὸ.

Όταν μιὰ έννοια, — λ. χ. τρίγωνο — είναι μόνο ίδια με τόν έαυτό της, διαφορετική δέ από κάθε άλλη, τότες δλες οι άλλες έννοιες — πού λ. χ. δέν είναι τρίγωνο — περιλαμβάνονται σε μιάν «**άποφατική**» έννοια, — λ. χ. **όχι τρίγωνο**. Συνεπόμενη ή καταφατική έννοια «**τρίγωνο**» είναι έντελώς διαφορετική από την άποφατική (1) έννοια «**όχι τρίγωνο**». Και ποτέ, κατά κανένα τρόπο οι δύο αυτές έννοιες — καταφατική και άποφατική — δέν είναι δυνατό να συνταυτισθούν, δηλαδή να νοηθούν μέσα σε μιάν και τήν αήτη έννοια.

Η τυπική λογική τού διατυπώνει έτσι : «**οδδεμία έννοια δύναται να νοηθή καταφατικώς ήμα και άποφατικώς**». Αύτός είναι ο νόμος τής 'Αντίφασης. Τόν λένε έτσι γιατί : ή έννοια «**τρίγωνο**» και ή έννοια «**όχι τρίγωνο**» λ. χ. λέγονται έννοιες αντίφατικές. Λόγου χάρι :

Τό λεμόνι πού πήγα να πάρω άπ' τόν μανάβη δέ μπορεί να είναι και καρπός. Τό αύτό δέ μπορεί να είναι και κοτόπουλο. Ο κόσμος δέν είναι κόσμος και όχι κόσμος, δέν είναι δηλαδή τακτοποιημένο σύνολο και χάος. Η γή δέν είναι ψυχρή στερία και πύρινη σφαίρα. Τό Κράτος δέ μπορεί να είναι και άναρχία. Η μπουρζουαζία δέ μπορεί να είναι και φιλελεύθερη. Ο καπιταλισμός δέ μπορεί να είναι και άπελευθερωτικός. Τό έκμεταλλευόμενο προλεταριάτο δέ μπορεί να είναι κυρίαρχη τάξη.

Κατά τήν άριστοτελική λοιπόν λογική έπειδή $A = A$, $I = I$ δέν είναι δυνατό να σκερτούμε $A = A \neq \delta \chi \iota A$, $I = I \neq \delta \chi \iota I$. Γιατί αυτά είναι δύο έννοιες σε αντίφαση. Και κάθε έννοια πού έχει μέσα της μιάν αντίφαση είναι παράλογη.

3. — Τέλος, έχουμε τόν νόμο «**της τού τρίτου άποκλείσεως**».

Τό άποκλειόμενο τρίτο» δηλ., πού είναι κι' αύτό μιάν προέχταση τών δύο άλλων άρχικών νόμων.

Τί πάει να πεί : — Γούτο :

"Η είναι τρίγωνο ένα πράμα — άς πούμε — ή δέν είναι. Τρίτο δέ χωρεί στη μέση.

"Η άλλα ή όχι άλλα, ή ένα ή όχι ένα, ή λεμόνι ή όχι λεμόνι, ή κουκούτσι ή όχι κουκούτσι : τόν τρίτο άποκλείεται γιατί άν υπάρχει τότε βρισκόμαστε μπρός σ' έναν παραλογισμό.

Η Σχολαστική διατυπώνει : «**άβσα έννοια νοείται ή καταφατικώς ή άποφατικώς, τρίτος δέ τις τρόπος νόησεως αυτής άποκλείεται**». Δέ θα μάς βλάψει άν επιμένουμε στα παραδείγματά μας. Λοιπόν, σύμφωνα μ' αύτό πρέπει να σκερτούμαστε έτσι, λ. χ. "Η ο κόσμος είναι αύτό πού ξέρουμε — ένα τακτοποιημένο σύνολο δηλαδή — ή άν είναι χάος δέν είναι κόσμος. "Η ή γή είναι ένα στερεό, ψυχρό σώμα, ή άν είναι νεφέλωμα ή πυραχτωμένη σφαίρα δέν είναι γή. Τό κράτος ή είναι μιάν οργανωμένη έξουσία ή άν είναι άναρχούμενο δέν είναι κράτος. "Η ή άστική τάξη είναι κυρίαρχη και καταστρέφτρια ή άν είναι φιλελεύθερη κ' έπαναστατική δέν είναι άστική τάξη. Ο καπιταλισμός ή είναι έκμεταλλευτής και σκλαβοτοκός, ή άν είναι άπελευθερωτικός δέν είναι καπιταλισμός. Τό προλεταριάτο ή είναι έκμεταλλευόμενη τάξη, ή άν είναι κυρίαρχη τάξη δέν είναι προλεταριάτο. Ο τρίτος όρος όποσδήποτε άποκλείεται γιατί όπως είπαμε ή έννοια θα πρέπει να είναι παράλογη.

Τι όμορφα και τι λογικά φαίνονται όλα αυτά από

(1) Είπαμε λίγο παραπάνω τι πάει να πεί καταφατική και άποφατική έννοια.

πρώτη και έπιβόλεια όψη ! Παραπάνω από είκοσιδύο αιώνες οι νόμοι αύτοι τής τυπικής λογικής κυβέρνησαν τήν ανθρώπινη σκέψη. Δίχως αυτούς ή «**ένότητα**» τής νόησης είναι άδύνατο να επιτευχθεί. "Εξ άπ' αυτούς, όποιαδήποτε έννοια είναι παραλογισμός 'Επί αιώνες ή ανθρώπινη σκέψη περιλείστηκε μέσα σ' αυτούς τούς τύπους, πήρε αυτές τις φόρμες. Σηηρήχτηκε κι' ανατύχθηκε μέσα σ' αυτόν τόν σιδερένιο κλοιό.

"Ομως κάποτε έπρεπε ν' αλλάξουν όλα αυτά. Οι μορρές τής ανθρώπινης σκέψης, άκολουθώντας τήν ανάπτυξη τού περιεχόμενου τους ανατύχθηκαν κι' αυτές τόσο, ώστε, όχι κιά μόνο δέν στηριζόντανε στα παλιά τους πλαίσια, αλλά άσφυκτιούσαν μέσα σ' αυτά πού είχαν κατανηθεί τού χειρότερου είδους δεσμά. Ο σιδερένιος κλοιός δέν ήταν πιά στήριγμα, αλλά χαλκάς, ζυγός άφώρητος τής διάνοησης. Γερασμένος και σκουριασμένος έπρεπε να σπάσει. Κ' έσπασε κάτω από τήν πίεση τής ανάπτυξης, τής ανάπτυξης τών μορρών τής σκέψης πού δέ μπορούσαν πιά να συγκρατήσουν τόν περιεχόμενό τους έπειτα από τήν ανάπτυξη πού πήραν τα πράματα.

Ός τόσο πριν προχωρήσουμε άς ξεκαθαρίσουμε μερικά ρωτήματα. Έίταν άραγε ιστορικά άναγκαία ή τυπική λογική :

Βεβαίως, ναι !

Γι' αύτό κ' ή κυριαρχία τής είχε έπεχταθεί τόσο άνοιχτά, τόσο βαθειά στην ιστορία τής διανοούμενης ανθρωπότητας. Οι νόμοι πού είπαμε επί δεκάδες αιώνες, θεωρήθηκαν νόμοι αιώνιοι, γιατί αιώνια φαινότανε ή κατάσταση τού κόσμου, άπαράλλαξη και στάσιμη ή ιστορία τού κόσμου αύτου, άφού μάλιστα φαινότανε να μην ύπάρχει «**τίποτε καινόν υπό τόν ήλιον**», άφού πιστεύτηκε ότι «... ή ιστορία διαρκώς έπαναλαμβάνεται».

Πάνω από τόν κόσμο, πάνω από τήν ανθρώπινη κοινωνία, πάνω από τή διάνοηση βρισκότανε ένας άλλος κόσμος, άράτος και άβλος. Κι' άκόμη πού άπάνου, στεκότανε ο 'Υπέρτατος Νους, ή 'Υπέρτατη Σκέψη, τόν 'Υπέρτατο "Ον πού οβ.ε άλλαζε όποτε έξελισσότανε και γι' αύτό τάχα, όποτε άλλαζε όποτε έξελισσότανε κι' ο κόσμος του. 'Αρχή και Τέλος αύτός, 'Αλλα και 'Ομέγα τού παντός κραταίος και άναρχος και πανδύναμος αλλά και τρομερός Δερβέναγας, πού κυβερνούσε τόν κόσμο ή άνεξίτηλη βουλή του, πού ή δικαιοσύνη του είτανε δικαιοσύνη, ο λόγος του 'Αλήθεια, γιατί... έτσι ήθελε και δέν έδινε λογαριασμό σε κανένα. Αύτός είτανε ή αιτιολογία μά και ο σκοπός τού κόσμου, τού κόσμου πού τόν έφτιασε ο ίδιος εκ τού μηδενός και με μονάχα ένα λόγο πού έστόμισε. Στο κάτω της γραφής, στο βάθος, αύτός, άμεσα ή έμμεσα, είταν ο **άποχρών λόγος** τού κάθε τι ξεχωριστά, τού σύμπαντος συνολικά : ο τέταρτος άρχικός νόμος κάθε διανοητικής ένεργειας, πού δίχως αυτόν είταν άδύνατη ή συνοχή τής νόησης.

Μά πώς μπορούσε τάχα να είταν κι' άλλος; Γιατί να μην ξεμύρωνε και να μη βράδνυαζε ή μέρα, έφ' όσον έτσι τόν ήθελε ή μονοψόστατη ή πολυψόστατη θεότητα : Πώς μπορούσε να ιδεί βαθύτερα και μακρότερα τόν ανθρώπινο μάτι, πριν άποχτήσει τά μέσα να βλέπει τόν άπειρα μικρό, τόν άπειρα μεγάλο; Πώς να στοχαστεί άλλος; ο άνθρωπος νους άφού τού άζωο πού φτεάνει 'εργαλεία' ανάπτυσε μόνο του σιγά-σιγά τά μέσα τής παραγωγής και τής ζήσης του : ώστε δέν είχε άκόμη βυθομετρήσει τή στερία, τά σύννεφα και τά πέλαγα, τις καρδιές τούς νεφρούς και τόν εγκέφαλο. "Ετσι είταν πριν από αιώνες τόν πρωτότυπο αύτό ζωο πριν γίνει πραγματικά ο θράκος ο έμπαίζων ούρανοός και θάλασσεσ. "Ομως πιό πριν, πώς να πάει ο νους του στην ανάπτυξη, στην εξέλιξη και στην άλλαγή, άφού επί αιώνες δλόκληρους τίποτε δέ φαινόταν ν' αλλάζει στήν

A. ΚΟΡΟΒΙΤΖ

LINOLEUM

ΟΙ ΠΩΗΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΘΑΩΝΗΣ

Κοινωνία. Μά φυτόσο ήρθε και κάποτε το πλήρωμα του χρόνου. "Ήρθε ο Δέκατος ή Χάξελος Αίώνας κ' έφερε το Χέγκελ.

Τί είναι ο 19ος αιώνας; — "Ένα άποτέλεσμα από μιάν άνάπτυξη όλόκληρης σειράς αιώνων.

Τί είναι ο Χέγκελ; — "Ο ίδρυτής της Διαλεχτικής.

Τί είναι ή Διαλεχτική; — Αυτό άκριβώς μαθαίνουμε.

**

Ούτε ο Άριστοτέλης έπεσε σάν αερόλιθος στην ιστορία της Διανόησης, ούτε ο Χέγκελ ξεφύτρωσε σάν μανιτάρι. "Η κάθε πρόοδος ή κάθε κατάχτηση του Άνθρώπου, ή κάθε τελειοποίηση του εργαλείου, ή κάθε ανακάλυψη, ή κάθε πιο όργανωμένη κατονομή του πλούτου, είχαν λίγο ή πολύ σύντομα, πότε έμμεσα και πότε άμεσα, αντίχτυπο σ' ένα μέρος ή στο σύνολο των νόμων της διανόησης. "Η κάθε επανάσταση στά μέσα της παραγωγής, ο κάθε κλονισμός και ή κάθε ανατροπή των παραγωγικών σχέσεων, δημιουργήσαν έτσι ή άλλοιώς κλονισμούς, έξελλξεις, άναστατάσεις τόσο στο περιεχόμενο όσο και στις φόρμες της νόησης.

Ούτε νά νομιστεί ότι ή Άνθρωπότητα περίμενε το Δέκατο Ένατο Αίώνα για ν' άρχίσει να σκέφτεται ξεφρνικά διαλεχτικά. Σε κάθε περίοδο έξόρθαλης ταξικής διαφοροποίησης, σε κάθε έποχή λίγο ή πολύ ραγδαίας κοινωνικής εξέλιξης, δε μπορούσε παρά νά σκέφτονται έτσι ή άλλοιώς διαλεχτικά, έτσι ή άλλοιώς δυναμικά (1) έκείνοι που έλιπιζαν και λαχταρούσαν την άλλαγή. Ένώ τόσο και πιο πολύ έπέμεναν νά σκέφτονται σχηματικά, στατικά (2) έκείνοι που είχαν κάθε συμφέρο νά μόν άλλάξουν τίποτα. Και φυσικά ή σύγκρουση των συμφερόντων έκδηλωνόταν και στον τρόπο της αντίληψης και στον τρόπο του στοχασμού και της όρθης νόησης, ανεξάρτητα άν τη σύγκρουση αυτή των ιδεών την έπαιρναν ως αίτια της σύγκρουσης των ταξικών συμφερόντων. Ένώ στην ουσία δεν ήταν παρά το άποτέλεσμα. Οι είκοσιόδο περίπου αιώνας πού χωρίζουν των Άριστοτέλη από το Χέγκελ, παρουσιάζουν μόν άπειρη σειρά ζυμώσεις, αναπτύξεις, συγκρούσεις, σχιματά, αιώσεις, άφορισμούς, σχολές, νοοτροπίες. Δέ θ' άπλοώδουμε σ' αυτά γιατί θά ξεφεύσουμε άπ' το θέμα μας. Φτάνει νά όπενθώσουμε ότι κιόλας ο Ίδιος ο Άριστοτέλης κάτι πήρε με το μάτι του από τις άτέλειες του νόμου της ταυτότητας, κάτι έδρε από τις αντίρροσεις πού έκλεινε μέσα της ή πραγματικότητα και κάποτε αντίληφθηκε πως το "Τρίτο" δεν είναι πάντα άποκλειόμενο "Όμως δλ' αυτά τά άπόδοσε σ' τυχαίες συμπλώσεις, τά θεώρησε σά μιά παραβίαση του γενικού νόμου, σάν ξεαιρέσεις, σά σχιματάες άνωμαλίες.

"Ετσι και με τέτοιες παρατηρήσεις, με τέτοια φαινόματα και πασιπάματα στά σκοτεινά, με άμφιβολίες στην άρχη, με βεβαιώσεις ύστερα, έκδηλώθηκαν ή μιά μετά την άλλην οι ζυμώσεις έκδηλώθηκαν με διάφορους τρόπους και σε διάφορους κλάδους της ανθρώπινης γνώσης. "Όπως ήταν φυσικό, οι πρώτες τους έκδηλώσεις αναστάσαν πρώτα το περιεχόμενο της νόησης. Και κατάληξαν, όπως είπαμε, πάντα σε σύγκρουση και σε πάλη, όχι μόνο άκαδηματικά και σάν άεροκουβέντες. Έκτραχυνόντανε άνάλογα με τις άνάγκες της συγκεκριμένης έποχής τους. κί' άνάλογα με το κοινωνικό φαινόμενο πού ά-

φορούσαν (Α.χ. στη Θρησκεία, στην Ήθική, στη Λογική).

Στοιχίζω κί' αυτές χείμαρρος αίμα, διωγμούς και βασανιστήρια. "Έστειλαν άμείρητα θύματα στά "έξελαστήρια" πού τά έκπρόσωπον της Άντιόρασης πού όρθοτομούσε "τόν λόγον της Άληθείας". Δημιούργησαν μάρτυρες και ήρωες καθώς και άποστάτες.

Πώς μπορούσε νά είναι άλλοιώς, αφού οι συγκρούσεις αυτές άνατακλούσαν τις ταξικές συγκρούσεις μέσα στην κοινωνία, αφού αυτές άποτελούν την ιστορία της Διανόησης, όπως γενικότερα την Ιστορία της ανθρώπινης δέν την άποτελεί παρά ή Ιστορία της πάλης των τάξεων—ίσαιε σήμερα, κ' ίσαιε τη μέρα πού θά λάθουν νά υπάρχουν τάξεις ίσαιε την έγκαθίδρυση της Παναθρώπινης κοινωνίας, ίσαιε το άνθημα του ανθρώπινου πολιτισμού.

**

"Η βασιλεία της στατικής λογικής κορυφώθηκε κί' άπλόθηκε πάνω σ' όλόκληρο το Μέσο αιώνα. Φυσικό αυτό. Γιατί πρόκειται για μιά έποχή άρχής εξέλιξης στά μέσα της παραγωγής. Με τό νά γινόνταν άργά ή εξέλιξη δε βιάζε λιγώτερο σίγουρα και σταθερά, όπως έφερε την Άναγέννηση. "Η μονοκρατορία του Άριστοτέλη δεν ήταν πιά δυνατή νά κυβερνήσει ολόμωαχί της τη Σκέψη "Έγινε ασθητή ή άνάγκη νά διαρρυθμιστεί και νά συμπληρωθεί το έργο του Άριστοτέλη. "Ο Έγγλέζος φιλόσοφος και πολιτικός—δεν είναι διόλου τυχαίο ότι ήταν και πολιτικός—ο Φραγκίσκος Μπάκον, κ' έπειτα ο Γάλλος μαθηματικός και φιλόσοφος Καρτίεος (Ρενέ Ντεκάρτ)—πύ κί' αυτές βρισκότανε σε στενή και διαρκή έπαφή με τις πολιτικές προσποκότητες της έποχής τους, άσκολήθηκαν με τό περιεχόμενο των έννοιών. Συμπλήρωσαν την τυπική λογική με τη λεγόμενη "Μεθόδολογία".

Τί είναι "Μεθόδολογία"; — Τούτο:

"Η τυπική λογική έβαζε ως σκοπό της νά έρευνήσει τους νόμους της όρθης νόησης κ' εύρισκε τους άρχικούς τύπους πού ρυθμίζουν τη διανόηση. "Η Μεθόδολογία έβαζε ως σκοπό της νά έρευνήσει το πως με τους νόμους της διανόησης έπιτυγχανεται ή εξέταση και ή κατανόηση του κάθε άντικείμενου της ανθρώπινης γνώσης. "Έμαυαιε φυσικά στην ουσία, στο περιεχόμενο της σκέψης. Φυσικά αυτό προσπαθούσε νά τό κάνει σύμφωνα με ώρισμένους κανόνες. Κάθε κοινωνική ένέργεια πού άποβλέπει σ' ένα ώρισμένο σκοπό λέγεται μέθοδος. Γι' αυτό κί' ή λογική στην καινούργια της αυτή πορεία όνομάστηκε Μεθόδολογία.

Οι έγκυκλοπαιδιστές και οι ματεριαλιστές του 18ου αιώνα, έδωσαν τεράστιο πλούτο περιεχόμενου στις άρχικές φόρμες της νόησης. "Η παλιά αντίληψη του κόσμου δε μπορούσε πιά νά σταθεί. "Έπειτα από τις τόσες άνακαλύψεις και έρευνσεις, φάνηκε πιά πως ο κόσμος ούτε δημιουργήθηκε εκ του μηδένος—άπό άποδείχθηκε ότι από τό τίποτα δε βγαίνει τίποτα—ούτε είναι στάσιμος κί' ανεξέλιχτος άπο καταβολής χρόνου, άλλα, άπεναντίας, είναι δημιουργία μιάς άπειρης σειράς μεταβολών. Τά ίδια κί' ή γή πού ήταν πρώτα νεφέλωμα κ' έπειτα πύρινος σφαίρα Τά ίδια και ή ζωή πού άποδείχτηκε σά μιά συνεχόμενη, άδιάσπαστη αλυσίδα εξέλιξης πού συνοδεύει το μονοκύτριο όποτυπόδη όργανισμό δέ τον πύ περίπλακο, τον πύ τελειοποιούμενο φυτικό και ζωικό όργανισμό. Τά ίδια κί' ή Ιστορία της ανθρώπινης δέν, άλλαζε διαρκώς κί' αυτή, άλλαζαν οι κοινωνίες, άλλαζαν τά κοινωνικά φαινόμενα.

Συμπέρασμα άπ' όλα αυτά έβγαυαι ότι άποχωρών

(1) Οι άρχαίοι: δύναμη έλεγαν την κίνηση.

(2) Στατική κατάσταση είναι ή κατάσταση της άκινησίας. Άπό τό ίσημη—στέκουμα.

λόγος, αιτιολογία του Κόσμου και της 'Ιστορίας δε μπορούσε πιά να είναι ο παλιός Γιεχβά, ή οποιοδήποτε άλλος συνάθερος του, που γιά να περνάει ή ώρα τους εφτιαναν κόσμους μόνο με την κουβέντα τους και τους κυβερνούσαν ανάλογα με τό κέρι τους.

* * *
"Όστε τό περιεχόμενο αυτό της σκέψης κινδύνευε πιά να πάθει από ασφύξια ή εξακολουθούσε να παραμένει μέσα στά παλιά καλούπια. "Η θάρσπε ν' άπόρριψη και να μαραξεί, ή θάρσπε να σπάσει τά παλιά καλούπια. Ούτε ν' άπόρριψη μπορούσε, ούτε να μαραξεί, μιά και ή ρίζα του—ή καινούργια κοινωνική διάρθρωση—δλο και τό δυνάμει με καινούργιους χυμούς ζωής, δλο και συντελούσε στην ανάπτυξη του. Και συνέβη τό μόνο δυνατό πού μπορούσε να συμβεί. Τό ζωντανό και γεμάτο σφρίγος περιεχόμενο έσπασε τά παλιά, νεκρά καλούπια. "Έτσι ο 19ος αιώνας έφερε και τόν Χέγκελ (1) πού κ' αυτός δέν εΐταν παρά ο βλαστός της έποχής του..

* *

Τί είναι ή Διαλεκτική;

Είναι ή λογική πού άναποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες. Είναι ή μέθοδος πού νά εξετάζεται ο Κόσμος, ή 'Ιστορία, ή Κοινωνία, πάνω στη ροή τους. Είναι ο νόμος της σύγχρονης όρθης νόησης γιατί μ' αυτούς έπιτυγχάνουμε τη διασκόπηση και την κατανοήση των φαινομένων, πραγμάτων και προσώπων πάνω στη γένεσή τους, πάνω στην κίνησή τους, στην ανάπτυξη τους; στην εξέλιξη τους, στην άλλαγή τους σε σχέση πάντα με τις αιτίες πού τά δημιουργήσαν σε σχέση με τά αποτελέσματα πού δημιουργούν αυτά τά ίδια εξελισσόμενα σε αιτίες.

Μεταχειριστήκαμε τόσες φορές τη λέξη : «εξέλιξη, άλλαγή, ανάπτυξη». Γιατί άραγε ;

Γιατί δέν υπάρχει τίποτα τό πραγματικό πού νά μείνει στάσιμο, πού νά μην εξελίσσεται. Όλα εξελίσσονται. Μά δέ θά μπορούσε νά εξελισσόντανε δλα άν ώστόσο δέν ήπρηξε και κάτι πού νά μην εξελίσσεται διόλου, πού νά είναι πάντα στάσιμο και απάράλλαχτο. Ποιό είναι αυτό; "Απλοΐστατα: ή έννοια της εξέλιξης. Αύτή είναι άνεξέλιξη, είναι ή μόνη διαρκής στάσιμη. Γιατί άν άλλαξε αυτή δέ θά εΐταν τότες δυνατό ν' αλλάζον δλα.—"Άς μ' ή μόνη μπερδένει αυτό. Μπορούμε νά τό πούμε και μ' άλλα λόγια: "Όλα πεθαίνουν. Αυτό ο καθένας τό καταλαβαίνει. "Όστόσο δέ θά πέθαιναν δλα άν δέν ήπρηξε ο μόνος άθάνατος—ο Χάρος: ή έννοια δηλ. τού θανάτου.

Τό καταλάβαινε;
Ναί, αλλά, δλα αυτά πού εξελίσσονται, εξελίσσονται άραγε έτσι, στά κουτούρο, τράβα με νά σε τραβώ;

* * *
"Όχι βέβαια; "Εξελίσσονται σύμφωνα με νόμους. Τους νόμους άκριβώς αυτούς άνακάλυψε και διατύπωσε ο Χέγκελ. Αυτό αποτέλεσαν ή βάση της σύγχρονης λογικής.

Μά τότε τί έγιναν οι παλιοί νόμοι τού "Αριστοτέλη;

"Απλοΐστατα, λίγο, ή πολύ, ο καθείς τους έώφησε πιά με τη ζωή! "Άς εσφλήσουμε και μες μ' αυτούς γιά νά κατανοήσουμε τους άλλους.

* *

1.— 'Ο νόμος της Ταυτοτήτας.

"Ο νόμος αυτός πού είναι ολόετα άδηρημένος,

(1) Οί καθαρευουσιάνοι πού έχουν τη μανία νά «εξελληνίζουν» δλα, βάρσιαν τό Χέγκελ.— "Έγελο. "Όστε, λοιπόν, δμα άκούμε νά γίνεται λόγος γιά κανένα "Έγελο, θά ξαίρουμε ότι πρόκειται γιά τό Χέγκελ.

πού εξετάζει μόνο τό καλούπι δίχως νά εΐσχωρει στην ουσία, στην καλύτερη γι' αυτόν περίπτωση είναι έλλιπής. Είναι έλλιπής, γιατί εΐσχωρεί τό περιεχόμενο από τό περιχόν κ' από τις σχέσεις του με τις ίδιες τους τις αιτίες.—"Άς τόν κυτάξουμε από τις άφορές του μορφές :

1.— Αυτό μόνο άρηρημένα μπορεί νά σταθεί. Συγκεκριμένα: Γιατί τ' άπόκείται; Τό άνθρώπινο σώμα, π.χ. είναι βέβαια ένας οργανισμός, όμως έπίσης βέβαια είναι μύριοι οργανισμοί. "Αλοΐωτικά: "Η γή—πού σύμφωνα με τό νόμο αυτό δέν πρέπει νά τη συγγέουμε με καμιάν άλλην έννοια και πρέπει νά την έννοούμε μόνον: ως «αυτή πρds έαυτήν»—είναι γή. Τί καταλαβαίνουμε άπ' αυτό; Μήπως μās εΐσχωρίσε τη γή από τ' άλλα πράματα; Μήπως μās έΐσχωρίσε τό συγκεκριμένο περιεχόμενο της, όταν στην κρίση αυτή τό κατηγορούμενο—λέμε πιά πάνω τι θά πεί κατηγορούμενο—είναι άδειανό;

Νά γιατί ο νόμος αυτός είναι έλλιπής και συνεπώς άκριτος πιά στις πιότερες περιπτώσεις.

2.—'Ο νόμος της 'Αντίφασης.

Αυτός είναι κάτι χειρότερο από έλλιπής. "Όταν εξετάζουμε φαινόμενα, όταν δέ στεκώμαστε στό καλούπι της σκέψης αλλά εΐσχωρουμε στό περιεχόμενο, ο νόμος αυτός είναι ένάντιος στην άλήθεια. Σύμφωνα μ' αυτό ή γή δέ μπορεί νά νοηθεί ως «οχι γή» δηλαδή ως νεφέλωμα, ως πύρινη σφαίρα κτλ. Μά ένα παιδί τού Δημοτικού σχολείου ξαίρει σήμερα πώς αυτό δέν είναι άλήθεια. "Η γή ήπρηξε νεφέλωμα, ήπρηξε πύρινη σφαίρα κ' άκριβώς γι' αυτό είναι τέτοια πού την ξαίρουμε σήμερα κ' επειδή είναι τέτοια πού την ξαίρουμε, δέ μπορεί νά εξακολουθήσει νά παραμένει στην ίδια κατάσταση. Τί βγαίνει άπ' αυτό; Βγαίνει ότι μόλις περάσουμε τό καλούπι της έννοιας βλέπουμε ότι τό περιεχόμενο της ίδιας αυτής έννοιας κλείνει μέσα του μιά ζωντανή αντίφαση πού δέν είναι διόλου παραλογισμός. Κι' όχι μόνο δέν είναι παραλογισμός αλλά είναι τό απαραίτητο στοιχείο πού άναπτύσσει και συμπληρώνει τη νόηση.

3.—'Ο νόμος γιά τό Τρίτο άποκλειόμενο.

Μιά και όπως εΐπαμε, ο νόμος αυτός είναι προέκταση τού προηγούμενου, μπορούμε νά επαναλάβουμε τά ίδια. "Άς περιοριστούμε στά παραδείγματα:

"Η 'Αστική τάξη ή είναι κυρίαρχη και καταπιέστρια ή άν είναι επαναστατική και φιλελεύθερη δέν είναι άστική τάξη. Μέσος δρόμος δέ χωρεί. "Άς τό ίδουμε: Ποιός δέν ξαίρει πός πριν άπ' την άστική τάξη κυρίαρχη είναι ή Φεουδαρχία, πός άν ή άστική τάξη δέν εΐταν επαναστατική σε μίαν ώρισμένη περίοδο, δέ θά μπορούσε νά άναντρήσει τη Φεουδαρχία, πός άν δέν εΐταν φιλελεύθερη—αυτή ή ίδια πού είναι σήμερα άντιδραστική—δέ θά μπορούσε νά κινήσει τις καταπιεζόμενες μάζες γιά νά καταλάβει την έξουσία. Ούτε έπαψε νά είναι άστική τάξη όταν εΐταν φιλελεύθερη και επαναστατική. Ούτε θά πάψει νά είναι καταπιέστρια όσο δέν παύει νά είναι "Αστική Τάξη.

"Ένα άλλο παράδειγμα: "Η ο καπιταλισμός είναι σκλαβοπικτός, ή άν έχει τίποτα τό άπελευθερωτικό, δέν είναι καπιταλισμός. Τό τρίτο άποκλείεται. Μά πρwt' άπ' δλα, στον άγώνα του ένάντια στη Φεουδαρχία εΐταν άπελευθερωτικός γιατί άλλοιώς δέ θά μπορούσε νά είναι σκλαβοπικτός. Σήμερα πού είναι εξώφθαλμα σκλαβοπικτός, έχει ασφαλίσια μέσα του κάτι τό άπελευθερωτικό. Ποιό είν' αυτό;

Τό προλεταριάτο. Τό προλεταριάτο πού είναι σπλάχνο από τά σπλάχνα του, και πού θά τόν ζωντανώσει. "Επομένως φέρνει μέσα του την άπελευθερωτικήν αντίφαση και γι' αυτό άκριβώς είναι σκλαβοπικτός.

Νά λοιπόν ποιάν άξια έχουν σήμερα οι τρεις άρχικοί νόμοι τού "Αριστοτέλη.

Καιρός πιά νά δοΐμε τους νόμους της Διαλεκτικής.—Είναι τρεις.
* * *
1) 'Ο νόμος της Θέσης, 2) ο νόμος της αντίθεσης ή της άρνησης και 3) ο νόμος της σύνθεσης ή άρνηση της άρνησης.

Λίγο νά προσέξουμε και θά τους καταλάβουμε. "Άς τους πάρουμε έναν έναν:

1. "Η Θέση.—Τί πάει νά πεί: "Έχουμε, άς πούμε, ένα κουκούτι μπροστά μας. Αυτό είναι κάτι τό θετικό, μιά θέση. Λέμε:—Νά ένα κουκούτι. Διαπιστώνουμε δηλαδή κάτι. Κάνουμε μιά κατάφαση. Ναί, αλλά τό κουκούτι αυτό δέν είναι κάτι τό νερό. Κρδβει μέσα του μιά ψίχα κ' ή ψίχα ένα σπέρμα. "Ακριβώς γι' αυτό είναι κουκούτι. Προκειμένου νά μη μείνουμε στό καλούπι, δέν μπορούμε νά νοήσουμε τό κουκούτι δίχως ψίχα και δίχως τό σπέρμα. Κι' άπόδειξη είναι όταν βλέπουμε μόνο τό καλούπι, δέν τό λέμε πιά κουκούτι αλλά λέμε: ή φλούδα ενός κουκούτσι, ή ένα κοϋριο κουκούτι. Τό ίδιο όταν βλέπουμε τό κουκούτι ζωγραφισμένο κάπου τό σχήμα του, ή φτιαγμένο από μασήμενο χαρτί—άς πούμε,—λέμε τότες: ένα ψεύτικο κουκούτι.

2. "Η Αντίθεση.—Τί είναι ή ψίχα αυτή πού κρύβει μέσα του τό κουκούτι; Είναι ή αντίθεση τού ίδιου κουκούτσι, είναι ή άρνηση του. Γιατί όσο άναπτύσσεται ή ψίχα άλλο τόσο καταστρέφεται τό κουκούτι. Και θάρσπει μιά στιγμή πού ή ψίχα αυτή θά εμπαραλιώσει πιά τό κουκούτι.—Δηλαδή ή αντίθεση εξόντωσε τη θέση.

3. "Η σύνθεση.—"Άλλά και ή άρνηση αυτή πού άναπτύχθηκε και εξόντωσε την κατάφαση, ή αντίθεση πού κατάστρεψε τη θέση, κλείνει μέσα της μίαν άλλη δική της αντίθεση: τό σπέρμα. "Η άρνηση έχει μέσα της την ίδια της την άρνηση. Θ' άναπτυχθεί ή τελευταία αυτή, θά φτάι τό σπέρμα την ψίχα γιά νά βγει τέλος ο σπόρος δηλαδή ή καινούργια σύνθεση. Αυτό τό τέλος, πού εΐπαμε δέν πρέπει νά τό πάρουμε βέβαια στά μετριά γιατί τέλος δέν υπάρχει, μιά και ή σύνθεση θά γίνει καινούργια θέση και θά τραβήξει ο δρόμος μπροστά. Μάλιστα ή μπορεί νά χωρέσει στό μυαλό μας ένα πλάσμα ή μιά σπαστή έννοια δίχως την αντίθεση πού τό πλάσμα ή ή έννοια κρύβουν μέσα τους. Πώς θά είναι η έννοια της ζωής άν ή ζωή δέν είχε μέσα της την αντίθεση τού χάρου; Πώς θά ξαίραμε τί είναι ζώση, άν ή ζώση εΐταν πάντα ένας ώρισμένος βαθμός θερμότητας, άν δέν περιέκλειε την έννοια τού κρύου πού είναι ή αντίθεση της; Πός θά μιλούσαμε γιά μέρα, άν δέν εΐμαρμε, δέ βράδυαζε, δέ νύχτωνε;

* *

"Αλλά ο Χέγκελ εΐταν μολαταύτα ένας ιδεαλιστής. Δηλαδή πίστευε ότι ή ουσία δλης αυτής της λειτουργίας και της ανάπτυξης, της πάλης μεταξύ τών αντίθετων βρίσκεται μέσα σε μίαν 'Ιδέα, στό Παγκόσμιο Πνεύμα, μ' άλλα λόγια πάλι σ' ένα είδος θεότητα. Πίστευε πός ή ιδέα αυτή προήπρηξε τό κόσμου, πός αυτή δημιουργήσε τόν κόσμο, πός έκλεινε μέσα της όλες τις μορφές τού "Οντος και τις άναπτύσσει όχι πιά «λογικά» όπως πίστευε ο "Αριστοτέλης, αλλά «διαλεκτικά». Πίστευε πός ή 'Ιδέα αυτή ενασκρύνεται τόσο μέσα στην άνόργανη όσο και στη ζωντανή δλη: στά σπατά δσο και στά ζώα. Συμπεράσμα άπ' δλα αυτά έπρεπε νά είναι ότι τά πράματα και τά πλάσματα τ' αλλάζουν οι ιδέες, ότι ή εξέλιξη τών ίδεων δημιουργεί την εξέλιξη τού κόσμου, την εξέλιξη της 'Ιστορίας.

Βέβαια δέν είναι τυχαίος ο ιδεαλισμός τού Χέγκελ. Δέ θά σταματήσουμε σ' αυτόν γιά νά μην άπλωθούμε και τά μπερδέψουμε. Ούτε στους νεο-

γεγκελιανούς θά πρέπει νά σταθούμε τώρα, ούτε στό δικασμό τους—μ' δλο πού εΐταν πολύ ένδιαφέρον, γιά νά φθάσουμε στό τέλος στον Μάρξ.

Τί έκανε ο Κάρλ Μάρξ;
"Απλοΐστατα, άπολευθέρωσε τη νέα αυτή λογική από τους κληνούς τού μουσικισμού πού την έβριαν. Τη γλύτσσε από τά ιδεαλιστικά της δεσμά. Στις καινούργιες αυτές μορφές της σκέψης, ταχτοποιήσε τό θετικό και ξεκάθαρο περιεχόμενο πού τις ταίριαζαν. Ναί, ξεκαθάρισε τό άνάκτο περιεχόμενο. "Έκαμε τη Διαλεκτική μαρξιστική από ιδεαλιστική πού την είχε ο Χέγκελ. "Απόδειξε ότι ο κόσμος δέ μεταβάλλεται γιατί μεταβάλλονται οι ιδέες, αλλά αντίστροφα οι ιδέες δέ δημιουργούν τά πράματα, τά κόσμος. Οι ιδέες δέ δημιουργούν τά πράματα, τά πράματα δημιουργούν τις ιδέες. Και όσο γιά την "Υπέρτατη "Ιδέα, την "Απόλυτη, την "Ανεξέλιχτη, πού προήπρηξε της καταβολής τού κόσμου και πού κλείνει τάχα μέσα της τις δυνάμεις τού κόσμου, αυτή έφαζε πού νά την βρεί και δέν τη βρήκε πουθενά. Αύτή ή ιδέα ήπρηξε μόνο μέσα σ' ανθρώπινο μυαλό και ήπρηξε γιατί τά πράματα τη δημιουργήσαν κ' έπαψε νά υπάρχει όταν τά πράματα εξελίχτηκαν τόσο ώστε νά μην έχει κανείς ανάγκη άπ' την "Ιδέα αυτή γιά νά εξηγήσει τόν κόσμο.

Σύμφωνα με τό Χέγκελ ή "Ιδέα δημιουργεί τις κοινωνίες. Σύμφωνα με τό Μάρξ ή Κοινωνία, ή κοινωνική διάρθρωση δημιουργεί τις ιδέες. Σύμφωνα με τό Χέγκελ τό ιδανικό δημιουργούν τις ιστορικές έποχές. "Όπως άπόδειξε ο Μάρξ οι ιστορικές έποχές δημιουργούν τό ιδανικό.

"Ο ίδιος ο Μάρξ λέει στον πρόλογο τού «Κεφαλαίου» ότι στό βάθος, ή διαλεκτική τού μέθοδο είναι όχι μόνο διαφορετική από τη διαλεκτική τού Χέγκελ αλλά και της είναι άντικρως αντίθετη

Τί πάει νά πεί ;

Πάει νά πεί ότι ο Μάρξ άναποκρίσσει, όπως τό λέει ο ίδιος, τη γεγκελιανή διαλεκτική. Για νά τό καταλάβουμε: "Η διαλεκτική τού Χέγκελ σκεπτόταν—άς πούμε—σε μιά παράξενη στάση: τό κεφάλι κάτω τά πόδια άπάνω. "Ο Μάρξ την άναποκρίσσει την έβαλε νά σταθεί στά πόδια της, της έδωσε τό πραγματικό της περιεχόμενο, τη γλύτσσε από τό μαρξισμό κ' άπ' την άσφύξια πού την άπειλούσε ο νεοκαπαντανισμός. "Ο Μάρξ άπόρριξε τό ιδεαλιστικό στήσημα, κράτισε τη μαρξιστική μέθοδο.

Κ' ή διαλεκτική έζησε. "Έζησε όχι μόνο γιά νά μās εξηγήει τόν κόσμο, τά πράματα, την "Ιστορία, αλλά και νά μās διδάξει τό πός πρέπει ν' αλλάξει ο κόσμος, τό πός πρέπει ν' αλλάζουν τά πράματα, ή κοινωνία. Δηλαδή: Δίνοντάς μας τη μαρξιστική διαλεκτική ο Μάρξ έδωσέ της Λογική της "Επανάστασης, την επαναστατική μορφή της σκέψης, τούς επαναστατικούς νόμους της λειτουργίας της σκέψης. Μās έδωσε «τό πού γερό δλο και τό καλύτερο έργαλείο δουλειάς».

Ούτε τελώνει δέω ούτε καν σταματά δέω ο άμύθητα πολύτιμος θησαυρός πού άφισε ο Μάρξ στις μάζες τών έπιμεταλλομένων και τών καταπιεζόμενων. Τό μαρξικό έργο, ή μαρξιστική θεωρία, ή άκόμη καλύτερα, τό σύνολο τών μαρξιστικών θεωριών τόσο στό έπίπεδο της Φιλοσοφίας όσο και στις Πολιτικές Οικονομίας, δσο στής "Ιστορίας, είναι άπέρα έκτεταμένο, άπέραστα βαθύ "Όμως ή διαλεκτική αυτή, ή άδυσώπητη αυτή λογική της "Επανάστασης, είναι τό κινητήριο μοτέρ κάθε άπελευθερωτικής ένέργειας. Είναι ή λυδία λίθος γιά την εξακρίβωση κάθε άλήθειας. Είναι ή άλάφρευτη ζυγαριά πού σταθμίζει τό κάθε τι, κάθε τι τό πραγματικό πού τό θετικό, τό ζωντανό. Είναι τό δυνατό φως πού φωτίζει κάθε σκοτάδι, πού λούζει τά πράματα ως τις άπώτερες τους πτυχές και δίνει στό μάτι την ικανότητα νά δει και νά εξετάσει, στό μυαλό την ικανότητα νά καταλάβει.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ο ΡΟΚΚΟΣ ΧΟΪΔΑΣ ΕΪΤΑΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ;

Ός τὰ τώρα ἡ παράδοση ἔφερεν τὸ Ρόκκο Χοϊδᾶ γιὰ πρωταγωνιστὴ τῆς ἐλληνικῆς δημοκρατίας. Εἶν' ἀλήθεια πὼς ὁ Χοϊδᾶς ἀγωνίστηκε γιὰ τὸ δημοκρατικὸ ἰδανικὸ ὅπως κανένας ἄλλος στὴ νεώτερη ἐλληνικὴ ἱστορία. Ὡστόσο, ὅπως θὰ ἴδουμε παρακάτω, ὁ Χοϊδᾶς δὲν εἶταν ἕνας ἀστός δημοκράτης, ὅπως ὁ Φιλάρετος. Πρὶν ὅμως μιλήσουμε γιὰ τοὺς ἀγῶνες του, ἕνα σύντομο βιογραφικὸ του σημείωμα θαρροῦ πὼς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ κατατοπίσει καλύτερα τοὺς ἀγαθῶστες μου. Ὁ Ρόκκος Χοϊδᾶς γεννήθηκε κοντὰ στὸ Ἀνάπλι σ' ἕνα χωριὸ πού τὸ λένε Πρόνοια, στὰ 1830. Κατάγονταν ἀπὸ εὐποροὺς γονεῖς γι' αὐτὸ καὶ σπούδασε ἔξω τὰ νομικὰ, κυρίως στὴν Ἰταλία καὶ ἔτσι ἔμαθε καλὰ τὰ ἰταλικά καὶ τὰ γαλ. ἰκὰ. Ἀργότερα διορίστηκε δικαστὴς (εἰσαγγελέας) καὶ ἔφτασε μάλιστα ὡς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀντεισαγγελέα Ἐφετών. Δὲ μπόρεσε ὅμως νὰ ὑπομείνει τὸν ὑπαλληλικὸ ζυγὸ καὶ οὔτε δέχτηκε νὰ γίνῃ ὄργανό του κρατούντων. Ἐχοντας ἐπαναστατικὴ διάθεση καὶ δημοκρατικὰ φρονήματα ἀποφάσισε νὰ ἐργαστεῖ γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ. Ἀνήσχη ἰδιοσυγκρασία, ὅπως εἶταν, ἔφωρε τὸν ὑπαλληλικὸ κλάδο καὶ πολιτεύθηκε. Στὰ 1875 βγήκε βουλευτὴς Κρανίας καὶ εἶναι ὁ πρῶτος στὴν περίοδο τῆς Βασιλείας τοῦ Γεωργίου πού ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς μίλησε γιὰ τὴ δημοκρατία. Ὁ Χοϊδᾶς, ὅπως λέει ὁ Φιλάρετος, («Δημοκρατικὴ» φῶλ. 14 τοῦ Μᾶη 1924) προήρ-χето ἀπὸ «τὸ φυτώριον τῶν ριζοσπαστῶν Κεφαλλήνων» (*) καὶ σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἔμεινε

(*) Στὴν Κεφαλονιά ἐβγαίνουν στὴν περίοδο 1870-1880 ἐφημερίδες πολὺ ἀριστέρες μὲ τοὺς τίτλους «Κεραυνός», «Ἐξέγερσις», «Ἐργάτης», «Ἀλήθεια», «Σφήκα», Γενικά στὴν Ἐφτάνησο ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Ἀγγλοκρατίας ὄπῃ ἄνθρωποι ταξικὰ κόμματα (καταθρόνοι καὶ ριζοσπαστές) καὶ οἱ ριζοσπαστικὲς δημοκρατικὲς ἰδέες εἶταν πολὺ ζαλωμένες.

Μ' αὐτὴν καὶ χάρι' σ' αὐτὸν μποροῦμε νὰ κρατοῦμε σωστὰ καὶ ἀλάθητα τὸ κάθε τι. Μ' αὐτὴν καὶ χάρι' σ' αὐτὸν παίρνομε ἀπάνω μας τὴν ἐξέταση, τὴν ἀνάληψη καὶ τοῦ αἰσθητικῶ φαινομένου σὰ φαινόμενο κοινωνικὸ. Κι' ἀντικρῶσθε σήμερα τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία—μέσα σὲ συγκεκριμένον τόπο, σὲ συγκεκριμένον χώρο, μέσα στὴν κίνηση, στὴν ἐνέργεια, στὴ λειτουργία: κάτω ἀπὸ τὶς συγκεκριμένους ἱστορικὰς ἀνάγκες πού τὴ δημιουργήσαν.

Μακάρι νὰ σταθῶμε ἀπὸς ἐπὶ τέτοιο ὄγκο δουλειᾶς—ἔκει ὄντας ἀπ' τὴ συμβουλή τοῦ μεγάλου Δασκάλου: «Τράβα τὸ δρόμο σου κι' ἄφες τὸν κόσμο νὰ λείπει...»

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ

ἕνας ἐπαναστατὴς δημοκρατικὸς. Τὴν ἴδια χρονιά (1875) ξηνατίας τοῦ ἀρχαίου δημοκρατισμοῦ, τὸν μονομάχησε μὲ τὸν αὐλικὸ βουλευτὴ Μεσολογγίου καὶ συνταγματάρχου Στάϊκο καὶ στὴ μονομαχία πληρώθηκε βαρειά. Ἡ σφαῖρα τὸν πήρε στὸ πλευρὸν καὶ οἱ λαϊκὲς μᾶζες, πού ἀγαποῦσαν τὸν Χοϊδᾶ, τὸν ἔκλιναν. Ἐπειδὴ κιντύνεψε τὶς πρῶτες μέρες ἄρχισε μὴ ὀχλοβοῦ ἑνάντια στὴν αὐλικὴ καμαροῦ. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος γιὰ νὰ καλυφθεῖ τὸ λαϊκὸν ἀναβρασμὸ προτείνει νὰ στείλει τὸ κορίτσι τοῦ Χοϊδᾶ μὲ ζῆματά του στὴν Ἑλβετία γιὰ νὰ σπουδάσει, καί, ὕστερα νὰ τὸ κάμει **Δεσποινίδα τῆς τιμῆς**. Ὁ Χοϊδᾶς ἀπὸ τὸ κρεββάτι του ἄμα ἔμαθε τὴ βασιλικὴ πρόταση ἔγινε ἔξω φρενὸν. Τίποτα δὲν εἶναι ἰκανὸ νὰ τοῦ ἀλλάξει τὶς ἰδέες. Ὡστ' ὅρα ἀπὸ 28 μέρες ἀληθινὸ χαροπάλαμα σηκώθηκε. Ἡ σφαῖρα ὅμως ἔμεινε μέσα. Ὡστόσο δὲν χάνει καιρὸ μὲ μὴ βγήκε ἔξω καὶ πηγαίνει τὰ ἴσια στὸ Παλάτι. Βλέπει τὸ Βασιλεῖ καὶ τοῦ λέει νὰ δώσει τὴν Κυβέρνηση Βούλγαρη (*) γιὰ ἄλλο ὅτι τὰ θὰ γίνῃ Ἐπανάσταση. Σὲ δύο μέρες ὁ Βούλγαρης παρατίθηκε καὶ σχηματίζεται κυβέρνηση ἀπὸ τὸ Χ. Τρικούπη. Στὶς ἐν τῷ μεταξύ ἔκλογες ἔχασε. Ξαναβγήκε βουλευτὴς στὴν

(*) Ἡ Κυβέρνηση Βούλγαρη ἐκπροσωποῦσε τότε τὸν κοτζαμπασισμὸ καὶ στέκονταν στὴν ἐξουσία μὲ τρομοκρατικὰ μέσα.

περίοδο 1883-1885. Στὶς 14 τοῦ Μάρτη 1885 παρατίθηκε ἀπὸ βουλευτικὸ ἀξίωμα (*) χωρὶς νὰ πάφει ν' ἀγωνίζεται. Οἱ λόγοι του μέσα στὴ Βουλὴ εἶταν **ἐπαναστατικοὶ καὶ γι' αὐτὸ ἀπαγορεύθηκε νὰ δημοσιευθῶν στὰ Ἐπίσημα Πρακτικά**. Τὸ Προεδρεῖο τῆς Βουλῆς ἐφόρμωσε λογοκρισία καὶ ἔτσι οἱ ἀγορεύσεις τοῦ Χοϊδᾶ πού σὲ πολλὰ σημεῖα θὰ ορίζουν πολὺ φῶς στὴ Νεοελληνικὴ Ἱστορία, δὲν ὑπάρχουν. Μέσα στὴ Βουλὴ εἶταν καὶ ἄλλος δημοκρατικὸς: ὁ Γ. Φιλάρετος, αὐτονοῦ ὅμως τοὺς λόγους ἢ Κυβέρνηση ἢ καλύτερα ὅλη ἡ Βουλὴ τοὺς ἀκούσε χωρὶς καὶ μεγάλῃ στενοχώρια γι' αὐτὸ καὶ δημοσιεύτηκαν στὰ Ἐπίσημα Πρακτικά. Ἐξᾶλλου ὁ Φιλάρετος ἔγινε καὶ σ' ἕνα μικρὸ διάστημα Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἄν καὶ ἀντιπολιτευόμενος καὶ δημοκρατικὸς, εἶταν ἀνεχτὸς γιὰ τὸ ὅτι οἱ λόγοι του δὲν εἶταν στὸ βάθος ἐπαναστατικοί. Ὁ Χοϊδᾶς ὅμως δὲν εἶταν Φιλάρετος. Δὲν εἶταν δηλαδὴ ἕνας «δημοκράτης» καὶ τίποτ' ἄλλο. Εἶταν ἕνας ἐπαναστατὴς. Μιλοῦσε καὶ ἔκανε τὴ Βουλὴ ἄνω κάτω, γιὰ τὰ λόγια του εἶταν καρτερὸ σίδερο. Κατηγοροῦσε τὴ Δυναστεία γιὰ τὶς παρανομίες καὶ ἀτιμίες τῆς. Τῆς ἔβγαλε τὰ ἀπλάτῃ. Ἐλεγε τὴν Κυβέρνηση τὴν ἡμερῶν τῆς νομοσχέδια πού ψήφισε γιὰ γιὰ τὸν **χρυσοκανθάρων**—ἔτσι ὁ Στεφ. Ξένος εἶχε βαφτίσει τότες τὴ σχηματιζόμενη Ἑλληνικὴ πλουτοκρατία.— Ἀποκάλυπτε σκάνδαλα κυβερνητικὰ καὶ δυναστακὰ. Σὲ κανέναν δὲν ἐγάρει κάστανα. Εἶταν ἀλύγιστος, μονοκίματος, ἀσφαλένιος. Κοίταζε πάντα μπροστά. Καὶ τραβοῦσε πάντα μπροστά. Ὁ νοῦς του καὶ ὁ λογισμὸς του εἶταν οἱ λαϊκὲς μᾶζες, ὁ «λαὸς». Αὐτὸν ἤθελε νὰ ἐξυψώσει. Ἡ βροντερὴ φωνὴ του μέσα στὴ Βουλὴ καὶ ὄσω ἀπ' αὐτὴν πάντα γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ ἀκούονταν καὶ ὑψώνονταν. Ἡ πέννα του εἶταν πάντα στὴν ὑψηρότητα τοῦ λαοῦ. Αὐτὸς εἶταν σὲ λίγες γραμμὲς ὁ Χοϊδᾶς. Ὡπως εἶπαμε στὴν ἀρχὴ ἡ παράδοση φέρνει τὸ Χοϊδᾶ γιὰ πατέρα τῆς ἐλληνικῆς δημοκρατίας. Ποιὰς ὅμως δημοκρατίας; Αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα. Ὁ Χοϊδᾶς δὲν ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν ἀπλή μεταβολὴ τοῦ προσώπου τοῦ Ἄνοητου Ἀρχοντα. Τέτοιον ἀγῶνα ἔκανε ὁ Γ. Φιλάρετος. Ὁ Χοϊδᾶς ἀγωνίζονταν γιὰ κάτι πλατύτερο, ὑψηλότερο, οὐσιαστικώτερο. Γιὰ μὰ

λαοκρατικὴ δημοκρατία. Δὲν παρουσιάστηκε βέβαια μὲ καθαρὴ **σοσιαλιστικὴ** σημάτια. Ὁ σοσιαλισμὸς ὡς προπαγάνδα ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὸ «Ἀδρην» τοῦ Πλ. Δρακούλη (1885-1887). Ὡστόσο ὁ Χοϊδᾶς μὲ τὸν πούρο δημοκρατισμὸ του στάθηκε φανατικὸς ὑποστηρικτὴς καὶ διαλαλητὴς τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ, καὶ ἔχρησ τῆς «καλῆς κοινωνίας». Μπορεῖ βέβαια ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντίκρουσε τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα τῆς ἐποχῆς του νὰ εἶναι ρωμαντικὸς. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔχει σημασία. Ἐκείνου πού ἔχει σημασία εἶναι πὼς στάθηκε ὡς στὴν τελευταία πνοὴ του ἀκλόνητος στὴν πίστη του, φανατικὸς στὶς ἰδέες του, φίλος τοῦ λαοῦ. Ἄν στάθηκε ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του στὰ φανερά ὁ πρὸ ὀρμητικὸς καὶ ἀτρόμητος ἐχτὸς καὶ διώχτης τῆς δυναστείας τῶν Γλύξμπουργ (Γεωργίου τοῦ Α') αὐτὸ δείχνει πὼς πολεμοῦσε τὴ δυναστεία ὡς ἐκπρόσωπο ἐνὸς θεσμικοῦ φρουδαρχικοῦ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ἀρχουσας τάξης. Ἄν εἶταν πατριώτης, ὁ πατριωτισμὸς του (*) εἶταν ἀγνός, γιὰ τὸ ὅτι εἶχε πρὸς τὸν ὁ ἐθνικισμὸς (εἰδικὰ μάλιστα στὴν Ἑλλάδα) εἶχε καὶ τὴν προοδευτικὴ του μορφή. Ἄν νόμιζε πὼς μὲ τὴν προπαγάνδα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ τύπου μοροῦν ν' ἀλλάξουν οἱ κοινωνικὲς συνθήκες καὶ οἱ κρατούντες νὰ συμπονεῖσιν τὸν πάγοντα λαόν, αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ζοῦσε σὲ μιὰν ἐποχὴ πού μόλις ἀρχίζει ἡ ἀστική ἐλληνικὴ τάξη νὰ μπαίνει στὴν καπιταλιστικὴ τῆς περίοδο, σὲ ἐποχὴ πού οἱ ταξικοὶ ἀνταγωνισμοὶ εἶταν ἀκόμα σὲ ἐμβρυαδικὴ μορφή. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως εἶταν ἕνας ἰδιορρυθμικὸς ἀν' θέλετε, ἀλλὰ στὸ βάθος κοινωνικὸς **ἐπαναστατὴς**. Ὁ Γ. Φιλάρετος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ ἐπιστήθιους φίλους τοῦ Χοϊδᾶ καὶ συναγωνιστῆς του στὸ δημοκρατικὸ ἀγῶνα, μὰς τόνε χαρακτηρεῖ ἔτσι: «Ὁ Χοϊδᾶς ἦτο προοικισμὸς ὑπὸ πολλῶν ρητορικῶν χαρισμάτων διὰ φωνῆς, χρωματιζόμενης εὐαρξίας, καὶ ζωηρῶς, ἠγόρευεν ἀβιάστως καὶ γενναίως μὲ βλέμμα καὶ κινήσεις πλήρεις ζωῆς, εὐλόγως προσελκόντων τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν» ἐγγίνωσκε καλῶς τὴν ἰταλικὴν καὶ ἑπάρκως τὴν γαλλικὴν, ἐβοηθεῖτο δὲ ὑπὸ καλῆς μνήμης: ἀλλ' ἦτο ἐπιθετικὸς κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων, ἐνίοτε καὶ ὑπερὸ τὸ δέον...» (***) καὶ ἄλλου ὁ

(*) Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ ἐλληνικὸς πατριωτισμὸς ἐβρίσκε τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ὑποστήριξη ὅλων τῶν προοδευτικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῆς Εὐρώπης. Ἡ Τουρκικὴ ἀπολυταρχία εἶταν ἀπὸ κάθε ἄποψη μισή τὴ ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστὲς τῆς Εὐρώπης καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἐλληνικὸς πατριωτισμὸς—πού στρέφονταν ἐναντὶα στὸ καθεστὸς τῶν Σουλτάνων—εἰσέρισε ἠδὲ στοὺς σοσιαλιστικὸς κόκλους τῆς Εὐρώπης.

(***) Κοιτ. Γ. Ν. Φιλάρετου: «Σημειώσεις ἀπὸ τοῦ 75ου Ὑψώματος». Ἐν Ἀθήναις 1924 (τεύχ. Αὐν 1848-1923).

(*) Παρατίθηκε γιὰ τὸ μὴ μὲριὰ ἡ Ἀστυνομία, ἂν καὶ εἶταν βουλευτὴς, τότε καταδικάσει καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθῶν νὰ τοῦ στραπακαῖρει τὸ κύρος του, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πάλι ἔβλεπε πὼς τίποτα δὲν γίνεται μὲ τὰ λόγια ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς. Ἀδιασπόμενος πέταξε στὰ μούτρα τῆς Κυβέρνησης τὸ βουλευτικὸ του ἀξίωμα. Ἄν καὶ ἡ Βουλὴ δὲ δέχτηκε τὴν παραίτησή του, ὁ Χ. δὲν ξαναπάτησε μέσα σ' αὐτή.

Ίδιος τονίζει «...ήτο (ὁ Χοϊδᾶς) ἀγνότατος ἄλλ' ὀμηρικὸς ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἄγαν κοινωνιστῆς» (*). Ὁ χαρακτηρισμὸς καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ κ. Φιλάρτου δὲν ἀφίρουν καμιά ἀμφιβολία πὸς τὸ Χοϊδᾶ μορεῖν τὸ τότε διεδικήσει τὸ ἑλληνικὸ προλεταριάτο, τὸ δικὸ του ἀγωνιστῆ, γιὰ δικὸ του μάρτυρα. Ἐξέλλου ἡ ἑλληνικὴ ἀστική τάξη, ἂν κ' ἀπὸ πέντε χρόνια τὴν ἔδωξε τὴν δυναστεία τὸν Γλύξμπουργκ καὶ ἐγκαθίδρυσε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, ὡστόσο δὲν ἔδειξε κανένα σεβασμὸ στὴ μνήμη του. Κι' αὐτὸ ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἓνα τυχαῖο γεγονός. Ὁ «ὀμηρικὸς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἄγαν κοινωνιστῆς Χοϊδᾶς» εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ βρῶσκει καμιά συμπάθεια ἀπὸ τὴν τάξη ἐκείνη πού εἶταν ἐχθρὸς τῆς. Κι' ὅπως εἴπαμε ὁ Χοϊδᾶς εἶταν ἐχθρὸς ὅχι μόνον τῆς δυναστείας τοῦ Γεωργίου τοῦ Αου μὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς πλουτοκρατίας. Ὅταν πρὶν κλειστῆ στὴ φυλακὴ ἀπολογουῦνταν μπροστὰ στὸν ἀνακριτῆ (**), γιὰ τὴν κατηγορία πού τὸν ἀπαγγέλθηκε (ἐξύβριση τοῦ Βασιλέα καὶ τοῦ Διαδόχου) μὲ ἀκατάβλητο θάρος, μαζί μὲ ἄλλα, εἶπε: «Δὲν εἶμαι ὕβριστῆς, εἶμαι ἐλεύθερος πολίτης. Ἦλεγξαι μετ' ἀληθοῦς δημοκρατικῆς ψυχῆς τὴν προδοσίαν καὶ τοὺς προδότας, τὴν ἀτιμίαν καὶ τοὺς ἀτίμους, τὴν δειλίαν καὶ τοὺς δειλοὺς, τὴν ἀισχροκέρδειαν καὶ τοὺς ἀισχροκέρδεις...» Οἱ φράσεις του αὐτές, ἡ ἀπολογία του γενικά, μιλοῦν καθαρά, πόσο κοινωνικὸ περιεχόμενον ἔδινε στὴ δημοκρατικὴν ἰδεολογία του. Τὰ ἴδια εἶπε καὶ στὴ δίκη του πού ἔγινε στὴν Ἄμφισσα στῆς 16-17 τοῦ Μᾶη στὰ 1889 (**). Ἀπολογηθῆκε, δηλαδὴ οὐσιαστικὰ κατηγόρησε τὴν δυναστεία καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἀστική τάξη, μὲ τὸ ἴδιο θάρρος. Ἡ ἀπολογία του, τὸ κατηγορητήριό του, βέβαια εἶχε 24 ὥρες. Ὅστόσο ὁ Γραμματέας τοῦ δικαστηρίου διατάχθηκε νὰ γράφει στὰ πρακτικὰ μόνον δύο λέξεις: τὴ στερεότυπη φράση: «Μετὰ ταῦτα ἀπελογηθῆ ὁ κατηγορούμενος».

(*) Στὸ ἴδιο βιβλίον σ. 32. Τὴν πληροφορία αὐτὴ πού μᾶς δίνει ὁ Φιλάρτος θέλωσα νὰ τὴν ἐξακριβώσω περισσότερο γι' αὐτὸ ὁ ἴδιος πῆγα στὸ σπίτι τοῦ κ. Φιλάρτου πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες γιὰ νὰ μάθω περισσότερες λεπτομέρειες. Σὲ σχετικὲς μου ἐρωτήσεις ὁ κ. Φιλάρτος μοῦ ἀπάντησε: «Ναί, ναί, ἦτο κοινωνιστῆς. Πολὺ ἀριστέρος, δὲν ἦτο ἀπλὸς δημοκράτης, ἦτο κοινωνιστῆς, ἀριστέρος». Ἐπίσης καὶ ὁ Πλ. Δρακούλης πού τότε φώτισε γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα μοῦ ἀπάντησε: «Σωστὸ. Ὁ Χοϊδᾶς εἶταν, χωρίς νὰ τὸ λέει, σοσιαλιστῆς. Ἄν ζούσε δέκα χρόνια ἀργότερα θὰ εἶταν στὴν πρώτη γραμμὴ τῶ ἀγῶνα μας».

(**) Στῆς 9 τοῦ Σββη 1888. Κατηγορήθηκε γιὰ ἐξύβριση τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ διαδόχου, ἐπειδὴ ἐγόραψε δύο ἄρθρα στὸ «Ραμπλαγᾶ» (4 Σββη καὶ 8 Σββη 1888).

(***) Ἡ δίκη δὲν ἔγινε στὴν Ἄθινα ἀπὸ φόβο μήπως γίνονταν παραξένι γιὰ τὸ Χοϊδᾶς εἶταν λατρευτὸς ἀπὸ τῆς λαϊκῆς μάζης.

Στὴ φυλακὴ δὲν ἔλειψαν τὰ βασάνια του. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἡ Κυβέρνηση Τρικοῦπη εἰχε δώσει διαταγὰς νὰ τὸν στενοχωροῦν καὶ τὸν πιέζον οἱ δεσμοφύλακες, ἀπὸ τὴν ἄλλη ξανάνοιξε ἡ πληγὴ του στὸ πλεῖον του ἀπὸ τὴν καλὰ λαβωματιὰ πού πῆρε στὴ μονομαχία του μὲ τὸ βουλευτὴ καὶ συνταγματάρχην Στάϊκο, κ' ἔτσι κάτω ἀπὸ φριχτῆς συνθήκες πέθανε στῆς 3/16 τοῦ Μᾶη 1890 στῆς φυλακῆς τῆς Χαλκίδας. Πρὶν πεθάνει τοῦ ἔγινε πρόταση νὰ τοῦ δοθεῖ βασιλικὴ χάρις. Δὲν τὴν δέχτηκε. Οὔτε καὶ ὅταν εἶχε 39 μὲ 40 πνευρτὸ δὲ λύγισε. ἡ πίστις του στῆς ιδέες του. Ὡς τὴν τελευταία του πνοὴ ἔμεινε πιστὸς στὸ ἰδανικὸ του. Ἡ Κυβέρνηση Τρικοῦπη πού εἶταν ἡ κατ' ἐξοχὴν κυβερνήσις τῆς σχηματιζόμενης ἑλληνικῆς πλουτοκρατίας ἤξισσε γιὰ τὴν καταδίωξη μὲ τὰ πῦρ σκληρὰ μέτρα τὸ Ρόκκο Χοϊδᾶ. Τὸν καταδίωξε γιατί εἶταν ἐχθρὸς ὅχι μόνον τῆς Δυναστείας τὸν Γλύξμπουργκ μὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς πλουτοκρατίας.

ΓΙΑΝΗΣ ΚΟΡΔΑΤΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ(*)

1.

Μέσα στὴν Ἀγέλαστη Μονή, ζοῦνε οἱ μαυροφόρος ὑπάρξεις π' ἀρνήθηκαν τῆς ἀνθρώπινες συνθήκες.— Ἀρνήθηκαν μιὰν ὀλέανερη ζωὴ γιὰ νὰ σωθοῦνε ἀπ' τῆς βαρεῖες συνθήκες.

Δὲν πὼς εἶναι καταφρονητὰδες τῆς ζωῆς καὶ τῆ γδύθηκαν γιὰ τὸ μοναχικὸ σχῆμα.

Λέω πὼς καὶ ἀφῆκαν ἀπὸ πάνω τους... Μὰ τάχα, τί ἀφῆνε ἀλλάζοντας ντύμα τὸ φίδι;

4.

Ὅλους τοὺς ἔρριξε ἡ τρικυμία στὴ Μονή

(*) Σ. Ν. Ε. Σ' ὅσους παρακολούθησαν ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Νίκου Νικολαΐδη, εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ Κύπριος λογοτέχνης ἔχει ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἔτοιμὴ μιὰ συλλογὴ ἀπὸ πρόξες ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν κυριακῶν μοναστηριῶν, ὅπου ὁ καλλιτέχνης ἀναγκασμένος ἀπὸ τὸ βιοποριστικὸ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ζωγράφου, πέρασε ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα. Ἀπὸ τῆς πρόξες αὐτές, πού τιλοφοροῦνται: «Τὸ Βιβλίον τοῦ Μοναχοῦ», περᾶ ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ, ἡ βαρεμένη ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτη σκουριά καὶ θρησκοληψία, μὰ ταυτοχρόνως περᾶ καὶ ὅλη ἡ ἀναγκαστικὴ ὑποκρισία πού ἂν στῆς πρόξες σκεπάζεται ἀπὸ τὴν ὁμορφὴ ποιητικὴ φράση, δὲν παραλείπει νὰ φανεῖ ὅταν ὁ ποιητῆς ἀφῆνει ἐλεύθερο τὸ σαρχασμὸ του νὰ ξεχειλίσει. Ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἀκόμη βιβλίον, δημοσιεύουμε σήμερα μερικὰ χαρακτηριστικὰ δείγματα πού μᾶς στέλνει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ὁ συνεργάτης μας.

μὰ τὸ νέο Δωροθέο τὸν ἔφερε τὸ τάμμα.

Νιοφερέμενος, κάμποσους ὄρθους στῆ σειρά, ξυποῦσε μὲ τὴν ὄψη δακρυσιμένη.

Ὁ νέος Δωροθέος μιὰ μέρα τὸ ξομολογήθη: — πὼς συχνὰ—πικρὰ, ξυπνὰ λουσιμένοι, μουσκεμένοι ἀπὸ τὸ κλάμα—

Ὁ ξομολόγος δὲ ρώτησε: «ποῦ τ' ὄνειρο», μὰ εἶπε ἀγογγίλητα:

—Τίποτα δὲν εἶναι!... Λίγα εἶναι τῆς καρδιάς καὶ ξεδιψάει μὲ τὸ κλάμα...

Ὁ ξομολόγος παράγγειλε, παράμερα, στοὺς Μοναχοὺς νὰ παραστέκουν τὸ νιοφερέμενο, καὶ μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια νὰ τοῦ σκληρύνουν τὴν καρδιά.

5.

«Ὁ Ἄδελφός Ἀβέρκος «καταβαίνει» συχνὰ στὸν κόσμον». Παίρνει στοὺς ἐμπόρους τὰ χειροτεχνήματα τῶν Μοναχῶν, καὶ κάνει τὴ «ζητείαν» γιὰ τὸ λάδι τῆς Μονῆς.

Κάθε πὺρ «ἐπιστροφῆ» τὸν κατὰζοῦνε στὰ χεῖλη νὰ μιλήσει—γιατὶ ὁ Ἄδελφός Ἀβέρκος πάντα καὶ ἔχει νὰ διγρηθεῖ...

—Τί σχέση ἔχομε μὲς μὲ τὸν κόσμον... μ' ἀκούστε τ' εἶδα κ' ἀκουσα!...

Ὁ Ἄδελφός Ἀβέρκος διγρητα μιὰν ἀσημαντὴ ἱστορία κ' οἱ Μοναχοὶ γύρω του γελοῦνε ὑγιεινὰ γέλοια.

11

Ἐγύρισε κ' ὁ Εὐδοὸς ἀπ' τὴ Ριζάρειο Σχολὴ «πρὸλυτῆς τῆς Θεολογίας»

—Μὰ γιατί, κατ' ἀπ' τοῦ ράσου τὸ γιακά, φορεῖ λευκὸ κολλάρκο... Καὶ γιατί νᾶχει κομμένα τὰ μαλλιά!

—Γιατὶ καθὼς μιλεῖ γιὰ «Κτίσματα», πληθώρα ἀπὸ ἐπίθετα, δηλωτικὰ τῆς ὁμορφιάς, ἀπὸ τὸ στόμα του κυλά... ἐνῶ τὸν «Κτίσματα» ξεχνᾷ!...

—Μιλεῖ μ' εὐφράδειαν ῥητορικὴν...μὰ προσοχί!... γιατί ἕνας «καινοτόμος» δὲ μορεῖ νὰ θίγει τὴν παράδοση μονάχα στὸ γιακά καὶ στὰ μαλλιά!...

Ἐκῆρξεν ὁ Εὐδοὸς τὴν πρώτη Κυριακὴ. Οἱ Μοναχοὶ, στήσαν τ' αὐτὴ κ' ἀκούσανε τὸ κῆρυγμα. Τοὺς καταμάλαξε ὁ λόγος του τὴν ἀκοή! μὰ ἡ ψυχὴ, στὴ δυσπιστία τῆς, μένει κλειστή.

35.

Ἡ αἰτία τῆς σύγχυσης, εἶναι μιὰ κόκκινη γαρουφαλιά—μὰ κόκκινη γαρουφαλιά πού ξε-

φύτρωσε ἀνάμεσα στοὺς βασιλικούς, στὸ δῦομο καὶ τὸ δεντρολίβανο!

Ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος, εἶχε στὴ φροντίδα του τῆς γλάστρας μὲ τοὺς βασιλικούς, τὸ δῦομο καὶ τὸ δεντρολίβανο. Ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος ἐφρόντιζε καὶ τὴ γαρουφαλιά.

Σὰν ξέσπασε τὸ σκάνταλο: Ὅχι! Μάρτυς καὶ Κριτῆς μου ὁ Θεός!... δὲν τῆνε φύτεψα ἐγώ!... ὀρκίζονταν ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος.

Ὅχι, δὲ φύτεψε ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος, τὴ μάταιη κ' ἀχρείαστη γαρουφαλιά!... Ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος τὴν ποτιζε μονάχα...καὶ τὴ σκέλιζε...καὶ σὰν τὴν εἶδε κατάβαρη ἀπὸ μπουμπουκία, ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος τὴν ἔκρουσε πίσω ἀπ' τοὺς πλατύφυλλους βασιλικούς, τὰ βάλλουσα καὶ τῆς μαντζουράνης—πού καλλιερροῦνταν στὴ Μονὴ γιὰ τὸ ράντισμα τ' ἀγιασμοῦ.—Σὰν ἔσπασε τὸ πρῶτο μπουμπουκί, —κ' ἔλαχε νᾶν' καὶ κόκκινο!—ξέσπασε τὸ σκάνταλο.

Ὁ Ἄδελφός Πολύδωρος παρέβη ἓναν κανόνα τῆς Μονῆς. Κατακρίθηκε. Τοῦ κόψαν κανόνα βαρὺ κ' ἡ γλάστρα μὲ τὴ γαρουφαλιά, οἰχτήκε ὅσο ἀπ' τὴ Μονή.

Ἡ γλάστρα μὲ τὴν κόκκινη γαρουφαλιά, οἰχτήκε ὅσο ἀπ' τὴ Μονή, μὰ ὁ Σατανᾶς, τὸ φυτό πού βλάστησε ἀπ' τὸ σπέρμα του γιὰ σύγχυση, δὲν τ' ἄφισε νὰ πάει νὰ χαθεῖ στὸ χάος—πού ἀνοίγει κάτω ἀπ' τὴ Μονή.

Λίγο νὰ σκύψει κάτω ἀπ' τὴ βροχοθεμέλιωτη ταράτσα τῆς Μονῆς, καὶ θὰ δεῖς τὴν κόκκινη γαρουφαλιά σκαλωμένη στὸ βροχοθέμελο, σὰν κόκκινο χασχόγελο τοῦ Σατανᾶ.

Αὐτὴν τὴν κόκκινη γαρουφαλιά, τὴν πετροβολᾶνε οἱ Μοναχοὶ μὰ τὸ σπέρμα τοῦ Σατανᾶ, κάθε ἀνοίξι θρασσομανᾶ, σὰ νὰ θέλει νὰ ζώσει μὲ κόκκινο γέλοιο τὴ Μονή.

56

Πάντα σὲ μιὰν ἀναμονή, γιὰ καὶ πού θὰ εἶναι μιὰ ἀλλαγὴ.

Πάντα σὲ μιὰν ἀπαντοχί—γροικᾶ φωνὴν ἐσώψυχη πού μουρμουρίζει μυστικὰ κάθε πρωί:

—Σήμερα θάρθει... θάρθει!...

—Σήμερα θάρθει... ἀλλὰ...τί...τί!

—Ἡ ἀλλαγὴ!...

Πάντα σὲ μιὰν ἀναμονή!

60.

Εἶναι μιὰ σύντομη ὄρα μετὰ τὸ δειπνο—πρὶ διαβαστεῖ τ' «Ἀποδείκνυται»—πού οἱ Μοναχοὶ στὴν ταράτσα, καθισμένοι στὰ πέτραινα πεζού-

λια, ανοίγουν σιγανό κουβεντολόι άπάνω σε πρόσωπα και γεγονότα παλιά, λησμονημένα.

Είναι η καθενυχτική ώρα που η ανάμνηση—ψυχή της αποθιμένης ζωής του Μοναχού, —έχει δικαίωμα έξοδου από τον Άδη και περνάει μονιτή στα σάβανα της ζητώντας του μνημόσυνο.

Έτσι, κάθε νύχτα, στην ταράτσα της Ά-γάλαστης Μονής, μετά το δείπνο—πρι διαβα-στεί τ' «Απόδειπνο»—άκουεται μιιά σύντομη ακολουθία, από μικρές κοσμικές ιστορίες, ρυθ-μισμένη από τό: τόκ-τόκ-τόκ... του μαύρου κοι-πολογιού.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
(Ο ΚΥΠΡΙΟΣ)

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑ...

Πάντα μπρός! μέσα σ' άγριους λόγγους, βουνά, πιά σε θάλασσες, βράχους, στον ήλιο, στο χιόνι, ολοκόκκιν' άχνάρι του σκλάβου τυπώνει το άδύναμο πόδι, πατώντας βαρειά.

Ός στο γόνα χωμένοι μέσ' σε λάσπη πηχτή, λάσπη κόκκινη, μ' αίμα σά νάν' ζυμωμένη πάντα μπρός! (ή ατέλειωτη στρατά σακαμένη μαύρα πτώματα σάπια...) Πατάνε σκυρτοί.

Πά στ' δλόγγιμο σώμα νοπέε οι πληγές, που τ' άφρένη το κνούτο βαθειά χαρακώνει, πάνω σ' άλλες παλιές. Πείνα, δίψα και πόνοι Σβύνου μονάχα του χάρου οι ψυχρές άγκαλιές.

Κι' από πίσω τους λύκοι, χοράκια κακό, ζωντανούς πεθαμένους να σκίσουν γυρεύουν, Τη στεργή τους τη στρατάν αυτοί σινοδεύουν μονάχα. Κι' από το Χάρο ζητάν μερτικό...

Πάντα μπρός! μέσα σ' άγριους λόγγους, βουνά, πιά σε θάλασσες, βράχους, στον ήλιο, στο χιόνι, ολοκόκκιν' άχνάρι του σκλάβου τυπώνει το άδύναμο πόδι, πατώντας βαρειά.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΚΟΡΝΕΛΛΟΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

ΣΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Μνημεία σάς άνύψωσαν οι Ύποκριτές κ' οι Απάτες, οι Στριγγλες, που σάς σκότωσαν, Έργάτες και Χωριάτες, που ρήμαξαν τη γέννα σας... Κι' ώ! βδελυρή ειρώνία, ώ! παντομίμα τραγική, συμπόνεση γεμάτες κοιμίζον την Έκδικηση που μάταια καρτεράτε, άδικοθάνατοι άδερφοί και μ' άγωνία μετράτε τά βέβηλα στεφάνια και τά «ή μνήμη αιώνια» κι' όλους τ' άσφαρο άχείλι σας βουβά μές κατα-γάτα.....

ΡΩΜΑΝΟΣ ΜΑΝΑΡΑΣ

Η ΚΛΕΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ

[Κάτω από τούτη τη ρουμπρίκα θα δημοσι-ευτούνε στις σελίδες του περιοδικού μας τραγούδια παλιά ή λησμονημένα, άγνω-στα για το πολύ κοινό ή χλιτοτραγουδή-μένα, που είδαν το φώς μέσα σε συλλογές σίχων ή περιοδικά, γεννήματα μιιάς συγ-κεκομμένης στιγμής—στιγμής που μάς άνήκει. Γι' αυτό και τά τραγούδια τούτα άνεξάρτητα από ποιους ύπογράφουνται, άνεξάρτητα από την κατοπινή εξέλιξη των άνθρώπων που τά εμπνεύστηκαν, τά θεωρούμε για δική μας άναμφισβήτητη κ' αναφαίρετη κληρονομιά. Άρχίζουμε από σήμερα δίνοντας σε κάθε φύλλο μας από ένα].

ΛΕΝΙΝ

Ήρθα για να φωτίσω στο σκοτάδι
Άπόστολος Θεού με τ' άγιο ρήμα
Ήρθα για να σηκώσω το μαγνάδι
που κριβει της τιμής τους το άθεο κριμα.
Για σμύνα, για λιβάνι, ούτε για χρυμά,
δεν ήρθα, τέτοιο άς μούπανε ψευάδι.
Ήρθα μόνο και διάνοιξα τον Άδη
κ' έβαλα τον όχτρο μέσα στο μνήμα.
Ήρθα κ' έβαλα στιά, που ή άγια φλόγα
θα πεταχτεί στην οικουμένη πάσα.
Τό χέρι το μαρο που μάς ειλόγα
κ' έπανε της πνοής μας την άνάσα
τό θέρισα κ' άλογοιά ό αιθέρας;
Καθαρίστε τη γής, βρωμει το τέρας.

ΣΤΥΡΟΣ ΝΙΚΟΚΑΒΟΥΡΑΣ

ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΪΤ ΙΣΤΡΑΤΙ

Ίστράτι, πόσο μοιάξεις προλετάριο
σά συλλογίζουμαι την περιπλάνησή σου
στους δρόμους της Άθήνας, στη Νεάπολη
στού άλυμπεργκατόρε τη ζωή σου!

Τη γύμνια, το λαοδί, την καταφρόνηση
και σ' όλ' αυτά τη σκέψη για τη Μασσαλία...
Φοιχτό να μην ύπάρχει τρόπος κ' αναχώρηση
καινούργιο «Σαγκαλιές» για κ' ευθεία...

Ίστράτι, όλη σου ή ζωή
μιάν ιστορία ατέλειωτη, φοιχτή
βασανισμένη...
Στό μέτωπό σου τό βαρύ,
όλη σου βλέπο τη ζωή
ζωγραφισμένη!

Δ. Ν. ΓΑΛΑΝΗΣ

[Άπό τό «Direttissimo» που δημοσίεψε ή «Νέα Έπιθεώρηση»].

Η ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΣ

ΟΙ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Είναι πάρα πολύ γνωστό το ζήτημα που δημι-οργήθηκε ανάμεσα στο νεοσοσιαδέντα «Καλλι-τεχνικών Όμιλο» και τό Σωματείο Ήθοποιών, ώς-τε κρίνουμε περιττό να άναμασήσουμε τό ιστορικό. Άκόμη, ό «Καλλιτεχνικός Όμιλος» έδωσε και δια-λέξεις. Άκριβώς γιατί ή «Νέα Έπιθεώρηση» εί-ναι άρκετά πλατειά διαδομένη άνάμεσα στους ήθο-ποιούς, άκριβώς γι' αυτό έχει την ύποχρέωση να βάλει άρισμένα πράματα στη θέση τους.

Άπό ποιους άπαρτίζεται ό «Καλλιτεχνικός» Ό-μιλος; Άναντίρτητα από τους καλύτερους ήθο-ποιούς της νεοελληνικής σκηνης. Δίχως αυτό να σημαίνει ότι άνάμεσα σ' εκείνους που ύπόγραψαν δεν παρείσφρυσαν και «καλένια» ύποπου ποιού. Όμως όποιος κ' άν έχει το ζήτημα δε θα σταθού-με αυτού. Κ' ίσως να μη στεκόμασταν διόλου—τουλάχιστο σε τούτην έδω τη στήλη, άν σκοπός της ίδρυσης του «Καλλι. Όμιλου» είναι αποκλειστι-κό καλλιτεχνικό, όπως διατυπώσθηκε. Ό σκο-πός της ίδρυσης του, ούτε είναι μά ούτε και θα μπορούσε να είναι «αποκλειστικά καλλιτεχνικός».

Κάτω από τό θορυβώδες κάπως ταραμαπόμ της ορέκλας, δεν είναι δύσκολο να άντιληφθούμε τον πραγματικό σκοπό: Είναι άπλούστατα ή δη-μιουργία μιιάς άριστοκρατίας μέσα στο Έπάγγελ-μα. Και κάτι χειρότερο άκόμη: ή δημιουργία μιιάς άναρχοκρατικής γιουράνδας με ξεχωριστά προνόμια—ξεχωριστά όσον άφορά τόν ζώδη όγλο. Άλλά κ' άκόμη κάτι χειρότερο. Ένας από τους σκοπούς εί-ναι ή «συνεργασία» εργασίας και κεφαλαίου, τό σκάμμα «επιχειρήσεων».

Θά ύπομνούσαν πολύ την άντίληψη μας όσοι θα ήθελαν να άναμασήσουν ύπό τύπο «συζήτησης» τό περι άναγεννήσεως του Έλληνικού Θεάτρου, έξυγιάνσεως της σκηνης» κτλ. Όχι ότι τό έλλη-νικό θέατρο δεν έχει ανάγκη από μιάν αναγέν-νηση κ' άκόμη λιγώτερο ότι ή σκηνη δε θέλει ξε-καθάρισμα. Όμως αυτά είναι ζητήματα που δεν έχουν καμμία σχέση με τούτα δώ.

Έδώ, στην καλύτερη περίπτωση, πρόκειται πάλι για μιάν άγρια έκμετάλληση των περισσώτερων άπ' εκείνους που θά πάρουν μέρος στις θαλασσο-πυρριές. Ύπάρχει όμως και μιιά άλλη περίπτω-ση—ή πιο συνθησιμένη—ή διαώνια τούτο τυχο-διωχισμού μέσα στο επάγγελμα. Μιά γιουράνα και μιιά άριστοκρατία δεν είναι εκείνα που θα έ-ξασφαλίσουν τό κομμάτι τό ψωμί στη μεγάλη μά-ζα των ήθοποιών. Εκείνο που τους χρειαζεται είναι ένα γερό Σωματείο. Δε λέμε ότι τό Σωματείο όσους είναι σήμερα είναι εκείνο που πρέπει να είναι. Άπείχε πολύ άκόμη από του να έχει εκπληρώσει τον προορισμό του. Μά αυτό είναι ένας λόγος παραπάνω για να άναπτυχθεί ή δράση που πρέ-πει μέσα στο Σωματείο. Νά ξεκαθαριστεί ή διοί-κηση, να πάρουν τά πόστα τους τά στελέχη και να βαδίσουν στον ταξικό επαγγελματικό άγώνα για τις άμεσες διεκδικήσεις τους. Αυτός είναι ό

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: «Ταξείδια». (Έκδότης Χ. Γα-νιάρης. 1928)

Δεν είναι της στήλης αυτής να κριθεί γενικά τό έργο του Κόντογλου. Αυτό θά γίνει, θ' αποτελέσει δηλαδή μιιά παράγραφο της γενικής άνασκόπησης της νεοελληνικής λογοτεχνίας που θ' άκολουθήσει σε προσεχή φύλλα του περιοδικού μας. Γιατί ό Κόντο-γλου—τό έργο του—δε μπορεί να σταθεί μοναχικό. Ξεχωρο από τη λοιπή φιλολογική εκδήλωση του τόπου. Θά είμασταν άναγκασμένοι, σύμφωνα με τό ιδεολογικό μας κριτήριο, να τον συνδέσουμε με μιιά σειρά κοινωνικών φαινομένων που εκδηλώθηκαν στη μεταπολεμική περίοδο, άναγκαστική έρημνεία των όποιων στέκεται τό έργο του κάθε τεχνίτη. Έτσι θά περιοριστούμε μόνο στην τελευταία εργασία του, στα «Ταξείδια», ή καλύτερα στον Πρόλόγο του, γιατί όλο τό βιβλίο μάς είναι γνωστό κομματιαστά από τη δημοσίεψή του με μορφή ταξειδοποικιών έντυποσεων σε έφημερικό περιοδικό. Ό Κόντογλου μάς συ-ειθίζει πάντα με μιιά τολμηρή—για να μην πώ ελι-κρινή—εισήγηση πάνω στην κάθε δουλειά του. Ή σημερινή του πασίζει να μάς πείσει πως ό συγγρα-φάς της είναι με θέλημά του πασιφιστής γιατί άπο-στρέφεται τους πολέμους και τις αίματοχυσίες. Δε δυσκολεύομαστε να τό παραδεχτούμε, γιατί στο κάτω—κάτω δε μάς έδωσε άφορηά να πιστέψουμε τ' άν-τίθετο. Εκείνο όμως που μάς άφίνει, κ' όλη τη σο-βαροφάνεια της διολογίας του συγγραφέα, ένα συμπο-νιτικό χαμόγελο είναι τό πως με την εξιστόρηση των λογής πολέμων και των αίματοποτισμένων καυγάδων, παρ' όλη την τέχνη άπου βάσει ξεπιτούτου για να σηκωθεί ή τρίχα εκείνου που διαβάσει μπορεί να κάνει τους κατοπιούς «ν' αλλάξουν φρεσίσματα». Ό Κόντογλου θά είταν συνεπής με ό τι δίνει τό βι-βλίο του άν μάς έλεγε πως πάσκισε να περιώσει από τη λησμονία παλιούς θρούλους και παρμύθια γύρω από κάστρα, παλιές ιστορίες, παλιές εχθρήτες και παλιά μίση με πάθος και μανία καλλιτεχνική λοο-γράφου. Νά ρίχνουμε μεγάλη λόγια για κάτι που δεν τ' αξίζει είναι άδικία. Γιατί δεν είναι με τις τέ-τοιες διήγησες ή ιστορίες που μπορεί ν' αλλάξει «τό θεριό ό άνθρωπος». Ή ριζική άλλαγή του κοινωνι-κού συστήματος είν' εκείνη που θά φέρει και τό ρι-ζικό άλλαγμα στην άγωγή του, στα αισθήματά του, στις σχέσεις του. Και ή άλλαγή αυτή καθορίζεται από ατρία πολύ-πολύ θετικά και άπαλλαγμένα από με-ταφυσικούς όραματισμούς.

Όσώσο ή σημερινή δουλειά του Κόντογλου ρί-χνει σε πλήθια μέρη ιστορικό φώς κρυμένο ως την ώρα, γιατί ό συγγραφέας μελέτησε από κοντά τους

σωστός δρόμος. Τ' άλλα όλα είναι λόγια του αέρα ή χοντροβέδεστα τεχνάσματα.

Σάν ύστερόγραφο: Όποιος άπ' τους ένδι-αφερό-μενους θέλει να πεί τη γνώμη του θά βρει εύ-πρόσδεκτη φιλοξενία στη «Ν.Ε.». Φιάνει να είναι σύντομος και σαφής.

τρόπους,τά ήθη και τα έθιμα όσο και την ιστορική παράδοση που καθώς γνωστό δε βρίσκεται τόσο άφθονη στα ιστορικά βιβλία. "Αν προστεθεί και το χάρισμα του τεχνίτη ν' αποδίνει με τό κοντόλι τις τοποθεσίες, τα κάστρα και τις εκκλησίες που επισκέφτηκε, ή συλλογή των έντυπώσεων του παίρνει χαραχτήρα άναμφισβήτητα ενδιαφέροντα.

ΚΩΣΤΗ ΒΕΛΜΥΡΑ : «Λίγα Τραγούδια». ("Εκδόση 'Αρ. Ράλλη 1929).

Λίγα καλογραμμένα τραγούδια, νοσταλγικός λυρισμός συγκρατημένος, γεμάτος από νεορομαντισμό, έντονη φυσιολατρεία με πλούσιο χρώμα, δοσμένο από ήχο και μάτι τεχνίτη, είν' ό,τι κυρίως χαρακτηρίζει την καλοτυπωμένη συλλογή του κ. Βελμύρα. Στις ράθυμες και κουρασμένες όφρες σου άνακαλύπτεις στους στίχους αυτούς άρκετην ύποβλητικότητα, τόση όση θά εΐταν άρκετή για νά πετάξει τό βιβλίό με κάποια δυσφορία τις όφρες που νοιώθεις τη ζωή γύρω σου να σφύζει και μέσα σου πάλλει ό ρυθμός της δράσης. Τότε άνακαλύπτεις μαζί, πόσο μόνος, κατάμονος, είναι ό ποιητής της συλλογής, πόσο μακριά από τό άθροιστικό αίσθημα της πάλης για τη ζωή, πόσο χαμένος είναι στα σύγνερα, ένθ' γύρω του έχει ό,τι ύλικό χρειάζεται για νά φτιάξει στέρεα πράματα, άπράνταχτα από τό χρόνο και προπαντός άληθινά για την πάσαν ώρα. "Ο κ. Βελμύρας άνήκει στη χορεία των ποιητών που άτοκαραδιάζονται στην άμόνοψη. Προκειμένου όμως για ποιητές όπως μάζ φανερώνεται ό κ. Β. δε διστάζει κανείς νά έκφράσει τη λύπη του για τόν έκούσιο αυτό άσκητισμό.

Φ. ΓΙΟΥΦΥΛΛΗ : "Η τελευταία ώρα του συνέντευου" ("Εκδόση Ζημάτη 1928).

"Ας μη θυμώνει άδικα ό κ. Παλαμάς. "Ο Γιοφύλλης από την άποψη τούτη έχει δικίον : πάτισσε ή φόρμα αυτή, δεν μπορεί πιά νά έκφράσει την έποχή της. "Η έποχή της ήρεμης γαλήνης και του άδιατάραχτου ρομαντισμού στην Τέχνη έπιζει μόνο στα βρυκόλακας στους 14 αυτούς στίχους με τις 154 συλλαβές. Χαρακτηριστικό μόνον είναι τό πός κ' ό Γιοφύλλης, παρά τη βεβαίότητα του αυτή, παρά τό φροντισμένο του — άς μεταχειριστούμε κ' έμεις τό χαρακτηρισμό που αποδίδουν, σ' ό,τι άπαιτεί την άνοιχία της έποχής και τό ουσιαστικό περιεχόμενο της άνοιχίας αυτής—δεν άποστήγει νά τη χρησιμοποιήσει :

Μιάν ώρα άς την κρατήσουμε, ύστερη ώρα.
Κ' έπειτα έμεις θά την ποδοπατήσουμε.
Με τά παλιά καλούπια πός νά ζήσουμε !

Σημείο του πός άκόμη κ' ό Γιοφύλλης δεν έχει την τόλημ νά την ποδοπατήσει. "Ομως δίνει την ύπόσχεση :

Θά σπάσουμε
κι' όποια άλλη ψευτιάς σύμβαση άπομένει.

Σ' αυτό μόνον τό τελευταίο άς μάζ επιτραπεί νά άμφισβάλλουμε. "Η τελευταία εκδήλωση του κ. Γιοφύλλης, οι άρχές που προπαγανδίζει, δεν παρέχουν κανένα έχέγγυον... Μ' άς είναι...Τώρα πρόκειται για τη συλλογή του, και κρίνουμε τό Γιοφύλλη καθώς μάζ εκδηλώνεται μέσα σε τούτη.

Δέ χωρεί άντίρρηση πός ή «Τελευταία ώρα του συνέντευου» είναι μιá ξαιρετικά ενδιαφέρουσα συλλογή. Είναι ενδιαφέρουσα γιατί δίνει τό συναίσθημα άποχωρισμένο από κάθε συμβατικό καλλιτεχνικό, άδιαφορότητα για την έντύπωση που θά παραγάγει. "Η άλήθεια όταν συγκαλύπτεται δεν είναι πιά άλήθεια. Αυτό φαίνεται νά τό ξαίρει ό κ. Γιοφύλλης και σ' αυτό άκράδως όφειλάται ή άξία των τραγουδιών του. "Η Κοροΐδια, είναι μ' όλο τό σαρκασμό της άλύπητο

μασίγωμα—κ' άς λέει ό Παλαμάς...—ή Βενετία ζωηρό κ' έκφραστικό στιγμιότυπο. "Ο «Περιηγητής», τό «Ειδύλλιο» και τόσα άλλα φανερώνουν την άρτευσμένη έμπνευση του ποιητή της. Θά έπρεπε ίσως νά έχταθόμους περισσότερο προκειμένου για τόν ποιητή τόν «Ανησυχιώ» και της τελευταίας συλλογής μάζ άποκαρδιώνουν όμως τό τελευταία του ρεσιτάμ. "Ο Γιοφύλλης έχασε πολύ γρήγορα τόν εαυτό του.

Π. Α. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ : «Ξύπνια "Ονειρα». (Βιβλιοπωλ. «'Εστίας» 1929).

Τά περισσότερα τραγούδια της συλλογής του κ. Χρονόπουλου είναι έρωτικά. Και πρέπει νά όμολογηθεί πός οι στίχοι του δεν είναι τυχαίοι. "Εχουν άρκετη πρωτοτυπία, πλούσιο χρώμα και ή ρίμα κυλάει άβίαστη. "Η θέση του ποιητή ; Μάζ την ύποδηλώνει στο προλογικό του τραγούδι :

Στης ζήσης τό γοργόταμο πλάνω πλάϊ
κ' είτε θολό άνταμιζείται
κ' είτε γελάει,
μαζί του πιάω, σφριζόντας

"Ομως ό ποιητής δεν άρκείται με τόν άληθινά εύχάριστο λυρισμό του. Ζητεί κάπου κάπου νά φιλοσοφήσει και τότες είναι πού φιλοσοφεί σάν... esthete ! Δέ μπορεί, καθώς φαίνεται, νά ίσοροπήσει άκόμη πεποιθήσεις γιατί άλλοτε πλανιάζει από άναρχικό έπαναστατισμό («Προτόπλαστο»), άλλοτε έκφράζει σκέψεις και συναίσθηματα όλοτελα άντιδραστικά («Νοβίς») άλλοτε πάλι ένθουσιάζεται από τό γεγονός του "Οχτώβρη («Στό θάνατο του Λένιν») και άλλοτε ζεφτείται σε «χριστιανικότατο» πασιπισμό («Τό τραγούδι του νέου έργάτη»—«'Ερήνη»).

"Όστόσο έμεις κρατάμε ό,τι καλό έχει νά μάζ δώσει ή συλλογή—έστο και άσημαντο—και τό ρέστο τό χαρίζουμε στο συγγραφέα της, χωρίς αυτό νά σημαίνει πός δε θά περιμενόμε κ' ένδιαφερό την τυχόν καινούργια παραγωγή του.

ΚΩΣΤΑ ΡΩΜΑΝΤΖΑ (Καλλαντζή) : «Πένθυμη Συνοδεία». "Αθήνα 1929.

"Ο κ. Γωμάντζας, άν κρίνουμε από τη φωτογραφία του πού παραθέτει... «άντι πρόλογον» (—ό πρόλογος του κ. Φ. Γιοφύλλη άφαιρέθηκε «βία» κ' άντικαταστάθηκε από μιá φριχάρισμένη φυσιογνωμία) θά μπορούσε νά λάβει μ' έπιτυχία μέρος στο «Λιμάνι τόν Δακρύων». "Εχει, καθώς φαίνεται, άρκετη φωτογένεια και τό «σούξ» θά εΐταν προεξοφλημένο... "Τι νά του γράφει κανείς για τό «δηγηματά» του ; "Οτι τά διαβάσαμε ;— Δυστυχώς.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΖΕΒΓΑΣ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΩΡΙΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΕΝ-ΒΕΙΕ (WEYER) : "Ένας Άνθρωπος άνιστοράται τά περασμένα του». («Un homme se penche sur son passé»). Édit. Rieder-Paris.

"Ιδοό ένα έργο άρτιο πού άξίζει νάχει μιάν άπόκριση από τις καρδιές, πού έλλειπον άκόμη στην τέχνη πού δεν πηγάζει από τη ραφιζάντη όμφαλοσκοπία, μάζ από τη σφοδρή ζωή πού μάζ άλέθει και δε μάζ λυπάται. "Ένα έργο πού κρι-

τάει από βίαιη ζωντάνια κ' ένας συγγραφέας πού βαστάει στο στήθος του μιάν έπική πνοή γιομάτη πρωτόγονο δύναμη.

Τό έργο βραβεύτηκε με τό Γκιονκούρ του 1928. "Ός προχτές άκόμη ό συγγραφέας εΐταν όλότελα άγνωστος στην 'Ελλάδα—κι άπό όσο κρινόμενοι κείνοι πού διαβάζουν τόν ξένο τόπο—και στην 'Ερώπη λίγο γνωστός. Πληροφύεις, πού δώσανε οι έφημερίδες χωρίς φειδώ, λίγο πριν και μετά τη βράβεψή του, μάζ επιτρέπουν νά παραστήσουμε έτσι τη μορφή του τεχνίτη :

Κατάγεται από τη Μπουρμπόν-Λε-Μπαίν και γεννήθηκε στά 1888. Οι άπό μπέρας πρόγονοι του εΐτανε Νορμανδοί, μάζ φαίνεται πός τό αίμα του βαστάει κι από Λοθαριγγούς. 'Εσπούδασε διαδοχικά σε τρείς-τέσσερις σχολές, έμαθε γρήγορα τέσσερις γλώσσες : γαλλικά,προβητσάλικα, γερμανικά κ' αγγλικά. Νέος πολί άκόμη πηγαίνει στο Παρίσι για νά άνώτερες σπουδές, γνωρίζεται με γάλλους λογίους, άρχίζει νά ένδιαφεύεται για την τέχνη. Στά 1901 φτωχάει νά ή υπέροχο του, πού τότε σπούδαζε, κι αναγκάζεται νά φύγει για τόν Καναδά, για τόν όποιο τούδε σπώκωσε τά μυαλά ένας του σωσποδαστής. Πηγαίνει Ιητώνας τόχη, όπως τόσος άλλοι πού δε χωρούνε στη γερμανική 'Ερώπη. Μαζί του έχει μιάν άποαρισμένη καρδιά πού τότε σπρώχνει σε ήρωικές άπόφασες. "Είχα λίγα βιβλία μαζί μου, ζομολογιέται σήμερα, ένα Σαιξπήρο, ένα Σουετώνιο, μάζ ό,τι μ' έπληρασε στη ζωή μου δεν εΐτανε τά χαρτιά μάζ ή άμση έπαφή με την πλάση κ' ή καθημερινή παρατήρηση πάνω στα ζώα και στα φυτά. Στά 1912 έχει σπανάξει κάμποσα χρήματα, οι δουλιές του άνοιχονται, άγοράζει,μεταπουλεί ζώογα,προμηθεύεται βιβλία, δουλεύει πιά άνετα. Στά 1914 ό πόλεμος. Ξεσηκώνεται από την ήσυχία του,κατεβαίνει με τους πρώτους στη Γαλλία, προφάνει τη μάχη του Μάρνη. Μάγεται, παίρνει ένα μεταλλάλο στρατιωτικής άρετής, στά 1917 είναι στο Σκρά : πενήντα τρείς πληγές. Και τόν μεταφέρνουν στο νοσοκομείο της Σαλονίκης Τόν ζαναστέλνουν στο μέτωπο. Κι όταν φτάνει ή άνακαχή είναι γιομάτος λαβωματίες, όλότελα, πός, άφανισμένος, άνάπρος κατά 80 οιο. Τότες αρχίζει νά γράφει για νά ζήσει. Ξαναμωμάται παλιές του άγάπες. "Άλλοτε είχε έρωταφτεί τόν "Ομπρο, από τους Λατινούς τό Σαλλούοστο και τό Σουετώνιο, τό Chanson de Roland, τό Ραμπλάι, τό Μαζέριμ. "Όλοι οι έπικοί !

Δημοσιέβει πέντε έργα με τό γενικό τίτλο «Καναδική έποποιία», μεταφράζει πάρεργα Σαιξπήρο, Γακεραϊν, κ' άλλους αγγλικούς. Τό έργο του είναι τούτο πού θά έρμηνέψουμε : "Ένας άνθρώπος άνιστοράται τά περασμένα του».

"Εγγραφα λίγα λόγια για τη ζωή του συγγραφέα, γιατί ή ζωή έρμηνέβει τό έργο και τό κάνει πειστικό. Πολλά είναι τά συμπεράσματα πού άπορρέουν από τη μελέτη της τόσο μεστής ζωής του, μάζ κείνο πού μάζ ένδιαφεύει τη στιγμή τούτη είναι νά παρατηρήσουμε τό όδυνηρό καλλοδιόγμα πού βρήθηκε νά φυτρώσουν έργα τόσο άληθινά. Και άλλοτε έγω πεί πόσο μιá ζωή πολυκαταμένη μπορεί νά δώσει τροφή σε μιá ελκρινή καλλιτεχνική συνείδηση και έτσι νά πηγάσει ένα έργο άκατάλητο. Μά τούτη την ιδέα, πού με κατέχει, δεν είναι εδώ χρόνος νά την άναπτύξω. Μονάχα ήθελα νά ξαφερω δύο όνόματα : τού Χάιμουντ και τού Τζακ Λόντον, πού δικαιώνουνε την έποφή μου. "Η συνείδη, ραφινάτη άνάλυση δεν είναι του γούστου μου και

νομιζώ πός άν είναι της έποχής μάζ, τούτο σημαίνει πός ή έποχή μάζ θεθώμανε κι άποδίει τά τελευταία της έργα,στερημένα από δημιουργική πνοή, κατάφορα από γνώση, περίσκεψη κ' έγκατάλειψη.

Τι είναι τό έργο ; "Ο Μάκ Μπεράν, γράφοντας για 'αυτό, τό χαρακτηρίζει : «ένα έργο πελεκημένο πάνω στον πάγο, σελίδες βαριές από χιόνι», και θαρρώ πός είναι ακριβής γιατί τόση ρομαλεότητα και δύναμη τις λογαριάζω σπάνιες και μονάχα ένας Κίβι, με την όμοια άντρίαινα κ' ίσχυρη κραβή του, μπορεί νά μάζ δώσει τέτια συγκίνηση. Σκοπός του συγγραφέα δεν ε ναι «να βγάλει στη ζωή ένα έργομά νά μαντρίσει τη ζωή μες στο έργο» και μάζ τό λέει ύπερφανα στην άφιέρωση του προς τόν Αιμίλιο Ζαβί : «'Η μόδα άπαιτεί ν' άναλύουμε τις «άνησυχίες» μάζ. "Ο ήρωας της ιστορίας άφτής δεν είναι άνήσυχος. "Η πολυτάραχη ζωή του χρειάζεται πολλά γερούς ντρανταμους για νά χάσει την ίσοροπία της. Γι' 'αυτό, τό έργο τούτο είναι τόσο τέλεια παραδόξο για τό γούστο της έποχής, όσο ένα κάου-μπού πού θαόσμε βόλτες στην 'Αβενύ ντε λ' 'Οπερά».

"Όταν έπιασα τό βιβλίό, εΐμουν γιομάτος όποφία, γιατί έρχόταν από τη Γαλλία (κι αυτό νά μιν ζαφνίσει μερικοί) και γιατί τό βραβείο Γκιονκούρ δεν είναι άπαλλαγμένο από καθε λογής Ιντριγκες και μεροληψίες και συμφέροντα. Μά προφώνοντας από σελίδα σε σελίδα, έβλεπα τους «όρθους φροφούς». Την ποίηση και τη γνώση της ζωής και την ελκρινή συγκίνηση νά πλημμυρίζουν τό έργο. "Αν εΐταν ό χείρος άρκετός, θά άς μεταφερα εδώ όλάκερα κατεβιά πού μπορούνε νά συγκριθούν με σελίδες Φάμπρ—ναί !—και τού Χάιμουντ χωρίς κανένα διαταγμό. "Η άκρίβεια της παρατήρησης πάνω σ' ένα φυτό, σ' ένα ζώο, στη ζωή του άσους, σ' ένα άνθρώπινο αίσθημα, με ζαφνίσαν έφύς. Κι όταν, προχωρώντας, βρήκα σελίδες όπου μιá έπική φλέβα βρούκεν τρόπο νά εκφραστεί, μιá παρηγοριά με γαλήνιες. Μά κείνο πού, πέρα από την άκρίβη παρατήρηση και τη σφοδρή φλέβα, συγκινεί και γοητεύει, είναι ό έρωτας της έρημιάς, ή άφστροπότητα της λεφκής έρημους, ό άέρας της άλπειας, πού διατρέχουν τό έργο αυτό. Και «στην καρδιά της καμίνου» είναι τό εξάισιο συναίμα και σπαρταχτικό δράμα δύο γενναίων ανθρώπων :

Από άντρες χάνονται μέσα στα χιόνια. Τό κρύο είναι αφάνταστο, οι τροφές λίγες, τά σκυλιά των έλκωθρων λιμασμένα. Ένός από τούς δύο συντρόφους μαργώνουν τά σπλάχνα του, ζερνά α.μα και σε λίγο πεθαίνει, γιομάτος ύπερφάνεια, παραγγέλλοντας στο ζωντανό νά μιν τόν άφήσει στους πάγους πάνω, νά τον μεταφέρει σε τόπο κατοικημένο, νά τονε θάψει. "Ο ζωντανός ήπακούει στην έπιθυμία του, κάνει ένα κίβροφι από πάγο τόν πεθαμένο, τόν άποθέτει στο έλκωθρο κι άρχινάει, τραβώντας το, τη φοβερή πορεία. Λόκοι γαβγίζουν τη νεκρική συνοδεία :

«Φτάζαν μερες πού δεν είχα πιά τίποτε νά φάω...»

«Ρίγη ζεπνούσανε πάνω μου με τόν κάθε θόρυβο και ή λαπλώναταν πάνω στο κορμί μου με κωματα ψυχρά κι όδυνηρά κι τέλος σπώνανε πάνω σ' όλάκερη τη ραχοκοκαλιά την τριμιά μου (τριμιά πού είχε γεννηθεί ή φαντασία μου, μάζ πού δίχως άλλο θά ύπαρξε σε κάποιου σπη-

λιότη πρόγονου τή ράχη) κ' ύστερα, χαδέροντας ανάτριχα τὸ σβέροκο μου, φτάναν ὡς στήν κεφαλή μου καὶ φορτώνανε θανάσιμον ἠλεκτρισμὸ τὰ μαλλιά μου. Τίς μέρες τοῦτες ποθοῦσα νὰ παρατήσω τὸ πτώμα καὶ νὰ σώσω τὴ ζωὴ μου. Μὰ ἀφτός δὲν ἠθέλε (ἔτσι τουλάχιστο μοῦ φαίνονταν), καὶ κάθε πρωὶ μοῦ τὸ θύμιζε ἢ ἐπιμονή. Κατάντησε νὰ τὸν μισῶ, τὸν ἀπειρητικὸ τοῦτον ἀφέντη, ποὺ πεθυμοῦσε νὰ πεθάνω γιὰ νὰ τοῦ κρατῶ μαντροφιὰ. . . Τὸν βλαστημοῦσα χαμάλικα, τὸσο δονατὰ ποὺ τὰ σκυλλιά μου λουφάζανε τρομαγμένα. Κατάντησε νὰ θέλω νὰ τὸνε βαρῶσω. Μὲ δυσκολία βρασιόμουνα νὰ μὴν σαλαπατήσω τὰ παγωμένα πλεβρά του. . .

Ὅστόσο, μέσα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τούτη κρίση, ποὺ γεννάει ἢ πεῖνα, ἢ ἐρημία, τὸ χιόνι, ὁ ζωντανὸς φέρνει τὸν πεθαμένο ξῶ ἀπὸ τὴν ἐρημὸ καὶ τόνε θάβει ἐν τῇ «χριστιανικῇ». Ἡ ἀνελέπη μάχη, ποὺ διαγωνίστηκε τὸ στήθος του, περιγράφεται μ' ἓνα τρόπο τόσο ἀληθινὸ καὶ ἀνθρώπινο, ὥστε τὸ γεγονός ἀφτό, νομίζω, πρέπει νὰ λογαριάζεται πηρῆνας ὅλου τοῦ ἔργου. Γι' ἀφτό κ' ἐγὼ δὲ θ' ἀναλόωσω τὸ βιβλίον τ' ἀποδόλοιο, ποὺ δὲν εἶναι ἱστορία κοινῆ ἢ ρηχῆ, μὰ ἔξω τὸ κατεβατὸ ποὺ σὰς παράθεσα, σκιρτάει ἀπὸ ζωντάνια καὶ δόναμη, καὶ μὴ κάνει νὰ θυμῶθὸ τὸ στίχο τοῦ Χουίτμαν, ποὺ μιλάει «γιὰ ἔργα ποὺ τὰ πλάνεις στὸ χέρι σου καὶ δὲν ἀγγίζεις χαρτί, μὰ τὸ κορμὶ ζωντανὸ ἀνθρώπου».

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

A. ROTHSTEIN: «Μιὰ ἐποχὴ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐργατικοῦ κινήματος» (Éditions Sociales Internationales—Paris, 15 fr.) Δὲν κατείχαμε, ὡς τὴν ὥρα, οὔτε κἀν σὲ ξένη γλῶσσα, κανένα σύγγραμμα σχετικὸ μὲ τὸ ἀγγλικὸ ἐργατικὸ κίνημα τοῦ χριστιανισμοῦ. Χάρη τοῦ βιβλίου τοῦ Α. Ροθστάιν ποὺ κυκλοφόρησε πρὶν ἀπὸ λίγες βδομάδες στὴ σειρά τῆς «Μαρξιστικῆς Βιβλιοθήκης» τῶν Β. Σ. Ι. τὸ κενὸ αὐτὸ συμπληροῦται. Μὲ ζωντάνια καὶ δόναμη ὁ συγγραφέας μᾶς ἐκθέτει τὸ ἱστορικὸ τοῦ χριστιανικοῦ κινήματος ποὺ προικισε τὸ διεθνικὸ κίνημα μὲ μερικοὺς προδρόμους τοῦ Μάρξ ὅπως ὁ Hinney, ὁ Jones, ὁ O'Brien. Γὶδὲ χριστιανισμὸ διαδέχτηκε μιὰ περίοδο ὀλόκληρα διαφορετικῆ, ἢ ἐποχῆ του τριαιντιγιονισμοῦ δημιουργημένη ἀπὸ τὴν τεράστια ἀνάπτυξη τοῦ ἀγγλικοῦ καπιταλισμοῦ ποὺ σημαδεύει τὴν ἀνθιση τῶν μεθόδων τῆς συνεργασίας τῶν γάλλων. Ἡ ριζοσπαστικοποίηση τοῦ ἀγγλικοῦ συνδικαλισμοῦ χριστιανικοῦ εἶναι ἡ πρόσφατη σχετικὰ ἐποχὴ. Σήμερα εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ πάλαι οὐζόνεται συνεχῶς μεταξὺ τοῦ Μακντοναλικοῦ ρεφορμισμοῦ καὶ τῆς ἐπαναστατικῆς κριστερῆς συνδικαλιστικῆς πτέρυγας καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Τὸ ἔργο τοῦ Ροθστάιν ἀναλύει ὅλες αὐτὲς τὶς περιόδους μὲ τὴν μέθοδο τοῦ ἱστορικοῦ ματεριαλισμοῦ, διαφωτίζοντας ἔτσι ὀλόκληρη τὴν γένεση καὶ ἀνάπτυξη τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατ. κινήματος.

W.

Ἔνας νέος συνδρομητὴς εἶναι μιὰ παραπάνω πιθανότητα γιὰ τὴ 48σελίδη «Νέα Ἐπιθεώρηση».

Υποδείξτε τις ἑλλείψεις μας. Δώστε μας τὴ συμβουλή σας! Ἐταί πλῆνεται ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀγῶνα μας.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΔΕΝΟΡΜΑΝ: «Στὸν ἴσκιό τοῦ κακοῦ». (Θίασος Κοτοπούλη). Εἰσπῆθηκε ὅτι ὁ «Ἰσκιὸς τοῦ κακοῦ» ἀνήκει στὰ ἔργα τῆς πρωτοπορίας. Αὐτὸ δὲν εἶναι λυθεμένο, τουλάχιστο ἀπὸ μιὰν ὀριζομένη ἀποψη. Γιατὶ ὁ Δενορμάν, ἂν καὶ φραντσέζος δὲ σταματᾷ μπρὸς σὲ μιὰν ἀληθινὴ ἀναπαράσταση τῆς φρίκης τῆς Ἀποικίας, τῆς καταπίεσης τοῦ ἀποικιακοῦ λαοῦ, τῆς κόλασης ὅπου ζοῦν τὰ ἴδια τὰ ἔργα τῶν καταπιεσθῶν—στρατιῶτες καὶ βαθμοῦχοι. Ἀκόμη πὺ σηματικὸ εἶναι τὸ γεγονός τοῦ ὅτι ὁ γάλλος συγγραφέας προτιμᾷ μιὰ γαλλικὴ ἀποικία.

Ὁ Δενορμάν δὲ φαίνεται νὰ ἔχει ἐξελιχθεῖ σὲ πραγματικὸ ἐπαναστάτη καὶ γι' αὐτὸ ὁ «ἀβανγκαρτισμὸς» του σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Δὲν πάει στὸ βάθος τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ὡς σύγχρονον φαίνοντο. Δὲν εἶναι τὴ γραμμὴ τῆς μόνης δυνατῆς λύσης, δὲν προσπαθεῖ νὰ χτυπήσει στὴ ρίζα του τὸ κακὸ ποὺ ἀπλώνει μόνο τὸν ἴσκιό του ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ τῆς τέλος τοῦ ἔργου. Ἐθεῖ μόνο τὸ πρόβλημα. Αὐτὸ βέβαια εἶναι πολὺ δίχως νὰ εἶναι καὶ ἄρκετο.

Κ' ἐπειδὴ δὲ θὰ μπορούσε ὀπωσήποτε νὰ μὴ βγεῖ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ὅλη δράση, ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ σκαρῶσει πρόχειρα μιὰν ἀρηρημένη θεωρία, ποὺ μὰ τὴν ἀλήθεια οὔτε ἀρχὴ ἔχει οὔτε τέλος, οὔτε στέκεται στὰ πόδια της.

Ὁ Θίασος Κοτοπούλη ἀνέβασε τὸ ἔργο μὲ ξεχωριστὴ ἐπιμέλεια. Ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία εἶχε ὁ πρωτότυπος διάκοσμος. Ἡ ἴδια ἡ Κα Κοτοπούλη σημείωσε μὴν ἀπ' τὶς μεγαλύτερες φτενείες τῆς ἐπιτυχίας, ὅπως ἐπίσης ὁ κ. Μινωτήης, στὸ ρόλο τοῦ νεαροῦ συζύγου τῆς, ὅπως καὶ ὁ κ. Μυράτ στὸ ρόλο τοῦ δικαιοκτῆ ἐνὸς ἀποικιακοῦ τομέα. Μὰ δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ παρασιποῦσαμε τὴν ἄρτια δημιουργία ἐνὸς τύπου φῦλαρχου, ἀπὸ τὸν κ. Γληνῶ, ὅσο καὶ τοῦτον ἐνὸς μάγου ἐκμεταλλευτοῦ ἀπὸ τὸν κ. Ἀποστολίδη. Ὅς ποὺ ν' ἀποχτιζομε ἔργα μὲ καθαρὸ ταξικὸ περιεχόμενο, θὰ εἶταν πολὺ εὐχάριστο ἂν ἡ Κα Κοτοπούλη ἐξακολουθῆσει ν' ἀνεβάζει καὶ ἄλλα σὰν καὶ αὐτὸ.

ΣΟΥΡΓΚΟΥΤΣΕΦ: «Φθινεπωρινὰ Βιολιὰ». (Θίασος Κυβέλης). Παλιὰ προπολεμικὴ κομεντί τῆς νεορομαντικῆς παρακμῆς. Τόσο δηλαδὴ ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ἀποστραγγίσει ὅσα δάκρυα ἄριστο ἐ «Ρομάντσο». Ἡ Κα Κυβέλη πολὺ καλὴ στὸ ρόλο τῆς ὄρφιμης γυναίκας ποὺ θυσιάζει τὸν ἐρωτὰ τῆς. Ἐπίσης ἄρτια ἡ ἐμφάνιση τοῦ Κου Παρασκευᾶ. Ὅς τὸσο, στὶς πρώτες παραστάσεις, ὁ θίασος φάνηκε ἀμελέτητος. Ἡ μετάφραση τῆς Κας Σαραντιδῆ καλὴ.

ΚΑΡΑ ΣΑΛΟΜΠΟΝΤΑ: «Στὸ τσάι» (Θίασος Ἀργυροπούλου). Μιὰ εὐχάριστη κομεντί, μὲ σπινθηροβόλο διάλογο καὶ μ' ἓνα κάποιο κοινωνικὸ περιεχόμενο τόσο καὶ τέτοιο ὅσο χρειάζεται στοὺς χορτάτους ἀστούς γιὰ νὰ «φιλοσοφίσουν». Ὅμως στὴν τρίτη του πράξη τὸ ἔργο πέφτει.

Οἱ ἠθοποιοὶ ἀπόδωσαν τοὺς ρόλους μὲ ἀρκετὴ ἐπιτυχία.

π

ΟΙ ΣΕΒΝΟΙ ΘΙΑΣΟΙ.—Πρώτῃ ἡ Ντυφλὸ κ' ὕστερα ἡ Πιερά. Βέβαια ἀπὸ τὴν πρώτη δὲ θὰ εἶχε κανεὶς τὶς ἀπαιτήσεις ποὺ θὰ δικαιολογοῦνταν νὰ ἔχει ἀπὸ τὴ δεύτερη. Ἀλλοστε καὶ ἡ κυρία Οὐγκιὲ Ντυφλὸ δὲ φαίνεται νὰ τὸ ἀγνοεῖ. Τὸ ρεπεριουάρ τῆς ἀποτελεσθῆκε ἀπὸ ἔργα σὰ ὅποια τὸ κυριώτερον ἐνδιαφέρον συγκεντρώνονταν στὶς φράσεις καὶ πλοῦσις τουαλέττες τῆς πρωταγωνίστριας. Αὐτὸς δὲ φερόμε νὰ εἶταν καὶ ὁ λόγος ποὺ τὸ «Κεντρικὸ»

ἐγνώρισε πραγματικὲς ἀνθρωποπλήμυνες. Τὸ φινάλε εἶταν ἡ «Κυρία μὲ τὰς Καμελίας» ἴσως γιὰ νὰ μὴ φανεῖ πὸς ἡ κ. Ντυφλὸ ἔκοψε κάθε σχέση μὲ τὴν ... Κομεντί Φρανσαϊκ. Ὁ Θίασὸς τῆς, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τοὺς κ. κ. Ἐσκάντ καὶ Λαφόν ἴσως καλλιτεχνικῆς ἀξίας μὲ τὴν πρωταγωνίστρια, ἀληθινῶ... troupeau.

Ὁ θίασὸς τῆς κ. Πιερά εἶταν ἀναμφισβήτητα ἀνώτερος ἐοπεῖο. Ἐχτός ἀπὸ τὴν πρωταγωνίστρια ὁ κ. Μυλόου, ἡ Δις Μπρεβιλλ, ἡ κ. Μισὲλ καὶ ἡ κ. Μπαλλά οἱ κ. κ. Λακρούα καὶ Ἐσκάντ ἀποτελοῦσαν σύνολο ὄχι ἀξιοκαταρρήντο. Ὅσοσο τὰ καθήματα τοῦ «Κεντρικοῦ» ἐφάνησαν ὑπερπλεονάζοντα γιὰ τὸ μετρημένο κοινὸ ποὺ παρακολούθησε τὶς παραστάσεις. Βέβαια τὰ ἔργα τοῦ ρεπεριουάρ, κάθε ἄλλο εἶταν παρὰ τέχνη τὸ γεγονός διως τῆς διερχιμύνης τῶν ρόλων ἀπὸ τὴν Πιερά δὲ εἶταν μὲς φαίνεται ἀρκετὸ νὰ νὰ τραβήξει περισσότερο κοινὸ ἀπ' τὸ κοινὸ τῆς κ. Ντυφλὸ. Τὸ καλλιτεχνικὸ γεγονός τῆς τουρνέ, εἶταν ἡ «Φαίδρα» τοῦ Ρασίν. Ἡ κ. Πιερά στὴ δεύτερη πράξη ἐξαιρέτη. Ὁ κ. Ἐσκάντ διέφευσε κάθε προσδοκία.

α.

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«ΤΟ ΙΜΑΝΙ ΤΩΝ ΔΑΚΡΥΩΝ».—Τὸ σύντομο αὐτὸ σημεῖωμα δὲν ἀφορᾷ τὸ σενάριο ποῦναι μόνο γιὰ... κλάματα. Ἀλλοστε οὔτε καὶ περιεχόμενα καλύτερα—πράματα παίρνοντας ἢν' ὄνη τὸ συγγραφέα, τοὺς διασκευαστῆς καὶ τὸ ὅλο μοντάρισμα. Διὸ λόγια μόνο γιὰ τοὺς διερχιμύνης τῶν ρόλων. Ὁ κ. Βεάκης, δοκιμασιμὸς ἠθοποιός, μᾶς ἐδειξε ὡς ἓνα βαθμῖο, τὸ μέτρο τῶν δυνάμεων του καὶ στὸν κινηματογράφο. Πέτυχε ἀπόλυτα. Ὁ κ. Μαρίκος ἀπόδωσε μὲ ὄση μορφοῦσε ἐπιτυχία ἓνα γέρο φαρμακοῦλα ποὺ δοκιμάζεται μὲ τὴν στέψη τῶν παιδιῶν του. Πλάτῃ τοῦ ἡ κ. Ἀθανάσιος Μουστάζα, ποὺ εἶχε καὶ τὸ περισσότερο μέρος ἀπ' ὅλους τοὺς ἐπαγγελματίες ἠθοποιούς, ἀρίνη ἀναντίρρητα πολὺ καλύτερες ἐντυπώσεις στὸν κινηματογράφο παρὰ στὸ θέατρο. Εἶχε πολλὰς καλὰς στιγμῆς, μετὰ μόνος στὶς κινήσεις του καὶ κάτοχος τοῦ ρόλου του ἂν τὸ ἔργο βοηθοῦσε ἴσως θὰ εἶταν καὶ καλύτερος.

Θάπρεπε ἴσως, τελειώνοντας μὲ τοὺς ἐπαγγελματίες ἠθοποιούς, νὰ κλείσουμε καὶ τὸ σημεῖωμά μας. Οἱ νέοι ἐρασιτέχνες δὲν παρουσίασαν τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ ἢ κἀν τὸ ἐνδιαφέρον. Ἡ Ἀνις Μιρβα Βιολάντη, ἡ πρωταγωνίστρια, μᾶς ἐδειξε μόνο πὼς προσπαθεῖς καταβῆλα γιὰ νὰ κατορθώσει νὰ μὴ προκαλεῖ τὴ δυσφορία—ὅταν τὸ ταλέντο λείπει ὀλόκληρα. Μὲ τὸν κ. Τσακίρη θὰ μπορούσε νὰ εἶναι κανεὶς περισσότερο ἐπιεικῆς. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν κ. Ὀρστέη Λάσκο ἂν δὲ μᾶς εἶχε προκατελιμμένους μὲ τὸ ἀνόητο κατασκευασμὰ τοῦ ὁποῖου εἶναι ὁ κύριος δόσσης. Ἡ Ἀνις Ἐμμα Βιτσιάνη παρατήρησε τὸ ὄλο τῆς τόσο ποὺ δὲν ἀρίνη κιαμιὰ ἀγαθὴ ἐντύπωση. Ὅσο γιὰ τὸν κ. Ἀλκή Ἴωνα, τὸν χρειάζοταν μὲ σαλιαριστόμα...

Συμπέρασμα: Ὅτι ὁ κ. Γαζιάδης—ὁ Οἶκος Ντάγγ—φίλη, ἂν θέλετε—δὲ θάπρεπε νὰ εἰσπράξει τόσα λεφτὰ ἀπὸ τὸ περσινοῦ «Ἔρος καὶ Κύματα» γιὰ νὰ μᾶς σερβίρει τὸ ἐφετεινὸ ἐξάμβλωμα. Μερικοὺ τοῦ εἶπανταν τὴ φωτογραφία. Μὰ θὰ εἶτον προτιμώτερον ἂν ἔπαυον εἰκόνας ἐκ τοῦ φυσικοῦ. θὰ εἶχανε τουλάχιστο κάποιο ἐνδιαφέρον.

α.

ΑΠ' ΤΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἡ Δεύτερη Χιουμοριστικὴ ἔκθεση τοῦ Συνδέσμου τῶν Σκίτσογράφων

Οἱ σκίτσογράφοι μᾶς ἐπεφύλασαν μιὰν ἀπροσδόκητη ἐκπλήξη.

Στὴν περίοδο αὐτῆς τῆς γενικῆς παρακμῆς τῆς ἀστικῆς τέχνης, ἡ δεύτερη ἔκθεσή του στάθηκε ἓνας πραγματικὸς σταθμὸς, μὰ ξανασυνέθηκε.

Ἄραγε, γιὰ τοὺς σκίτσογράφους βρήκαν ἐπὶ τέλους τὴν πολυπόθητὴ γιὰ τὴν ἀστικὴ τέχνη διέξοδο τοῦ ἀνακαινισμοῦ καὶ τῆς ἀναζωογόνησης μέσα στὰ πλαίσια τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος; Ἡ μήπως γιὰ τοὺς ἀπόδειξαν μὲ τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ πὸς ἡ ἐξέλιξη τῆς τέχνης εἶναι ξένη καὶ ἀνεξάρτητη ἀπ' τὸν ἀναπότρεπτο μαρασμὸ;

Φυσικὰ: οὔτε τὸ ἓνα συμβαίνει, οὔτε τὸ ἄλλο. Ὁβτε εἶναι ἀνάγκη νὰ καταρθούμε στις λογῆς-λογῆς σολομνικῆς τῆς μουρμουραϊκῆς «χριστικῆς» γιὰ νὰ βγάλουμε μὲ τὸ στασιὸ μιὰν ὀποιαδήποτε «ἀπάντησιν».

Ἡ πραγματικὴ ἀπάντησιν εἶναι τόσο ἀπλή!

Οἱ σκίτσογράφοι στὸ σύνολο τοὺς πέτυχαν—καὶ πέτυχαν γιὰ πρώτη φορὰ—γιὰτὶ ἤξαιραν νὰ κολάξουν πὸ ἐκεῖ ἀπ' τὴ μύτη τους. Πέτυχαν γιὰτὶ συγχρονίστηκαν. Συγχρονίστηκαν γιὰτὶ καταπατίστηκαν μὲ κοινωνικὰ θέματα. Βέβαια, δὲ μᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν καθῆνα τους ξεχωριστὰ Βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη νὰ περιοριστομε σὲ γενικώτερος στοχασμοὺς.

Γενικὰ μορεῖ νὰ πεί κανεὶς, ὁ συγχρονισμὸς, ἐκδηλώθηκε πολὺ παραπάνω στὸ περιεχόμενο παρὰ στὴν Μορφή: πολὺ παραπάνω στὸ θέμα, παρὰ στὴν ἐκτέλεση, στὴν ἐμπνευση παρὰ στὴ Γραμμὴ.

Γιατὶ διως δὲν ἐξελιχθῆκαν στὴ Μορφή: Νὰ ἓνα ρῶτημα ποὺ τίθεται ἀπ' ἑαυτοῦ του σ' ἐμᾶς τοὺς ἄλλους, γιὰτὶ γιὰ μᾶς Μορφή καὶ Περιεχόμενο εἶναι τόσο στενὰ συνφασμαμένα ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ. Λοιπὸν... Μπορεῖ—κατὰ τὴν γνώμη μου—νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ καθυστερημένη ἐξέλιξη τῆς γραμμῆς, ὀφείλεται οὔτε πολὺ οὔτε λίγο στὸ γεγονός ὅτι ὁ συγχρονισμὸς ποὺ ἔμεινε ἢ ὄλο ποὺ εἶναι ἓνας πραγματικὸς συγχρονισμὸς δὲν εἶναι διόλου ἡ πραγματικὴ ἀναγέννησις τῆς τέχνης, ἀναγέννησις δυνατὴ μόνον σὲ μιὰν καινούργια πᾶ κινωπία. Θὰ ῥωτηθεῖ ἴσως: ἡ ἐξέλιξη τῆς γραμμῆς στὶς διάφορες μορφῆς τεχντοροπίας (ἔκπρεσσιονισμὸς, ντανταϊσμὸς, κυβισμὸς κτλ.) δὲν εἶναι ἄραγε μιὰ πραγματικὴ ἐξέλιξη;

Σωστά! Εἶναι! Εἶναι ἐξέλιξη, εἶναι ὀριμότητα. Εἶναι κατὶ παραπάνω ἢ ὀριμότητα: ὀριμότητα ποὺ πλησιάζει τὴ σπιτλα.

Ἡ ἀπάντησιν μιᾶς τέτοιας τεχντοροπίας, εἶναι φυσικὴ, εἶναι νοητὴ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, στὴν παλιὰ γρημὰ Εὐρώπῃ τοῦ ὑπερφορμῶ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅμως ἐδῶ σ' ἐμᾶς, ὅπως ὁ ἀστικὸς πολιτισμὸς, ὅτε καὶ ἡ ἀστικὴ τέχνη δὲν γιφώσαν ὀριμότητα. Κι' ἐπειθὲ θὰ τὴ γνωρίσουν, ἀπ' ἐδῶ καὶ μπρὸς.

Ἄγουρος ἀκόμη, μορφολογικὰ ἀδιάπαστος ὁ «ἑλληνικὸς» ἀστικὸς πολιτισμὸς περνᾷ ἀπότομα στὴ σύνθεση καὶ στὴν ἀποσύνθεση. Ἀβγὴ μιᾶς χειμωνιάτικης μέρας ποὺ δίχως νὰ γνωρίσει μεσορράνημα δίχως νὰ γνωρίσει δειλινοῦ, περνᾷ ἀμέσως στὸ σούρουπο.

Θάρρὸ νὰ καταλάβω. Οἱ τεχνίτες ἐδῶ σ' ἐμᾶς, οἱ συγχρονισμένοι βέβαια, ὑπερφορμῶζον δίχως νὰ περάσουν ἀπ' τὴν μεσομνιὴ ὀριμότητα ποὺ τὴ δίνει ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη μιᾶς ἐξῆτα διαμορφωμένης ὀργανικῆς περιόδου.

Γι' αὐτὸ κ' οἱ σκίτσογράφοι μᾶς ἔκαμαν τὸ μεγάλο σάλτο, ὅπως ἡ χελὸνα—σέρνοντας μαζὶ τὸ καύκαλο τῆς,—σέρνοντας μαζὶ τὶς παλιὰς τεχντορο-

ΕΜΠΡΟΣ, ΙΔΙΟΟ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ!

πιες, αδύναμοι να τις αποχωριστούν. Να τις αποχωριστούν—θά πατήσαι κανείς—για να ή αντερνισθούν άραγες ποιές; Τις «νέες» μήπως, που παρουσιάζει σχεδόν κάθε τόσο η γρασμένη Εφρώπη; Όμως αυτές οι «νέες» είναι τόσο κεκέρς όσο και οι παλιές. Κιόλας άπ' την εμφάνισή τους είναι θνησιγενείς. Δέν ζούν ούτε όσο ζούν τα ρόδα των παλιών ρομαντικών. Κ' επειδή άκριβώς είναι τόσο μικρός ο βίος τους γι' αυτό δέν τους είναι δυνατό ν' άντέξουν στο δυνατό ταξίδι άπ' την Εφρώπη ως έδω, άκόμη λιγώτερο δέν άντέχουν στον έγκληματισμό. Κι' άν που και που φανεί κανένας μοντέρνος, έστω και ταλέντο έστω και Παρθένος, μάς φαίνεται σαν κάτι τό ξένο, τό ψεύτικο, τό βιασμένο.

Αλλά, σε μεγάλες γενικές γραμμές.

Π. Π.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ

—Τά Γερμανικά δικαστήρια καταδίκασαν τό διευθυντή των εκδόσεων της 'Εργατ. Βοήθειας σε δέκα μέρες φυλάκιση γιατί κυκλοφόρησε μία διαμαρτυρία των γερμανών διανοομένων ενάντια στην καταδικη του επαναστάτη ποιητή Γιόχαννες Μπέχερ.

—Κατά του γυμνού στο θέατρο και κατά της κριτικής των θρησκευτικών ιδεών ξεσπάθωσαν τά κόμματα της δεξιάς και τό κέντρο στο Ράιχσταγ. Έχτος άπό τόν εργατικό τύπο διαμαρτυρήθηκαν έντονα και οι δημοκρατικές εφημερίδες «Vossische Zeitung» και «Berliner Tageblatt».

—Η Άγγλική λογοκρισία άπαγόρευσε την κυκλοφορία του ρομαντίσμου της μίς Ράντκλεφ Χάλλ: «Τό πηγάδι της μοναξιάς» ως προσβλητικού για τά άγγλικά ήθη!!

—Στή μνήμη του Σούν-Γιάτ-Σέν τόν πνευματικό πατέρα της Κινέζικης επανάστασης, θ' άνεγερθεί στην Νανκίν τεράστιο μασωλείο, στην κορφή του Πορφορού 'Ορους. Η δαπάνη υπολογίζεται σε 120 έκτατομ. φράγκα.

—Τά πουλιά της φυλακής είναι τό τελευταίο επαναστατικό θεατρικό έργο του Άλτον Σίνκλαρ που σημειώνει άφάνταστη επιτυχία στην Άμερική. Ο θίασος που τό παίζει βρέθηκε στην άναγκη ν' αναζητήσει εύρωχρότερο θέατρο για ν' άποφύγει τ.ν έπικίνδυνο συνωστισμό.

—Τό βραβείο τών ποιητών της Γαλλίας δόθηκε φέτος στον Μαρσέλ Μιλές και την κ. Ζιζέλ Βαλλεράι. Ο Μιλές έγραψε σε συνερπασία με τόν Μωρίς Βούλλενς κ' ένα ρομαντίσμο («Έρωτας θρησιβετικής») που δημοσιεύθηκε τόν περασμένο χρόνο στην «Οόμνανιτέ».

—Ο Τζούλιο Μέλλα επαναστάτης συγγραφέας και πρόεδρος του Άντιιμπεριαλιστικού Συνδέσμου της Κούβας, δολοφονήθηκε στο Μέξικο Σιτο. Η δολοφονία άποδίδεται σε εισηγήσεις των άρχων της Κούβας.

—Η 200ετηρίδα του Λέσσινγκ γιορτάστηκε με πολλή έπισημότητα στις 22 του Γενάρη στο Βερολίνο και γενικά σ' όλη τη Γερμανία. Ο Γκόττλοβτ Έφραϊμ Λέσσινγκ θεωρείται ως ο πατέρας του γερμανικού θεάτρου γιατί έίταν ο πρώτος που άγωνίστηκε να άλλάξει τό θέατρο της χώρας τόν άπό τό φτιασιδωμένο γαλλικό άκαδημικό, δινοντας τόν καινούργια πνοή κι' άνοιγνόντας τόν νέους δρόμους.

—Νύχτα της κόκκινης ποίησης όνόμασαν τη γιορτή που όργανώσαν τελευταία πάνω άπό

ΜΙΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ.—Ανάμεσα στις τόσες άλλες διαμαρτυρίες ενάντια στο ύπό ψήφιση νομοσχέδιο του «ιδιωνόμου», ή διαμαρτυρία της Έλληνικής Ομάδας της Διεθνούς τών Έργατών της Παιδείας, άπηχόντας τη φωνή χιλιάδων συναδελφών τους και τη φωνή άλλων τόσων που ή άνοιχτή και καινοφλαρισμένη αντίδραση έμποδίζει ν' άκουστεί, προκάλεσε, και δίκαια, μεγάλο άναβρασμό ανάμεσα στις τάξεις τών εργατών τού σχολείου, τούς όποιους μάς παράγραφο του έπαισχυντνο νομοσχεδίου θύγει ιδιαίτερα και καιρία. Τό αίσχρό πρόγραμμα κάτω άπό τό όποιο κάθε φωτισμένος εκπαιδευτικός που τάχτηκε να συντελέσει στον πνευματικό λυτρωμό θά καταδικάζεται εις τόν έξ άσπίγια θάνατο, θά πρέπει ν' άποτελέσει τόν κοινό στόχο για όλη την τάξη τών εργατών της Παιδείας. Και ή Ομάδα της Δ.Ε.Π. ερχνει θαρραλέα τό σύνθημα.

ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΙΣΧΟΣ.—Ένα έξαμβλωματικό νομοσχέδιο, τέτοιο που είχε τη δύναμη να ση-

τριάντα επαναστάτες ποιητές έγκαταστημένοι στην Άμερική. Στή γιορτή άπαγγέλληκαν έγυλέζικα, ρούσικα, έβραϊκά, ούγγαρέζικα, σέρβικα, Ιταλικά, Ισπανικά και κινέζικα ποιήματα άπό τούς συγκεντρωμένους αντιπροσώπους της προλεταριακής ποίησης στην Άμερική.

—Η Ισπανική λογοκρισία άπαγόρευσε την άναπαράσταση δύο έργων τού άότου συγγραφέα Μπενεβέντε γιατί έθιγαν τις πολιτικές παραδόσεις της χώρας!

—Η βελγική λογοκρισία άπαγόρευσε την κυκλοφορία «έντος τών συνόρων της έπικρατείας» τών εξής βιβλίων: «Ο πειραμός του Άγ. Άντωνίου» τού Φλωμπέρ, «Τό ανθρώπινο κολάδι» τού Β. Μαρυκερίτ, «Πριγκιπικές νύχτες» τού Κέσσελ και «Μαστιγωμένος έρωτας» τού Σάρλ Ντερέν. Τά παραπάνω βιβλία κριήθηκαν άνήθικα!

—Στήν παγκόσμια στατιστική της φιλοσοφικής παραγωγής για τό 1927, στην πρώτη σειρά έρχεται ή Σοβιετική Ρωσία με 36.680 διάφορες εκδόσεις. Άκολουθεί ή Γερμανία με 31.026 εκδόσεις, ή Άγγλία 13.810, ή Γαλλία 11.922 και ή Ιταλία 6.533.

—Τά έκατόχρονα του «Φάουστ» τού Γκαίτε, γιορτάστηκαν στις 19 τού Γενάρη στο Βολφσμπουττελ όπου για πρώτη φορά άναπαραστάθηκε τό έργο τού μεγάλου ποιητή.

—Τό μουσικό γενεός στη Ρωσία είναι ή πλέρια άποκατάσταση τού πρωτότυπου της όπερας τού Μουσσόργκι: «Βόρις Γκοντούνοφ» που ως τά σήμερα έίτανε γνωστή μόνο άπό την άπόδοση του Ρίμσκι Κορσακόφ. Η δύσκολη αυτή εργασία—γιατί ή όπερα παίχτηκε όπως είχε στο πρωτότυπο πριν άπό 54 χρόνια—άφείλεται στον Π. Λάμν, μελετητή και θαυμαστή τού έργου τού μεγαλοφυή μουσοοργού.

—Η Κομμουν. Ακαδημία της Μόσχας άποφάσισε την έκδοση φιλοσοφικής έγκυκλοπαίδειας ή όποια θ' άσχοληθεί ειδικά στα ζητήματα τού διαλεκτικού ματεριαλισμού και στή μελέτη της σύχρονης ιστορίας.

κώσει τις τρίχες της κεφαλής και τών «νηφαλιότερων» όστων δημοσιογράφων, τό σχέδιο του περι Τόπου νόμου, άπειλεί να βαρυνθεί εις την κυλιμνήσαν τών 225 με άνάδοχο τόν κ. Σβόλο. Με τά νομοσχέδια περι κινηματογράφων και περι σωματείων, τό νομοσχέδιο περι Τόπου συμπληρώνει την τμητική τριάδα που τά προβάσει ίσως τού ιδιωνόμου. Και όμως ή Κυβέρνηση που βρίσκεται στην άρχή όνομάζεται και «φιλελεύθερη»!

ΧΩΡΙΣ ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΕΚΦΥΓΕΣ.—Τό όργανο τού Έκπαίδ. Όμίλου καπιτωόθηκε με δσα γράψαμε σχετικά με την ταχτική τού σωματείου αυτού στο ζήτημα τού «ιδιωνόμου». Όμοιολογούσε όμως πώς δε μπορούσε να καταλάβουμε πότε ο Έκπ. Όμιλος «πολιτεύεται» και πότε όχι. Είναι φαίνεται άκριτά ρευστά τά σύνορα μεταξύ πολιτικής και κριτικής άπό περιωπής, όταν άγωνίζομαστε να χωρίσουμε εύθύνες και να έξασφαλίσομε «πισινές». Όμως τό ζήτημα είναι πολύ άπλό. Η πολιτομοία τού «ιδιωνόμου» γιατί καιρία την ελεύθερη διάνοιση και μάς γυρίζει αιώνας πίσω στο Μεσαίωνα, —άνεξάρτητα άν ή ελεύθερη αυτή διάνοιση εκδηλώνεται ως κομμουνιστική, σοσιαλιστική κλπ.—ή πολεμούμε τό «ιδιωνόμο» γιατί είναι ένδεχόμενο να μάς περάσουν και μάς για κομμουνιστές... Αυτή είναι ή λογική, και θαρρούμε πώς μ' αυτή θά συμφωνήσει και τό όργανο τού Έκπ. Όμίλου, άφίνοντας κατά μέρος τις μασημένες και αινιγματικές «σοβαρότητες» και «στοχαστικότητες»...

ΚΑΙ ΟΜΩΣ...—Όστόσο, δε θά περάσουν, φανζόμαστε στο ενεργητικό τους ο Έκπ. Όμιλος κ' ή Φοιτ. Συντροφιά—όσο κι' άν δέν «πολιτεύονται» κι' όσο κι' άν στέκονται άπέρανα κομμάτων» κλπ—τή σάση τους άπέναντι στον άντιπρόσωπο της Έργ. Βοήθειας στην τελευταία τους συγκέντρωση κατά τού «ιδιωνόμου». Μετά τις θαρραλέες άγορεύσεις τών ρητόρων περι άγόνων στούς δρόμους κλπ., τό προεδρείο θέωρησε άξιοπρεπέστερο να... «στρίψει» παρά να δεχτεί, (έστω κι' άν έίταν έπιμονή άπαίτηση της συγκεντρωμένης μάζας) ν' άκούσει και τόν έκπρωσωπύοντα εκνεύνη τη στιγμή τού σωματείου της βοήθειας και της περιθάλψης τών θυμάτων τού νομοσχεδίου... Είμαστε εκ τών προτέρων βέβαιοι, ότι οι όργανωτές της συγκέντρωσης; θά μάς άπαντήσουν πώς δέν ήθελαν να δώσουν «πολιτική χροιά» στη συγκέντρωση... Σήμφωνοι!!

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ.—Μήπως ή πρώτη φρούρια έίτανε για να μάς δώσει τό μέτρο της αδράνειας που θά έπακολουθούσε; Γιατί, μ' όλο που και τό καταστατικό άκόμα τού Συνδέσμου βρισκότανε στα σκαριά, έξαφνικά κάθε κίνηση σταμάτησε. Δε φανταζόμαστε ή άποτελεσματική αυτή κάθε άλλο παρά τμητική για τούς πρώτους ιδρυτές, να όφειλεται σε έσωτερικές κ' έξωτερικές αντιδράσεις. Όποιοδήποτε θά θέλαμε μία εξήγηση.

ΤΟ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.—Ο Πρόεδρος της Έπιτροπής για τη σύγκληση τού Διεθνούς Άντιφασιστικού Συνεδρίου Άνρι Μπαρμπός, δημοσιεύει νέαν έκκληση προς τούς προχωρημένους διανοομένους και καλλιτέχνες όλου τού κόσμου, προς όλες τις διεθνείς όργανώσεις, κλιόντας σε συμμετοχή για μία παγκόσμια διαμαρτυρία κατά της φασιστικής τρομοκρατίας που μαίνεται στην Ιταλία, την Πολωνία και τά Βαλκά-

νια. Η έκκληση, μαυροσκελέστατη, στάλθηκε και σε μάς, δημοσιεύουμε δε παρακάτω τόν τυρήνα της ούσίας της:

«Σε κάθε εργάτη, σε κάθε διανοομένο, πρέπει να τεθεί τό άκόλουθο ρόηημα:

«Με ποιόν είσαι; Με τούς δήμιους ή με τά θύματα; Με ποιόν τάσσοσαι; Με τούς άντιφασιστικούς που θέλουν να μάς γυρίσουν πίσω στο μεσαίωνα ή με τούς άνθρώπους που θυσιάζουν την ελευθερία και τη ζωή τους για την πρόοδο της ανθρωπότητας; Σ' όποιο κόμμα κι' άν άνήκεις όποια κι' άν είναι ή εθνικότητα ή ή θρησκεία σου, με ποιόν είσαι; Με τό φασισμό ή με τόν άντιφασισμό;

«Όλοι οι ειλικρινείς αντίπαλοι τού φασισμού πρέπει να ένωθούνε για την πάλη!»

Έμπρός, λοιπόν, Έλληνες διανοομένοι; Με ποιόν τάσσοθε; Στείλτε την ύπογραφή σας, στείλτε τη συμμετοχή σας στην: Comité d' Initiative du Congrès International Antifasciste, 12 Rue de la Grange-Bateliere, Paris (ix).

ΤΟ ΛΑΤΙΝΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ.—Ρίχτηκε ή γνώμη—πολύ παλιά άλλωστε—ν' αντικαταστήσομε τό δικό μας αλφάβητο με τό λατινικό. Διαφωνούμε και άρχην και ριζικά. Και ή διαφωνία μας δε χωσιτεύεται με κανένος είδους συντηρητισμό—γι' αυτό δά δε θά μάς κατηγορήσει κανένας...—άλλά για λόγους καθαρά γλωσσολογικούς, πού θά ξεγήσομε και θά αναλύσομε πλατεία στο εργώμενο.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ.—Οι «κριτικοί» τών άθηναϊκών εφημερίδων και περιοδικών και γενικά όλες οι βενετέτες τού είδους συνέπληξαν σύνδεσμο για την πρόσπιση των συμφερόντων τους... Ταύτοχρονα μαθαίνουμε πώς και οι άναγνώστες τών Κριτικών άθηναϊκών εφημερίδων κλπ. άποφάσισαν κι' αυτοί τη σύμπληξη σωματείου με σκοπό την... περιφρούρηση τών συμφερόντων τους... Δυστυχώς όμως ή άρθιμητική δύναμη τών λατινικών δε συμπλήρωσε τόν ύπό τό νόμο καθοριζόμενο άριθμό για την κατάθεση καταστατικού και γίνεται σκέψη να ένισχυθεί τό σωματείο τών άναγνώστών με ώρισμένα μέλη τού συνδέσμου των κριτικών...

Ο ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΜΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ.—Η «Νέα Έπιθεώρηση» βρίσκεται στην εύχάριστη θέση ν' αναγγείλει στο άναγνωστικό της κοινό ότι στην Κριτική της Έπιτροπής προσέθηκε άπό τό Γενάρη κ' ένας καλλιτεχνικός έπιμελητής έπιφορισμένος με την καλλιτεχνική εμφάνιση τού περιοδικού και γενικά με όλα τά καλλιτεχνικά ζητήματα πού θά ενδιαφερόνουν τόν κλάδο του. Ο φίλος Άλφόνσος Χόροβιτς—γιατί γι' αυτόν πρόκειται—γνώστος άπό καιρό στούς προχωρημένους καλλιτεχνικούς και λογοτεχνικούς κύκλους, δε θά περιμένει βέβαια άπό τη στήλη τούτη ούτε έπαινο ούτε κολακεία. Έχει επίγνωση τών ευθύνων και ξαίρει άπό πρώτα πώς θά συναντήσει εύκολώτερα την έπίκριση στο βαρύ έργο που άναλαμβάνει—και πρώτα-πρώτα άπό μάς—άν διαψεύσει τις έλπίδες που στηράσαμε και στηρίζουμε δικαιολογημένα σ' αυτόν.

ΟΙ ΠΩΛΗΤΡΙΕΣ ΤΗΣ ΗΑΟΝΗΣ.—Τό έργο που δίνουμε σε hors-texte στο σημερινό φύλλο (χαραγμένο σε linoleum άπό τόν Α.

Χόροβιτς) δείχνει με ώμο ρεαλισμό δύο γυναίκες, απ' αυτές που ή σημερινή κοινωνία έχει ριξεί στο περιθώριο, ξεχνώντας πως ή κατάντια τους είναι δημιουργήματα δική της. Τόσοι αντιπροσωπευτικοί μιλάνε για την άποχθάνωση και την ψυχική άποχθάνωση που άφισαν άπάνω τους ή συνθήεια, τή βάση και τή περιβάλλο. Ό καλλιτέχνης άπογραμμίζει με τραγική σάτυρα την αντίθεση μεταξύ τών μαραμμένων αυτών μορφών και τής ήδονής τών είναι προωρισμένα να δίνουν.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Φ. Χ. Άλαγονία. Θέλετε να φαίνεστε στροφόδοκος ένώ κατά βάθος δεν είστε τέτοιος. Συμφωνείτε μαζί μας στην οσία του ζητήματος, αλλά διαφωνείτε στις λεπτομέρειες. Μά και βέβαια! "Όταν ή βάση είναι από μιάς άρχής στραβή, πώς θά θέλατε οι λεπτομέρειες να είναι άμετρες! Μία πού καλά ή κακά —κακά, λέμε μαζί σας—τό έτυμολογικό τής καθαρώνουσας άκόμη δεν άντικαταστάθηκε, και θά μπορούσε ν' άντικατασταθεί μόνο με μιά ριζική γλωσσική άνακαίνιση, βρισκόμαστε στην άναπόδραστη άνάγκη να χρησιμοποιήσουμε ρίζες καθαρώνουσας με τύπους δημοτικής. Είναι κακό αυτό για τή σημερινή εποχή; Προτιμάτε λοιπόν τή γραμματική τής καθαρώνουσας άπό τή γραμματική τής δημοτικής;—**Κ. Π. Άλεξάντρια.** Άπό τή γενναίωση τού γράμματος λείπει μόνο τού κοράγιο τής άπογραφής. Γιατί αυτό;—**Έρμ. Χ. Α.** Άλεξάντρια. Χειρόγραφα, τού δηλώσαμε άπειρες φορές πώς—δεν έπιστρέψουμε γιατί όταν δεν έγκριθούν τή σκέψουμε. Έτσι βρισκόμαστε στην άδυναμία να έκπληρώσουμε την έπιθυμία σας. Τά άλλα θά δημοσιευτούν με τή σειρά τους. Καμιά υπόσχεση δέ μπορούμε να δώσουμε σχετικά με τή κυκλοφορία τού βιβλίου σας. Δέ θά παραλείψουμε όμως να τού συστήσουμε άν τού βρούμε άξιο μιάς τέτοιας σύστασης.—**Γ. Κορν.** Ένταθά. Θά δημοσιευτεί.—**Γ. Δ. Μαρ.** Μυτιλήνη. Εύχρηστοί μου για όλα.—**Άναγνώστην.** Ό β' τόμος τής «Νεοελλ. Πολιτ. Ιστορίας» τού Κορδάτου πρόκειται να έκδοθεί μέσα στο χρόνο. Αίτια τής καθυστέρησης του είναι μόνο λόγοι τεχνικοί, γιατί ό τόμος είναι περί τές 700 μεγάλες σελίδες.—**Τ. Β. Κορησό.** Στέλνουμε. Συνδρομητές στην «Κομμ. Έπιθ.» έγγραφέι τού Σοσιαλ. Βιβλιοπωλείου.—**Δ. Βιλ.** Ένταθά. Στείλτε μας κάτι καλύτερο. Τό «Έμεις οι έργάτες» πολύ κοινό στην έμπνευση.—**Φ. Χατζ.** Ένταθά. Έχετε καλή περιγραφικότητα αλλά τού θέμα σας δυστυχώς δεν βοηθεί πολύ στην πρωτοτυπία τού διηγήματος. Στείλτε μας κάτι καλύτερο. Τά θέματα σας, άν ξεφυγούν κάπως άπό τή πλαίσια τού τα τοποθετείτε, θά δυναμώσουν την έμπνευση. Είμαστε γι' αυτό σίγουροι.—**Ν. Τσιλιμ.** Ένταθά. Σας παραπέμπουμε στην άγγελία μας σελ 44. Κάθε έμβλημα στέλνεται στην ταχ. δση μας.—**Α. Ν. Α. Δράμα.** Τού ποιήμα σας: «Μέσα στην φύση» άκόμη άτελέστατο τεχνικά.—**Ηροστ. Μυτιλήνη.** Θά δημοσιευτεί.—**Β. Τζορτζ.** Ένταθά. Η συνδρομή στέλνεται σέ ταχ. έπιταγή στη δση μας. Στό έρχόμενο θά σας άπαντήσουμε για δσα γράφετε.—**Ελ. Σαμ.** Θεσσαλονίκη. Τό σονέτο άποδοθείκα κατά λάθος σέ σας ένώ ή κρίση μας σήην 'Αλληλογραφία τού περασμένου φύλλου άφωροσέν τόν κ. Μαρ. Α.—**Μιχ. Ρ.** Ένταθά. Τό μεσοτοιμένο ταλέντο σας τού διαχρίναμε άπό τού πρώτο διήγημα τού μας στείλατε. Θά δημοσιεύουμε και τούς «Χωριάτες» με πρώτη εύκαρία.—**Β. Σαρακατσάν.** Παγγαίο. Τό

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

(Βιβλιοκριτικό σημείωμα γράφεται όταν μας σταλθούν δυο άντιτυπα. Τό ένα μένει στη Βιβλιοθήκη τού περιοδικού και τ' άλλο δίνεται στον κριτικό.)

Τά βιβλία πού συνοδεύονται με άπαιρηκό (*) θά κριθούν στο έρχομένο.

Παιδαγωγικά :

Γιάννη Περγαλιτή: «Παιδαγωγικοί Μύθοι». Τόμος Β'. (Ό «Κοραής») 1929.

Μελέτες :

* **Έλλης Λαμπριδή:** «Ό Μπέρζον και ή φιλοσοφία του». (Βιβλιακά Καταστήματα Γ. Καλλέργη.) Δρ. 5.

Έρμ. Μπέρζον: «Η Διαιοητική προσπάθεια». (Μετ. Έλλ. Λαμπριδή) (Καλλέργη). 1929 Δρ. 5.

Φυλλάδια :

Βιβλιοθ. «Ν. Λενινιστή» Δυό χρόνια δράσης τής Όμοσπονδίας Κομμουν. Νεολαίων. 1927-1928. (Σοσιαλιστικό Βιβλιοπωλείο) Δρ. 6.

διήγημα σας έχει πλούσιο ήθογραφικό χρώμα και γι' αυτό ίσως τού δημοσιεύουμε. "Αν δώατε όμως περισσότερο φόντο στη ζωή τού γέροντος χωριάτη θά φτάνατε σέ καλύτερο άποτέλεσμα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

Βασ. Κωσταντ. Θεσσαλονίκη. Οι μελέτες είναι άναγκαιότερες για τή διαπαιδαγώγηση τής μάζας. Δυστυχώς ό χώρος μιάς άναγκαζεί να μόν άριστεύουμε όσες θά θέλαμε σελίδες για τή καθαρά λογοτεχνική έλμ. Με τού 48σέλιδο, άν τού πετύχουμε, θά πληρωθούν όλα τά κενά. Τίς άλλες υποδείξεις σας, άρθώτατες, τίς πήραμε σοβαρά έπ' όψη μας. Μά έχουμε πάντα να άπενικρίζουμε τή βροδινικιστία τών «συνοδοτήρων».—**Νικ. Κλωνάση.** Πορταριά. Με τού Ντισοτογέβκι θ' άσχοληθούμε σ' ένα άπό τή προσεχή μας φύλλα. Για τή ξενικά όνόματα καθώς βλέπετε, προσπαθούμε να δίνουμε κάθε δυνατή διασάφηση και προτιμούμε πάντα την έλληνική γραφή τους, όταν δεν παρουσιάζει δυσχέρειες ή προφορά τους.—**Χ. Νηστ.** Μέθανα. Με τού γλωσσολογικό ζήτημα θ' άσχοληθούμε πλατεία σέ προσεχή φύλλα. Δέ μπορούμε ν' αθέσουμε τίς σελίδες για τίς κοινωνιολογ. μελέτες. Βλέπετε πώς άλλοι μας υποδειγνουν κιόλας πώς είναι πάρα πολλές.

Στό έρχόμενο άλλες άπαντήσεις.

ΠΡΟΣΕΧΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ :

— **Βόρη Πίνιακ:** «Τό διήγημα τής χώρας τού Όκά». (Τό πρώτο μετεπαναστατικό ρομαντίο πού βλέπεται τού φώς στά έλληνικά, κατά μετάφραση άπό τού ρουσικού.—(Ειδίχη συνεργασία για τή «Ν. Ε.»)

— **Γ. Πλεχάνωφ:** «Η Γαλλική Τέχνη τού 18ου αιώνα».

— **Α. Ντεμπρίν:** «Περί τής άξίας τού πραγματισμού» Κριτική μελέτη.

— **Ό Λένιν για τήν τέχνη.**

Μαρξιστικές Μελέτες : Περί Φροντισμού, περί τής θεωρίας τής σχετικότητας τού Άϊνστάϊν κλπ